Rudolf Steiner

TREZIREA SUFLETELOR

EVENIMENTE SUFLETEŞTI ŞI SPIRITUALE ÎN IMAGINI SCENICE

DE

RUDOLF STEINER

GA 14

cu
Comentarii de Hugo Reimann,
pe baza notelor Mathildei Scholl

Traducerea din limba germană a dramei *Trezirea sufletelor*:
Adriana Onofrei, Adriana Iliescu şi Gheorghe Paxino
Traducerea din limba franceză a *Comentariilor*:
Domniţa Popa-Necşa
Confruntarea cu ediţia germană a *Comentariilor*:
Adriana Iliescu, Adriana Onofrei

Titlul original:
DER SEELEN ERWACHEN
Seelische und geistige Vorgänge in Szenischen Bildern
von
RUDOLF STEINER
GA 14

© Toate drepturile pentru traducerea în limba română sunt rezervate
Editurii UNIVERS ENCICLOPEDIC
Bucureşti 2002

COLECŢIA INIŢIERI
Seria Biblioteca antroposofică

Coordonatorul colecţiei: biolog dr. PETRE PAPACOSTEA
Redactor: MARIA STANCIU
Tehnoredactor: LILIANA KIPPER
Concepţia grafică a copertei: VENIAMIN & VENIAMIN

Societatea antroposofică din România
Strada Vişinilor nr. 17, sector II, Bucureşti

ISBN 973-8240-59-X

COPERTA IV

A PATRA DRAMĂ-MISTERIU

Pecetea desenată de Rudolf Steiner pentru a patra dramă-misteriu

Peceţile primelor trei drame s-au relevat cromatic, mai mult sau mai puţin evident, dintr-un fundal întunecat. La pecetea a patra, acest raport se inversează. În centru se află un cerc simplu; de aici pornesc nouă raze spre trupul şarpelui; către cap se îndreaptă trei fulgere. Văzut din interior, douăsprezece litere formează a treia zonă circulară a peceţii. Ele trebuie citite în sens invers faţă de prima pecete, şi anume: ICH ERKENNET SICH ❙ aceasta înseamnă că literele ICH sunt de citit de două ori, Traduse, ar însemna: EUL SE RECUNOAŞTE.

„În epoca ştiinţelor naturale, care începe cam pe la mijlocul secolului al XIX-lea, activitatea culturală a oamenilor alunecă treptat nu numai în domeniile cele mai de jos ale naturii, ci şi în subnatură. Tehnica devine subnatură.

Aceasta pretinde ca omul, vieţuind, să găsească o cunoaştere a spiritului prin care să se ridice tot atât de sus în supranatură pe cât se afundă în subnatură cu activitatea tehnică subnaturală. El creează prin aceasta în interiorul lui forţa de a nu se scufunda.

O concepţie anterioară despre natură conţinea încă în sine spiritul cu care este legată originea evoluţiei omeneşti; treptat, acest spirit a dispărut din concepţia despre natură şi cel pur ahrimanic a intrat în ea şi din ea s-a revărsat în cultura tehnică.“

RUDOLF STEINER

CUPRINS

Treptele adevărului (biolog dr. Petre Papacostea)

În legătură cu publicarea conferinţelor lui Rudolf Steiner

Introducere (Adriana Onofrei şi Gheorghe Paxino)

TREZIREA SUFLETELOR (Evenimente sufleteşti şi spirituale în imagini scenice de Rudolf Steiner)

Comentarii pe baza notelor Mathildei Scholl (Hugo Reimann)

- **Tablourile I, II**
- **Tablourile III, IV**
- **Tablourile V, VI**
- **Tablourile VII—IX**
- **Tablourile X—XV**

Peceţile desenate de Rudolf Steiner pentru dramele-misterii

TREPTELE ADEVĂRULUI

Antroposofia este un curent spiritual modern, fundamentat de austriacul Rudolf Steiner (1861–1925), personalitate complexă, dotată cu capacitatea de a dezvolta în mod consecvent şi interactiv atât mistica înaltă bazată pe experienţe interioare care l-au condus la cercetări aprofundate în lumea spirituală, cât şi gândirea riguros ştiinţifică despre spirit, prin opoziţie cu tendinţele materialismului dominant în secolul al XIX-lea şi prima parte a secolului al XX-lea. Materialismul urmărea eliminarea nivelului divin-spiritual din cunoaştere prin contestarea existenţei acestuia în Univers, ceea ce l-a îndreptăţit pe R. Steiner să afirme: „Tragedia materialismului constă în faptul că nu poate înţelege ce este materia“.

Pentru a sintetiza conţinutul de idei al antroposofiei sau ştiinţei despre spirit vom porni de la un principiu de bază formulat chiar de Rudolf Steiner: „Oricărei realităţi materiale din Univers îi corespunde ceva spiritual şi orice realitate spirituală din Univers primeşte la un moment dat expresie în lumea materială“. Întreaga evoluţie, mai întâi biologică şi apoi social-istorică, a umanităţii este o ilustrare vie a acestui principiu. Cunoaşterea directă a resorturilor spirituale ale umanităţii, ca şi cunoaşterea exterioară a materiei, se obţine numai prin eforturi susţinute de perfecţionare a structurilor noastre sufleteşti şi spirituale, pentru a deveni apţi şi demni de dezvoltarea conştientă şi responsabilă a relaţiei omului cu lumea spirituală în toată puritatea indispensabilă acestui scop. Unul din principalele scopuri ale antroposofiei constă în deschiderea căilor cunoaşterii de sine, fapt necesar pentru evoluţia viitoare a omenirii. Atât cunoaşterea de sine cât şi înţelegerea coerentă a lumii interioare şi a ambianţei telurice şi cosmice se pot dobândi prin studiul scrierilor antroposofice, întrucât logica riguroasă a expunerilor oferă gândirii posibilitatea aprecierii valorii acestora, chiar şi în lipsa accesului personal direct la lumile spirituale. Omul apare astfel ca o fiinţă dublă, cu problematică cosmică şi problematică terestră, având sarcina realizării sintezei superioare a acestora.

În consecinţă, antroposofia este ştiinţa despre spirit care ne dă posibilitatea înţelegerii *ratiunii de a fi* a structurilor şi evenimentelor

în consecinţă, antroposofia este ştiinţa despre spirit care îşi dă posibilitatea înţelegerii ființei de a fi a oamenilor şi evenimentelor aparţinând lumii sensibile, precum şi a înlănţuirii acestora în timp şi spaţiu. Ea nu este o fundamentare teoretică pusă la îndemâna unei „secte religioase", cum încearcă să denigreze unele scrieri mişcarea antroposofică, ci reprezintă calea spirituală de valorificare concretă a forţelor de iubire aduse de Hristos pe Pământ, atât de necesară într-o perioadă în care dezbinarea între oameni se manifestă în toate relaţiile individuale şi de grup. Există, în prezent, antroposofi aparţinând celor mai diferite confesiuni religioase care consideră că au găsit, în sfârşit, în antroposofia lui R. Steiner un limbaj comun capabil să creeze baza pentru o nouă deschidere spirituală către lume, prin înţelegerea corectă a momentului-cheie pentru întreaga evoluţie cosmică pe care l-a reprezentat Evenimentul de pe Golgota de acum 2000 de ani.

Antroposofia nu este teorie, ci cunoaştere vie, ceea ce se reflectă în faptul că a pus toate premisele şi a elaborat soluţii valoroase în diferitele domenii aplicative marcate de consecinţele tuturor situaţiilor de criză caracteristice lumii actuale pe care Rudolf Steiner le-a prevăzut cu 8-9 decenii în urmă. Astfel, pe baza cunoaşterii aprofundate a omului (antropologia antroposofică), Rudolf Steiner, colaboratorii şi urmaşii săi au elaborat principiile şi metodele terapeutice ale medicinii antroposofice, ale agriculturii biodinamice, ale sistemului pedagogic Waldorf, ale tripartiţiei sociale, au dat naştere unui impuls original în arhitectură etc. Putem conchide că antroposofia este totodată o cale de cunoaştere obiectivă, o cale de autocunoaştere şi o cale de viaţă. Ea este prelungirea în Eul omului actual a activităţii lui Hristos, a Logosului care a acţionat de la începutul existenţei Universului.

Mişcarea antroposofică, care s-a separat din mişcarea teosofică, s-a dezvoltat independent, şi numai în mod eronat sau abuziv este asociată cu alte curente şi organizaţii actuale. Ea deschide perspective luminoase educaţiei pentru libertate, iubirii dintre oameni şi colaborării cu natura, iar spiritualitatea românească, constitutiv creştină şi cu o largă deschidere spre înţelegerea integrării omului în Cosmos, este o matrice gata pregătită pentru receptarea şi dezvoltarea acestor imperative ale mileniului III.

biolog dr. PETRE PAPACOSTEA

ÎN LEGĂTURĂ CU PUBLICAREA CONFERINŢELOR LUI RUDOLF STEINER

Baza ştiinţei spiritului orientată antroposofic o constituie lucrările scrise şi publicate de Rudolf Steiner (1861–1925). Pe lângă aceasta, el a ţinut, între 1900–1924, numeroase conferinţe şi cursuri, atât în faţa unui public larg, cât şi pentru membrii Societăţii teosofice, mai târziu ai Societăţii antroposofice. Vorbind în mod liber, el însuşi a dorit iniţial ca aceste conferinţe să nu fie consemnate în scris, deoarece ele erau concepute drept „comunicări orale, nedestinate tiparului". După ce însă s-au finalizat şi răspândit tot mai numeroase variante incomplete şi eronate după stenogramele şi notiţele auditorilor, s-a văzut nevoit să reglementeze problema acestora. Şi a încredinţat Mariei Steiner von Sivers această misiune. Ei i-a revenit sarcina de a-i desemna pe cei care au dreptul să stenografieze conferinţele, de a asigura administrarea stenogramelor şi revizuirea textelor pentru tipar. Din cauză că, fiind extrem de ocupat, Rudolf Steiner nu a putut corecta el însuşi textele, decât în cazuri foarte rare, în privinţa tuturor conferinţelor publicate trebuie să se ţină seama de această rezervă a sa: „Va trebui să se aibă în vedere faptul că în stenogramele nerevizuite de mine se găsesc greşeli".

În legătură cu raportul dintre conferinţele pentru membri, care, la început, erau accesibile numai sub formă de manuscrise tipărite pentru uz intern, şi cărţile sale, destinate publicului larg, Rudolf Steiner îşi exprimă punctul de vedere în lucrarea autobiografică ***Mein Lebensgang*** (***Viaţa mea***), capitolul 35. Cele spuse acolo sunt valabile, în egală măsură, în ceea ce priveşte cursurile ţinute, care se adresau unui cerc restrâns de participanţi, familiarizat cu bazele ştiinţei spiritului.

După moartea Mariei Steiner (1867–1948) s-a trecut, conform indicaţiilor sale, la tipărirea unei ediţii a operelor complete ale lui Rudolf Steiner (Rudolf Steiner – Gesamtausgabe, GA). Volumul de faţă constituie o parte a acestei ediţii.

Rudolf Steiner

TREZIREA SUFLETELOR

GA 14

INTRODUCERE

Trezirea sufletelor este cea de a patra dramă din ciclul dramelor-misterii scrise de Rudolf Steiner şi apărută în traducere la Editura Univers Enciclopedic. Facem această menţiune, fiindcă, dacă cititorul ar lua volumul de faţă rupt de contextul desfăşurării evenimentelor prezentate în celelalte drame, înţelegerea ei ar fi nu numai foarte dificilă dar, mai mult, ar putea fi greşită. Întrucât şi traducerii de faţă îi sunt anexate comentariile lui Hugo Reimann, nu vom încerca o „decriptare" a textului. Înţelegerea acestuia nu se obţine prin lectura cu care ne-am obişnuit să consumăm operele literare. O apropiere de conţinutul dramelor-misterii o vom dobândi numai printr-un adevărat studiu; tocmai de aceea am anexat comentariile menţionate. Se vor găsi acolo şi trimiteri la alte lucrări ale lui Rudolf Steiner, menite să-l ajute pe cel ce vrea să aprofundeze acest ciclu. Introducerea noastră nu face decât să indice câteva direcţii.

Când privim în urmă drumul străbătut de cei care – în ***Poarta iniţierii*** – tocmai ascultaseră conferinţa lui Benedictus, conferinţă care, iscând atâtea întrebări, uimiri, frământări lăuntrice, i-a pornit pe calea cunoaşterii spirituale, descoperim în evoluţia lor unele trepte conturate de Rudolf Steiner privind dezvoltarea discipolului în cadrul iniţierii moderne, găsim treapta cunoaşterii imaginative, cea a inspiraţiei şi a intuiţiei, cea a cunoaşterii corespondenţelor dintre microcosmos şi macrocosmos. Desigur, aceste etape nu sunt atinse în acelaşi timp de toţi discipolii; ţelul este comun, dar drumul este individualizat, el ţine de nivelul şi de structura sufletesc-spirituală a fiecăruia, rezultate din vieţi anterioare. Tocmai de aceea şi trezirea lor poartă o amprentă personală. Cu o trezire avem de-a face atunci când forţele sufleteşti – gândire, simţire, voinţă – pe care le trăim cel mult ca umbre palide înlăuntrul nostru apar ca Fiinţe-gând independente, obiective, aşa cum îi apar Mariei, întrupate în Astrid şi Luna, iar lui Capesius întrupate în făptura Philiei (drama a patra), cu o trezire – treapta cunoaşterii imaginative – avem de-a face la Johannes Thomasius încă în prima dramă; tot aici o aflăm pe Theodora la treapta inspiraţiei.

O trezire avem şi la Johannes în drama a patra, când îşi dă seama de Cealaltă Sine a sa. Această Sine – spune Rudolf Steiner în ***Tainele Pragului*** – „este o Fiinţă-gând printre Fiinţe-gând. Pentru aceste Fiinţe-gând, cuvintele sunt fapte şi ceea ce determină ele în viaţa omului are loc prin ceea ce s-ar putea numi inspiraţie (...). Natura omului este inspirată de cea de a doua Sine a sa, cea care ne inspiră ceea ce noi numim destinul nostru". Tot despre o trezire este vorba – arată Rudolf Steiner în acelaşi ciclu – atunci când, deşi ai primit şi ai înţeles ceva sub formă de gânduri, încât ai putea chiar să ţii conferinţe pe tema respectivă, nu l-ai cuprins însă într-o *înţelegere vie a vieţii*; vine însă un moment în care, după ce ai parcurs în linişte anumite experienţe, ai revelaţia esenţei celor primite la nivel intelectual, le cuprinzi în viaţa lor, în semnificaţia lor. Este ceea ce poetul Christian Morgenstern a prins atât de bine în cele patru versuri din *Actul de naştere al filosofiei*:

„O oaie mă priveşte; se-nfioară:
Parcă-ar vedea un om întâia oară.
Ca-n vis stau, cu privirea nemişcată:
Parcă-aş vedea o oaie-ntâia dată".

Acest moment de trezire îl trăieşte Hilarius în discuţia cu Romanus, ale cărui cuvinte le ascultase de multe ori, dar care abia acum au valoarea revelaţiei. Un început de trezire – la un cu totul alt nivel – intuieşte şi şeful biroului când află de moartea lui Strader.

O situaţie aparte întâlnim în tabloul trei, când sufletul Mariei şi al lui Benedictus trăiesc în stare conştientă Miezul de noapte al lumilor, iar în tabloul nouă îşi aduc aminte de această trăire. Miezul de noapte cosmic se situează la jumătatea drumului între moarte şi o nouă naştere. El este atins de suflet atunci când, străbătând pe rând sferele planetare – în care este permeabil la lumina Ierarhiilor spirituale în măsura în care este marcat de forţă morală –, ajunge în sfera lui Saturn. Dar sufletul nu poate avea o trăire conştientă a acestui moment decât dacă în viaţa de pe pământ a dobândit o cunoaştere a evenimentului hristic, a stabilit o legătură cu Hristos, cu Misteriul Golgotei. Or, când poţi trăi conştient acest Miez de noapte al lumilor, arată Rudolf Steiner, ai viziunea a ceea ce ai de reproşat vieţii tale trecute şi presimţi „suflul necesităţilor eterne", care se transformă apoi în semne de destin, în karma viitoare. Recunoaşterea ţelurilor spirituale personale prin contemplarea propriilor culpabilităţi constituie una din vieţuirile conştiente ale Miezului de noapte cosmic.

O problematică aparte a dramei o constituie încercarea de a aduce spiritualul în realitatea senzorială. Spre asta se simte împins dr. Strader:

„Scopul acelui curent spiritual
Ce mi-a indicat clar drumul vieţii
Este să lege ceea ce spiritul împlineşte în spirit
De lucrări ce prind viaţă în existenţa fizică".

Inginerul Strader, cel care a trecut până aici prin atâtea îndoieli şi confruntări – rezultat al unor note cu totul particulare ale vieţilor sale trecute –, atât de sceptic, în finalul primei drame, cu privire la evoluţia sa, dar atât de împins spre faptă, are în *Trezirea sufletelor* viziunea imaginativă despre care îi scrie lui Benedictus. Este trezirea sa, în care descoperă ţesătura forţelor spirituale potrivnice, ahrimanice, care s-au opus proiectului său. Unirea ţelurilor spirituale cu faptele senzoriale, asta voia Strader prin proiectul lui. Acest proiect viza lumea tehnicii, şi tocmai de aceea nu trebuie să ne mirăm că a declanşat, în culisele spirituale, reacţiile Potrivnicului. Pentru a înţelege cele desfăşurate în dramă, ne simţim obligaţi să citâm câteva pasaje din ciclul de conferinţe ţinut de Rudolf Steiner în perioada 1922–1923 pe tema apariţiei ştiinţelor naturale (GA 326):

„Astăzi ne aflăm în faţa unei lumi măreţe, care s-a putut naşte numai datorită faptului că ştiinţele naturale au abordat domeniul neviului; este vorba de lumea tehnicii, care, chiar prin numele ei, ne trădează despre ce este vorba. Cuvântul grec *tehne* înseamnă *artă*, adică tehnica este artă atunci când ea mai conţine spiritul. Azi, folosirea spiritului se face numai în sensul unor gânduri abstracte, nespirituale, şi stăm în faţa obiectelor tehnicii în aşa fel încât trebuie să ne spunem: Am putut ajunge la ele doar prin faptul că am ajuns la o cunoaştere

autentică a ceea ce este numai fizic, mort. Acest lucru a fost necesar pentru ca omenirea, în evoluţia ei, să privească în împărăţia morţii. Prin aceasta, omul a putut să păşească în împărăţia tehnicii, care îl înconjoară pretutindeni... Important este ca faţă de tehnică, faţă de spiritualul tehnicii să ajungem să avem acel sentiment lăuntric similar vieţuirii dureroase pe care o ai în faţa unui om pe patul de moarte... Faţă de cunoaşterea abstractă, obişnuită, un astfel de sentiment ne va duce la cunoaşterea reală a tehnicii, şi anume la faptul că ea este numai o prelucrare a ceea ce este mort. Acest sentiment va putea atunci să devină impuls puternic pentru a căuta pe noi căi spiritul".

„Şi de fapt aş putea să-mi fac o imagine a viitorului – cum omul priveşte peste toate coşurile de fum, peste fabrici şi peste liniile de telefoane, peste tot ceea ce tehnica a adăugat într-un mod minunat pământului fizic. El, omul, stă deasupra acestui mormânt al spiritului şi îndreaptă spre Cosmos un strigăt plin de aşteptare. Iar acestui strigăt-dor arzător i se răspunde; dorul său se împlineşte. Căci aşa cum din piatra moartă – care este cu siguranţă ceva mort –, prin tratare, când este lovită iese focul viu, tot aşa din tehnica moartă va rezulta spiritul viu atunci când vor exista oameni care să vieţuiască lăuntric corect tehnica." (În acest sens, inginerul şi artistul plastic elveţian Paul Schatz, cel care a reuşit să dezvolte o maşină prin care se pot îmbunătăţi realmente proprietăţile apei din lacuri şi bălţi, spunea cândva că „formele pe care le va folosi tehnica viitorului îşi vor avea originea nu doar în natura înconjurătoare ci şi în macrocosmos".) „Când omul – spune Rudolf Steiner – intră doar în pământesc, el întâlneşte aici ahrimanicul. El trebuie, cu propria sa fiinţă, să creeze un raport corect cu acest ahrimanic. Prin evoluţia de până acum a acestei epoci a tehnicii, omului i se sustrage posibilitatea de a găsi un raport just faţă de cultura ahrimanică. El trebuie să găsească tăria lăuntrică, forţa de cunoaştere, pentru a nu fi copleşit de Ahriman în cadrul acestei culturi tehnice. Subnatura trebuie recunoscută şi înţeleasă ca atare. Acest lucru se poate numai dacă omul se înalţă în cunoaşterea spirituală tot aşa de mult spre o supranatură extrapământească pe cât de mult a coborât prin tehnică în subnatură."

În epoca noastră, a internetului, a supertehnologizării, putem măcar presimţi gravitatea problematicii din Trezirea sufletelor. Ea nu trebuie să ne ducă la a voi să fugim din această societate supratehnologizată sau la a dori o întoarcere în „vremurile de demult". Problematica epocii contemporane trebuie privită conştient, cu toate aspectele ei – cu cotidianul ei, cu abisurile ei pline de primejdii, cu simulările şi disimulările ei, dar şi cu culmile ei. Căci în secolul XX omenirea a primit nu numai bomba atomică şi computerele, ci şi ştiinţa spirituală antroposofică, care ne permite să înţelegem epoca aceasta şi valentele tehnicii, să conştientizăm şi mai mult actualitatea impulsului venit prin Misteriul de pe Golgota. E adevărat, Rudolf Steiner spunea că, din păcate, acelui „Nu eu, ci Hristos în mine", exprimat de apostolul Pavel, omenirea actuală îi preferă: „Eu în mine-însumi, iar Hristos în măsura în care pot să-l accept". Or, pentru a putea depăşi problematicile contemporane, este nevoie tocmai de forţa ce emană din Misteriul Golgotei – de impulsul lui Hristos.

Nu ştim ce ar fi cuprins cea de a cincea dramă pe care Rudolf Steiner o avea în proiect dar nu a mai scris-o. Credem însă că este destul să ne oprim puţin asupra gândurilor iscate de dramele-misterii pentru a începe să ne întrezărim responsabilităţile.

ADRIANA ONOFREI şi GHEORGHE PAXINO
Bucureşti – Paşti 2001

Rudolf Steiner

TREZIREA SUFLETELOR

EVENIMENTE SUFLETEŞTI ŞI SPIRITUALE ÎN IMAGINI SCENICE

GA 14

CUPRINS

Tabloul întâi. Biroul lui Hilarius

Tabloul doi. Un peisaj muntos. În fundal, casa lui Hilarius

Tabloul trei. Acelaşi peisaj ca în tabloul doi

Tabloul patru. Peisajul din tablourile doi şi trei

Tabloul cinci. Domeniul spiritului. Valuri de culoare pline de semnificaţie

Tabloul şase. Domeniu al spiritului, de acelaşi gen ca în tabloul anterior

Tabloul şapte. Un templu oarecum egiptean

Tabloul opt. Acelaşi decor de templu ca în tabloul şapte

Tabloul nouă. O cameră mică, atmosferă sobră – ca o cameră de studiu –, în casa lui Hilarius

Tabloul zece. Aceeasi cameră ca în tabloul nouă

Tabloul unsprezece. Aceeaşi cameră ca în cele două tablouri precedente

Tabloul doisprezece. Interiorul Pământului

Tabloul treisprezece. Un salon în casa lui Hilarius

Tabloul paisprezece. Aceeaşi cameră ca în tabloul precedent

Tabloul cincisprezece. Aceeaşi cameră ca în tabloul precedent

---

PERSONAJE, FĂPTURI ŞI EVENIMENTE

Evenimentele sufleteşti şi spirituale din *Trezirea sufletelor* trebuie să ni le imaginăm ca având loc la aproape un an după cele prezentate în ***Păzitorul Pragului***.

În *Trezirea sufletelor* intră în acţiune următoatele personaje şi făpturi:

I. PURTĂTORII ELEMENTULUI SPIRITUAL:

1. **Benedictus**, personalitatea în care un număr din „discipolii" săi văd pe cunoscătorul unor profunde raporturi spirituale. (În dramele precedente – zugrăviri ale vieţii sufleteşti – ***Poarta iniţierii*** şi ***Încercarea sufletului***, el este prezentat drept conducătorul Templului solar. În ***Păzitorul Pragului*** în el se exprimă curentul spiritual care vrea să pună în locul vieţii tradiţionale o viaţă spirituală vie, potrivită epocii, aşa cum este ea păstrată de către Alianţa miştilor, care apare acolo.) În *Trezirea sufletelor* Benedictus nu mai trebuie conceput ca fiind la un nivel superior discipolilor săi, ci întreţesut cu destinul sufletesc personal din vieţuirile sufleteşti ale discipolilor săi.
2. **Hilarius Gottgetreu**, Cunoscătorul vieţii spirituale tradiţionale, care se leagă – la el – cu vieţuiri spirituale proprii. (Aceeaşi individualitate apare în ***Încercarea sufletului*** ca Marele maestru al unei Alianţe a miştilor.)
3. **Şeful biroului** lui Hilarius Gottgetreu.
4. **Secretarul lui Hilarius Gottgetreu** (acelaşi care, în ***Păzitorul Pragului*** se numea Friedrich Geist).

II. PURTĂTORII ELEMENTULUI DEVOŢIONAL:

1. **Magnus Bellicosus** (în ***Poarta iniţierii*** el se numea German; în ***Încercarea sufletului*** şi în ***Păzitorul Pragului*** era Preceptorul unei Alianţe a miştilor).
2. **Albert Torquatus** (în ***Poarta iniţierii*** se numea Theodosius; în ***Încercarea sufletului*** aceeaşi individualitate apare ca primul Maestru de ceremonii al Alianţei miştilor, indicată mai sus).
3. **Profesorul Copesius** (în ***Încercarea sufletului***, individualitatea sa apare ca primul Preceptor).
4. **Felix Balde** (în ***Poarta iniţierii*** el a fost purtătorul unei anumite mistici a naturii; aici, în *Trezirea sufletelor*, este purtătorul misticii subiective; individualitatea lui Felix Balde apare în ***Încercarea sufletului*** drept Joseph Kühne).

III. PURTĂTORII ELEMENTULUI VOINŢĂ:

1. **Romanus** (reapare aici cu numele pe care îl purta în ***Poarta iniţierii***, fiindcă acest nume corespunde fiinţei sale interioare, aşa cum şi-a făurit-o în timpul anilor ce s-au scurs între ***Poarta iniţierii*** şi *Trezirea sufletelor*. În ***Păzitorul Pragului*** i s-a dat numele care era socotit a fi al său în lumea exterioară. Acolo este prezentat sub acest nume fiindcă viaţa sa interioară nu juca decât un rol minor în cadrul evenimentelor petrecute. În ***Încercarea sufletului***, el este al doilea Maestru de ceremonii al Alianţei miştilor din Evul Mediu).
2. **Doctorul Strader** (individualitatea sa apate în ***Încercarea sufletului*** ca evreul Simon).
3. **Menajera doctorului Strader** (în ***Păzitorul Pragului*** se numea Maria Treufels. În ***Poarta iniţierii*** se numea Cealaltă Maria, pentru că acolo cunoaşterea imaginativă a lui Johannes Thomasius îşi reprezenta în imaginea ei anumite puteri ale naturii. Individualitatea ei apare în ***Încercarea sufletului*** ca fiind Bertha, fiica soţilor Kühne).
4. **Felicia Balde** (individualitatea ei apare în ***Încercarea sufletului*** ca soţia lui Kühne).

IV. PURTĂTORII ELEMENTULUI SUFLETESC:

1. **Maria** (individualitatea ei apare în ***Încercarea sufletului*** ca fiind Călugărul)
2. **Johannes Thomasius** (individualitatea lui apare în ***Încercarea sufletului*** ca fiind Thomas)
3. **Soţia lui Hilarius Gottgetreu**

V. FIINŢE DIN LUMEA SPIRITUALĂ:

1. **Lucifer**
2. **Ahriman**
3. **Gnomi**
4. **Silfe**.

VI. FIINŢE ALE ELEMENTULUI SPIRITUAL UMAN:

1. **Philia**
2. **Astrid**
3. **Luna**

} entităţi spirituale care mijlocesc forţelor sufletului uman legătura cu Cosmosul

4. **Cealaltă Philia** – purtătoarea elementului iubire în acea lume căreia îi aparţine personalitatea sa spirituală.
5. **Sufletul Theodorei** (individualitatea ei apare în Încercarea sufletului ca fiind Cecilia – Cilli –, fiica adoptivă a sorilor Kühne şi sora lui Thomas, care reprezintă individualitatea lui Johannes Thomasius).
6. **Păzitorul Pragului**
7. **Dublul lui Johannes Thomasius**
8. **Spiritul tinereţii lui Johannes Thomasius**
9. **Sufletul lui Ferdinand Reinecke** lângă Ahriman, în tabloul doisprezece. (Apare ca Ferdinand Reinecke numai în Păzitorul Pragului.)

VII. Personalitatea lui Benedictus şi cea a Mariei apar şi ele – în cursul acţiunii – ca vieţuiri-gând, şi anume cea a lui Johannes Thomasius în tabloul doi iar a lui Strader în tabloul trei. În tabloul zece, Maria apare ca o vieţuire-gând a lui Johannes Thomasius.

VIII. Individualităţile lui Benedictus, Hilarius Gottgetreu, Magnus Bellicosus, Albert Torquatus, Strader, Capesius, Felix Balde, doamna Balde, Romanus, Maria, Johannes Thomasius şi Theodora apar (în tablourile cinci şi şase) ca „suflete" în domeniul spiritului, iar în tablourile şapte şi opt apar în Templu, ca personalităţi dintr-un trecut foarte îndepărtat.

Trezirea sufletelor cere o remarcă preliminară, care a fost deja făcută pentru celelalte drame. Nici evenimentele spirituale şi sufleteşti şi nici entităţile spirituale nu sunt simbolice şi alegorice. Cel care ar vrea să le considere astfel, ar rămâne departe de entitatea reală a lumii spirituale. Chiar când apar ca vieţuire-gând (ca în tablourile doi, trei şi zece), nimic nu este reprezentat simbolic, ci sunt numai trăiri sufleteşti, la fel de reale pentru cel ce ia parte la lumea spiritului ca şi persoanele şi evenimentele lumii fizice. Pentru un astfel de om, această *Trezire a sufletelor* va reprezenta un tablou sufletesc cu totul „realist". Dacă ar fi simbolism sau alegorie, desigur că m-aş fi abţinut să le dau aici o expresie. Pentru a răspunde la multe întrebări, am vrut, şi de data aceasta, să adaug sub formă de „observatii suplimentare" câteva explicaţii la aceste „tablouri sufleteşti". Dar, ca şi mai înainte, a trebuit să renunţ la acest lucru. Îmi repugnă să adaug ceva dramei, care trebuie să vorbească prin ea însăşi. În concepţia şi în dezvoltarea dramei, astfel de abstracţii n-ar juca nici un rol; ar stânjeni. Realitatea spirituală transpusă aici se impune sufletului cu aceeaşi necesitate ca şi obiectele perceptiei fizice. Fireşte că tablourile percepţiei spirituale, în cadrul contemplării spirituale sănătoase, se raportează altfel la entităţile şi procesele lor decât percepţiile fizice la entităţile şi procesele corespunzătoare. Pe de altă parte, trebuie spus că modul cum sunt prezentate evenimentele spirituale în faţa sufletului care le percepe conţine totodată structura şi compoziţia unui astfel de tablou. Trebuie să amintim că cele câteva compoziţii muzicale care au însoţit reprezentarea acestor patru drame-misterii le datorăm lui Adolf Arenson.

München, august 1913

R.St.

Rudolf Steiner

TREZIREA SUFLETELOR

GA 14

Comentarii ale lui Hugo Reimann pe baza notelor Mathildei Scholl

(Tablourile I, II)

TABLOUL ÎNTÂI

În dramele-misterii precedente este înfăţişată înainte de toate evoluţia interioară a unor personalităţi distincte, în legătura lor de destin; se arată totodată şi piedicile unei astfel de dezvoltări. La începutul celei de a patra drame vedem ce fel de piedici apar atunci când încercăm să introducem în viaţa socială impulsurile spiritului care provin din iniţierea individuală.

Hilarius Gottgetreu a încercat să transforme, în acest sens, întreprinderea sa economică; faptul a dus însă la scăderea performanţelor de până acum. La începutul dramei, şeful de birou şi secretarul discută despre acest lucru şi se arată a fi foarte îngrijoraţi. Intră apoi chiar Hilarius Gottgetreu, iar şeful de birou începe o discuţie serioasă cu el, împărtăşindu-i îngrijorarea provocată de simptomele apărute. Hilarius nu este surprins; prevăzuse că lucrurile se vor petrece astfel. El spusese deseori şefului de birou:

„Cel care vrea să creeze noul, trebuie
Să poată vieţui cu calm declinul vechiului".

El îi explică acum mai îndeaproape intenţiile sale şi motivele acestora. De când îi este cunoscut

„... ce nobile forme
Poate lua munca atunci când
Oameni ai spiritului le imprimă pecetea lor",

i se pare lipsită de demnitate

„O industrie ce lucrează doar în cerc strâmt
Şi, fără chibzuinţă, îi dă comerţului
Munca ei, fără să se-ngrijească
De ce va deveni aceasta..."

Aceste cuvinte caracterizează exploatarea industrială modernă care se bazează pe diviziunea muncii, a cărei forţă motrice este dorinţa individuală de câştig, iar principiul său organizatoric urmează să fie corelaţia – văzută mecanic – dintre cerere şi ofertă. Ca mijloc de a învinge lipsa de consideraţie faţă de om, proprie acestei forme de economie, Hilarius Gottgetreu menţionează organizarea muncii prin artă, pentru care l-a însărcinat pe Johannes Thomasius.

Şeful de birou încearcă să demonstreze că tipul actual de economie corespunde spiritului epocii noastre, şi spune:

„Azi, în cel mai restrâns cerc, orice produs
Trebuie să tindă riguros spre perfecţiune.
Puterile care fac ca în viaţă, impersonal,
Partea să se verse eficient în întreg,
Ele-i conferă fiecărui component inconştient
Valoarea pe care-nţelepciunea nu i-o poate da".

Găsim aici concepţia atât de des întâlntă, şi anume că formele specifice vieţii sociale sunt ca de neschimbat. Aplicarea la viaţa socială a modului de gândire naturalist-ştiinţific te incită să tratezi legităţile organizării omeneşti precum tratezi legile naturii. Fantezia morală necesară pentru a forma viaţa socială mai demnă de om nu este luată în seamă de reprezentanţii unilaterali ai acestui mod de gândire.

Şeful de birou nu crede că ar fi posibil să se găsească un om în stare să realizeze planul lui Hilarius Gottgetreu. Acesta însă este convins că l-a aflat în Strader. Obiecţiile pe care le aduce şeful de birou arată în cele din urmă o anumită admiraţie faţă de capacităţile lui Strader şi el trebuie să admită că eşecurile de până acum ale acestuia nu-s datorate numai lui Strader însuşi, ci sunt determinate şi de piedici exterioare.

Ca ultimă obiecţie a şefului de birou, vine întrebarea:

„Cine-o să vă aprecieze-n viitor munca
Şi cine o să aibă atât de mare-ncredere
Încât să folosească produsele voastre?"

Hilarius este conştient că mai întâi trebuie să trezească înţelegerea pentru noul mod de producţie. El crede că Benedictus, Capesius şi Maria, ca reprezentanţi ai vieţii spirituale, vor fi în stare să transforme nevoile oamenilor într-un mod corespunzător adevăratei lor fiinţe, că pentru oameni va deveni o necesitate pătrunderea existenţei sensibile cu revelaţia spirituală. Şeful de birou obiectează însă că prin aceasta va fi satisfăcut doar un cerc restrâns de oameni, care se va separa de lume şi va cultiva astfel un egoism de grup.

Hilarius Gottgetreu înţelege „succesul" în alt sens decât îl vede şeful de birou. El exprimă acest lucru prin cuvintele:

„Ce mie-mi pare foarte valoros, poate să eşueze;

Dar chiar de lumea toată l-ar dispreţui,
Şi de aceea ar ajunge să se prăbuşească,
A fost adus o dată totuşi pe Pământ
De către sufletul omenesc, ca model.
El va continua să acţioneze spiritual în viaţă
Chiar dacă nu se menţine-n existenţa fizică.
În el o să se făurească-o parte-a forţei care
Trebuie, în final, să ducă la unirea
Ţelurilor spirituale cu faptele senzoriale.
Aşa anunţă ştiinţa spiritului".

Forţa spiritului se dezvoltă în confruntarea cu piedicile şi, în cele din urmă, ea va supravieţui şi va învinge.

Dar şeful de birou menţionează acum că el însuşi se ocupă cu ştiinţa spiritului şi că a putut recunoaşte totodată ce greu este pentru anumite suflete să discearnă între iluzie şi realitate, atunci când se simt în domeuul spiritului ca acasă şi revin apoi în existenţa senzorială; îşi exprimă îngrijorarea că prietenii lui Gottgetreu ar putea fi prada unei iluzii. El însuşi ar vrea să ajute numai dacă activitatea se sprijină pe temeiurile vieţii pământeşti.

În timp ce şeful de birou îşi exprimă gândurile, intră Strader. Hilarius îi comunică imediat că şefului de birou nu i se pare salutar planul său. Strader ştie cât de necesară este cooperarea acestuia la reuşita proiectului şi de aceea spune:

„Ne poate reuşi proiectul doar dacă
Arta de a trăi, de mult confirmată,
Se poate uni înţelept cu ţelurile viitorului".

Şeful de birou anunţă că vrea să rămână departe de executarea planului şi că intenţionează chiar să demonstreze prietenilor săi lipsa de perspectivă a proiectului. Strader încearcă să îi înţeleagă poziţia. El ştie că primul său eşec a putut distruge credinţa că spiritul ar ascunde izvoarele adevăratei creaţii pământeşti. El însuşi a primit prin acest eşec forţa de a evita eroarea. El a aflat că şeful de birou participă discret la întreaga viaţă spirituală, consacrându-i cu folos timp şi forţe, dar că ar dori să despartă clar munca de zi cu zi de năzuinţa spirituală care vrea să acţioneze din forţele proprii în viaţa sufletească, creând.

Strader, dimpotrivă, aparţine curentului spiritual care are ca ţel:

„... să lege ceea ce spiritul realizează în spirit
De lucrări ce prind viaţă în existenţa fizică".

Prin răspunsul său, şeful de birou arată că îşi crede fundamentată poziţia pe ştiinţa spiritului. Strader, dimpotrivă, trebuie să considere acest lucru ca o eroare de ştiinţă a spiritului, eroare care, prin şeful de birou, se opune duşmănos părerii sale. În faţa acestei realităţi, el trebuie să se aştepte la greutăţi şi mai mari. Acest lucru îl exprimă în cuvintele:

„Cercetătorul spiritual va fi desigur fericit
Să se unească prin muncă cu oameni ce pân-acum
S-au lăsat instruiţi asupra sensului existenţei
Doar din natură şi viaţă.
Dar când gânduri ce se vor scoase din izvoarele spiritului
Sunt silite să se unească cu altele
De aceeaşi obârşie, dar care li se opun,
Numai arareori se poate spera armonia".

Şi, după o meditare tăcută, el continuă:

„Se va-ntâmpla însă ce trebuie să se întâmple.
Supuse unui nou examen planurile mele...
Vă vor schimba poate părerea ce-a trebuit
Să v-o formaţi la prima reflecţie".

În ciclul ***Tainele Pragului*** (Conferinţa a VIII-a), Rudolf Steiner leagă de cuvintele „Se va întâmpla ce trebuie să se întâmple" observaţii care privesc întreaga dramă; el spune: „Dacă veţi încerca să pătrundeţi din ce în ce mai adânc în *Trezirea sufletelor*, veţi vedea că se vor limpezi pentru dumneavoastră multe lucruri, multe taine ale existenţei, încât veţi putea spune: Aceste lucruri sunt acolo tocmai pentru a revela şi dezvălui aceste taine. Vă fac atenţi, de pildă, la următoarele: încercaţi să vieţuiţi mai departe meditativ ceea ce este prezentat în *Trezirea sufletelor*. Acest lucru este prezentat clar începând cu tabloul trei al dramei *Trezirea sufletelor*, dar este indicat tangential deja în acele cuvinte pe care Strader le spune şefului de birou: «Se va întâmpla ceea ce trebuie să se întâmple» – şi în care şeful de birou aude ca o şoaptă a lumii spirituale, prin care începe ucenicia sa spirituală. Acest lucru este indicat acolo mai mult sau mai puţin aluziv; dar, începând cu tabloul trei, vedem cum se apropie treptat şi tot mai precis atmosfera forţelor care pregătese moartea lui Strader... Şi dacă veţi reţine acest lucru şi îl veţi compara cu ceea ce s-a arătat cu privire la Ahriman ca domn al morţii, atunci veţi pătrunde tot mai adânc în cunoştinţele care ating tainele spirituale, mai ales dacă veţi observa cum intră în joc Ahriman în atmosfera dramei care stă sub influenţa impulsului morţii lui Strader".

Aceste cuvinte arată foarte profund că în transformarea lumii simţurilor prin impuls spiritual apare înainte de toate, ca adversar, Ahriman, astfel încât, de la cei care acţionează, este de aşteptat disponibilitatea pentru martiriu. Acest lucru are importanţă pentru întreaga mişcare antroposofică. Transformarea lumii simţurilor prin impulsuri spirituale ţine de sarcinile ei cele mai importante şi cere o mare responsabilitate. Rudolf Steiner accentuează acest lucru în aceeaşi conferinţă, când spune: „Trebuie să ne gândim care este poziţia justă a acestei mişcări în prezent, în această agitaţie haotică a culturii moderne. Vom putea dezvolta o gândire clară şi trează cu privire la această poziţie când vom înţelege în primul rând că această cultură a noastră va fi cu certitudine pustiită, secătuită dacă nu va ajunge la înviorarea care vine din izvoarele unui ocultism în sensul lui serios şi adevărat. Pe de altă parte, chiar un ciclu de conferinţe ca acesta, care a ajutat să se recunoască probabil *necesitatea* orientării spre ştiinţa spiritului, ne va apropia de altceva, ne va apropia de fiecare suflet individual. Acest lucru poate fi caracterizat ca sentiment al responsabilităţii. Chiar unele lucruri, iubiţii mei prieteni, din cele legate de sentimentul acestei responsabilităţi şi de observarea felului şi modului în care se impune această mişcare a noastră necesară şi atât de indispensabilă, chiar cu umbrele şi greşelile ei, chiar unele lucruri dintre acestea se imprimă adânc în subteranele sufletului şi vieţuim astfel ceva privitor la felul cum ar trebui să fie mişcarea noastră – şi cum abia astăzi poate să fie de la sine înţeles –, ceva ce probabil nu poate fi exprimat în cuvinte şi pe

care, acela ce îl simte profuud, mai degrabă nu îl exprimă. Căci această responsabilitate apasă câteodată asupra sufletului şi, astfel resimţită, ea apare mai întâi într-o lumină cu totul deplorabilă astăzi, când ocultismele apar de peste tot şi când există atât de puţin din acest sentiment de responsabilitate. Căci dacă într-adevăr, de dragul binelui evoluţiei omenirii, am dori să privim pe de o parte înflorirea înţelepciunilor teosofice ca lucrul cel mai frumos şi mai măreţ ce poate avea loc în prezent sau în viitorul apropiat, pe de altă parte am putea la fel de bine saluta ca pe cel mai minunat, cel mai frumos, adesea cel mai mulţumitor lucru, dacă am vedea cum curenţii sentimentului de responsabilitate se trezesc în fiecare suflet individual stăpânit de ştiinţa noastră spirituală. Şi ar trebui să preţuim mai mult această apariţie a sentimentului de responsabilitate... Cineva care presimte acest sentiment de responsabilitate îl va putea purta oarecum mai uşor dacă va percepe mai divers un astfel de ecou în sentimentul de responsabilitate. Dar există aici multe lucruri, iubiţii mei prieteni, cărora ar trebui să le fie consacrate speranţele şi aşteptările noastre de viitor, faţă de care ar trebui să trăim în credinţa şi încrederea că ceea ce este just şi adevărat va cuprinde sufletul omenesc prin propria valoare şi că într-adevăr se va întâmpla ceea ce trebuie să se întâmple".

Aici sunt arătate în special erorile de ştiinţă a spiritului care pot face greutăţi şi mai mari decât acelea de a rămâne la starea prezentă.

TABLOUL DOI

În tabloul doi al dramei vedem cum Johannes, o dată cu abandonarea sentimentului de responsabilitate, ajunge într-o stare care ar putea fi caracterizată drept somn spiritual. El se află într-un peisaj muntos, nu departe de locul de muncă pe care i-l destinase Hilarius. În savurarea revelaţiilor naturii, conştienţa responsabilităţii proprii dispare. El cade iar în starea pe care o biruise cândva, cea a sentimentului de dependenţă totală faţă de Maria, şi resimte satisfacţie la ideea că ea îi impulsionează creaţia artistică şi îi îndrumă gândirea. În timp ce îşi imaginează că Maria îi este prezentă în gândire, ea îi apare viziunii lui spirituale ca un gând şi ia expresia fiinţei sale adevărate, care este altlfel decât ar vrea să o privească el, cu dorinţele sale subiective. Această imagine a Mariei îl trezeşte din viaţa lui interioară îmbătată de sentimente. Apoi această imagine dispare viziunii sale. El se gândeşte iar la Maria cu sentimentele pe care i le împărtăşise odinioară. Remarcă astfel că el însuşi s-a schimbat de atunci. Este cuprins de un dor după fiinţa sa de odinioară. Maria îi apare iar viziunii sale şi îi spune:

„Maria, aşa cum vrei tu să o vezi,
Nu e în lumile unde străluceşte adevărul.
În imperiul iluziei ţese spiritul lui Johannes,
Înşelat de-o amăgire sufletească; liberează-te
De puterile dorinţei care te seduc".

Ea îl face să remarce că dorinţele lui provoacă în ea o furtună sufletească, răpindu-i liniştea, că această furtună este provocată de o fiinţă pe care el a învins-o demult, care însă acum, ca iluzie, străbate spaţiile spirituale.

Johannes recunoaşte acum clar că în acest chip se revelează adevărata fiinţă a Mariei, care se adresează fiinţei lui adevărate. Pricepe clar că el însuşi s-a ridicat deja la o altă existenţă decât cea pe care tocmai i-a zugrăvit-o fantasmagoria visului fiindcă el şi-a lăsat sufletul să dormiteze leneş într-o linişte confortabilă. Dar remarcă în acelaşi timp şi că are această tendinţă. În timp ce îşi doreşte să fie ca în trecut, viziunii sale spirituale îi apare Maria şi Benedictus. Amândoi se adresează Sinei sale superioare. (S-ar putea spune şi că propria sa Sine superioară se manifestă prin aceste două făpturi.) Chipul lui Benedictus îi aminteşte că omul superior care s-a născut ca putere originară a fiinţei sale, şi care îl umple spiritual, ar trebui să rămână unit cu el şi să pretindă să creeze omenesc în voinţa sa forţele fiinţei superioare, adică să le îndrepte spre activitatea pământească. Asta ar fi necesar pentru ca el să poată deveni ceea ce recunoaşte a fi ţelul viitorului îndepărtat al propriei fiinţe. El se va cuceri pe sine dacă plin de curaj se va lăsa luat în stăpânire tot mai mult de fiinţa sa superioară. Chipul Mariei, care apare viziunii lui spirituale, îl face pe Johannes să devină conştient că forţa legământului ei solemn şi sacru trebuie să îi păstreze ceea ce el a câştigat. Este vorba de legământul de a ţine iubirea de sine departe de orice cunoaştere şi de a jertfi zeilor fructele cunoaşterii. Prin această hotărâre de jertfă, Sinea superioară se apără „în recile-ntinderi de gheaţă, unde spiritele trebuie să-şi creeze lumina când întunericul paralizează forţele de viaţă", şi în temeliile lumilor, „unde sufletele trebuie să cucerească simţământul divinului prin victorii care smulg existenţa din neant". Dar el nu trebuie să afle fiinţa adevărată a Mariei în împărăţia umbrelor,

„Unde viaţa sufletească stinsă
Obţine prin vicleşug existenţă iluzorie,
Iar jocul visării învăluie spiritul
Pentru că el vrea, savurându-se, să uite de sine,
Iar seriozitatea poate să-i pară incomodă".

Cu toate că Johannes a învăţat, prin viziunea spirituală care îi revelează acest lucru, să distingă iluzia şi adevărul în viaţa propriului său suflet, el vrea totusi să se dăruie iluziei, fiindcă i se pare frumoasă şi se simte bine în ea.

Această vieţuire lăuntrică a lui Johannes este resimţită simultan în viziune spirituală şi de Capesius, care s-a apropiat între timp. El atribuie o deosebită semnificaţie acestei împreună-vieţuiri, fiindcă a aflat de la Benedictus că ceva asemănător ar fi posibil, pentru scurt timp, atunci când cineva primeşte din partea destinului harul de a trece pe o treaptă superioară a căii spirituale; acum el raportează acest lucru la sine. Printr-o scurtă discuţie cu Johannes, se convinge că a văzut corect. Apoi intră Maria, crezând că îl întâlneşte aici pe Johannes, fiindcă ea a presimţit că el are nevoie de ajutorul ei spiritual. Mai întâi îl întâlneşte pe Capesius, despre care credea că s-a dăruit deja frumosului ţel al acţiunii lui Hilarius. Capesius însă încearcă să îi explice că acest ţel îl deranjează acum. Ea rămâne uimită; simţise ce fericit fusese el sperând în împlinirea ţelului acestei acţiuni. Dar el şi-a schimbat părerile, fiindcă acum crede că orice activitate pământească ar trebui să-i răpească forţele de clarvedere nou trezite, pe care tocmai le-a constatat percepând ce a trăit în sufletul lui Johannes. El priveşte această experienţă ca pe un semn al destinului care trebuie să justifice schimbarea atitudinii sale. Maria caracterizează atitudinea corectă faţă de semnele de destin prin următoarele cuvinte:

„Cine-a putut păşi pe drumul spiritului
Trăieşte multe astfel de semne de destin.
Le va urma pe căile sale sufleteşti,
Dar s-ar putea să nu fie corect tălmăcite
Dacă tulbură adevăratele îndatoriri pământeşti".

Capesius cade într-o scurtă meditare, timp în care viziunii spirituale a Mariei îi apare Lucifer şi îi revelă că influenţa lui îl îndepărtează pe Capesius de la „operele voastre pământeşti încălzite cu iubire". Maria încearcă din nou să-l recâştige pe Capesius pentru lucrarea proiectată, spunându-i că de la el nu se aşteaptă o operă exterioară, ca de la Johannes, ci să promoveze ştiinţa spiritului, astfel că el nu-şi va părăsi genul de activitate pe care l-a avut până acum. Capesius însă îi răspunde că forţa spiritului se pierde mai mult prin cuvinte decât

prin opere exterioare, fiindcă cele văzute spiritual pot fi exprimate în cuvinte numai dacă le-ai înţeles. Dar conceptele sunt potrivnice forţelor de clarvedere. El crede că sufletul lui Johannes i s-a putut deschide contemplării sale spirituale numai pentru că niciodată nu l-a înţeles în întregime. În ideea că această opinie ar trebui să fie adevărată dacă viziunea sa spirituală s-ar dovedi corectă, el îl întreabă pe Johannes direct dacă, cu câteva clipe mai înainte, nu a retrăit în el vechi dorinţe ca şi când acestea ar fi fost sinea sa actuală. Johannes răspunde:

„Oare rătăcirea spiritului meu se poate crea,
Real, ca vieţuire-ntr-un suflet străin?
Iar viziunea ei îi întăreste lui iluzia
Că ar putea găsi drumul în devenirea lumilor?"

Johannes cade iar în meditare, iar Maria află prin viziune spirituală că Lucifer a găsit intrarea şi în sufletul lui Johannes.

În răspunsul lui Johannes, Capesius vede confirmarea a ceea ce a contemplat el spiritual şi crede că în felul acesta ar fi justă şi concepţia sa privitoare la atitudinea corectă a cercetătorului spiritual. Deşi se află într-o eroare, el susţine această eroare cu siguranţa cunoaşterii bazată pe viziunea spirituală. Aceasta se exprimă în cuvintele sale:

„Se risipeşte îndoiala.... am văzut corect;
Johannes a vieţuit ce eu am putut vedea.
E clar deci că şi lumea lui mi s-a arătat
Doar fiindcă-a mea nicicând n-a vrut
Să se apropie de-a sa *înţelegând*.
Drumul spiritului cere singurătate;
Pot lucra-mpreună doar oamenii
Care se înţeleg reciproc,
Departe de fiinţele umane poate sufletul s-atingă
Vastul cerc de existenţă a lumilor luminii".

Capesius vrea să urmeze exemplul lui Felix Balde care, „în mândră singurătate", caută lumina spiritului. El nu vrea să îşi încarce forţa sa de clarvedere cu povara activităţii pământeşti şi, prin aceasta, refuză să ajute lucrarea pe care o proiectează Hilarius. Şi aici, o eroare de ştiinţă a spiritului se opune, ca şi în cazul şefului de birou, operei de iubire.

Cu apariţia acestei erori de ştiinţă a spiritului, Sinea superioară a omului se cufundă în somnul spiritului. După cuvintele lui Capesius, Maria spune:

„Aşa-i cu omul, când Sinea lui mai bună
Se-afundă-n somn spiritual iar puterile dorinţei
Îi hrănesc fiinţa până ce iarăşi trezirea
Limpezeşte cu lumină natura spirituală adevărată.
Aşa e somnul pe care-l dorm toţi oamenii
'Nainte ca forţele clarvederii să îi fi trezit.
Ei nu ştiu nimic despre acest somn treaz;
Par treji – fiindcă dorm *mereu*.
Clarvăzătorul doarme când, din existenţa sa adevărată
Pătrunde în această veghe".

În conferinţa a opta din ciclul ***Tainele Pragului***, Rudolf Steiner spune despre acest moment al dramei: „Cel care vieţuieşte clarvăzător în lumile spirituale ştie că ceea ce a spus Maria în *Trezirea sufletelor* este adevărat, că de fapt conştienţa senzorială obişnuită, pe care o are omul în planul fizic, raportată la trăirea şi la sentimentul din lumile superioare, este un fel de somn iar intrarea în lumile superioare este o trezire. Deci este cu totul corect şi adevărat că în lumea fizică oamenii dorm cu privire la vieţuirile lumilor superioare, dar ei nu simt acest lucru pentru că dorm mereu. Dacă deci ceea ce trăieşte în lumile spirituale sufletul clarvăzător, când păşeşte Pragul lumii spirituale, este o trezire în sentimentul de sine învigorat, pe de altă parte, trezirea Sinei în lumea fizică este conţinută în iubire, în acea iubire pe care am caracterizat-o într-una din primele conferinţe, unde a trebuit să spun: Iubirea pentru însuşirile şi calităţile celui iubit este iubirea apărată de influenţele luciferice şi ahrimanice, este iubirea care, în lumea fizic-senzorială, poate rămâne cu adevărat sub influenţa puterilor progesiste, bune, ale existenţei. Cum stau lucrurile cu această iubire se arată în special în experienţele conştienţei clarvăzătoare. Ceea ce se dezvoltă ca egoism în lumea fizică, şi de care iei cunoştinţă cu mare neplăcere, se arată atunci câd este dus în lumile spirituale".

Omul nu poate pătrunde cu adevărat treaz în lumea spirituală decât dacă a dezvoltat în activitatea pământească forţa iubirii spirituale. Ea este prezentă în gândirea pură a cunoaşterii obiective dezinteresate, în fantezia morală a imaginilor altruiste ale planului şi în activitatea corespunzătoare. O izolare de lumea exterioară, aşa cum Capesius încearcă să facă, dă naştere la somnul spiritului.

Maria recunoaşte că acum Capesius este sustras de la ţelurile pământeşti nu printr-o voie trecătoare, ci prin puterea destinului. Arătându-i acest lucru lui Johannes, ea încearcă să-l impulsioneze spre o activitate mai vastă. Dar Johannes crede că sufletul său, ca şi cel al lui Capesius, are nevoie de somnul spiritual. Maria îi vorbeşte atunci cu cuvinte care, ca nişte strigăte de trezire, pătrund în Sinea sa adevărată şi apelează la capacităţile sale de cunoaştere superioară. După chemarea: „Forţele spiritului vin – cheamă-le! –" urmează cuvintele:

„Îndreaptă-ţi privirea 'n temelia lumii spiritului
Şi-aşteaptă până ce forţe din adâncuri
Simt ce s-animă-n propria ta Sine,
În afinitate cu fiinţa lor.
Ele fac s-apară magic în faţa ochilor tăi
Ceea ce le face să fie o unitate cu tine".

Prin aceasta se adresează capacităţii de imaginaţie. Maria spune mai departe:

„Alungă-ţi discursul supărător al minţii;
Atunci spiritul vorbeşte-n tine cu fiinţele spirituale;
Ascultă această discuţie a spiritelor".

Aceasta prevesteşte capacitatea inspiraţiei. Intuiţiei îi corespund cuvintele:

„Ea te duce-n sferele luminii
Şi te uneşte cu entitatea spiritului".

Cuvintele următoare arată că, prin trezirea acestor capacităţi, amintirea se transformă în viziune spirituală:

„Ce îţi mijeşte din timpuri trecute ţi-apare clar
În lumina cosmică şi nu te constrânge,
Fiindcă poţi să dirijezi asta.
Compară aceasta cu fiinţa elementelor,
Cu umbrele şi spectrele de tot felul,
Compară chiar cu felurimea demonilor
Şi află astfel cât valorează-n adevăr".

Rudolf Steiner descrie transformarea forţei memoriei în viziune spirituală ca percepere a fiinţelor elementare, în ciclul ***Fiinţa interioară a omului şi viaţa dintre moarte şi o nouă naştere***, prin aceste cuvinte: „Această forţă de memorie transformată oarecum în spiritual se trezeşte în noi ca o primă forţă sufletesc spirituală... şi în timp ce această forţă a sufletului creşte, vedem că în spatele gândurilor, care atunci când eram în planul fizic erau doar imagini-umbră, se ascunde ceva viu, ceva ce este viaţă şi ţesere în lumea gândurilor. Ne dăm seama că ceea ce avem în corpul fizic drept tabloul gândurilor noastre este de fapt un tablou de umbre, că el este în realitate o sumă, o desfăşurare de fiinţe elementare. Vedem cum amintirile noastre parcă se sting încetul cu încetul şi în locul lor vedem crescând din Cosmosul general de înţelepciune un întreg şir de fiinţe elementare... Dacă ne aflăm în afara corpului fizic, atunci această întreagă comoară a memoriei o vedem ca pe un prezent viu, este acolo. Fiecare gând trăieşte ca o fiinţă vie. Acum putem şti: în viaţa ta pământească, tu ai gândit, ţi-au apărut aceste gânduri; dar în timp ce trăiai în iluzia că ţi-ai format gânduri, tu ai creat pure fiinţe elementare. Aceasta este noutatea pe care ai creat-o în întreg Cosmosul. Aici este ceva care s-a născut în spirit din tine. Acum în faţa ta se arată ce au fost gândurile tale în realitate. Şi înveţi să cunoşti mai întâi, printr-o privire directă, ce sunt fiinţele elementare, fiindcă la început înveţi să cunoşti fiinţele elementare pe care le-ai creat tu însuţi. Aceasta este impresia importantă a primei perioade de după moarte, pe care o avem ca tablou-amintire; dar acesta începe să trăiască, se transformă în fiinţe elementare pure. Acum el îşi arată adevărata faţă iar dispariţia sa constă în faptul că devine cu totul altceva... Şi din propriile noastre fiinţe elementare, de care eram deja înconjuraţi în timpul vieţii şi pe care le contemplăm la moarte, cunoaştem mai cu seamă natura lumii elementare şi astfel ne pregătim să înţelegem într-o contemplare gradată şi acele fiinţe elementare ale lumii exterioare pe care nu le-am creat noi, ci există fără noi în Cosmosul spiritual".

De la această cunoaştere profundă a lumii exterioare, evoluţia trece la o cunoaştere de sine fiinţială. Acest lucru se exprimă în continuare în dramă prin cuvintele Mariei:

„Dar scrutează-te-n împărăţia spiritelor
Ce leagă obârşie de obârşie,
Care îşi ştiu aproape forţele-germen ale lumilor
Şi dau direcţia gândurilor-ţel ale sferelor.
O astfel de viziune cosmică te va-ntări încât
În valurile spiritului vei putea
Să-ţi unifici fiinţial existenţa în miezul sufletului".

Cuvinele Mariei au ca efect faptul că Johannes se hotărăşte brusc, şi spune: „Vreau să ascult asta... Vreau să mă înfrunt".

El îşi înfruntă Sinea sa inferioară, care voia să-l împingă spre somnul spiritual, şi ajunge astfel să resimtă cu adevărat ceea ce Maria a stimulat în el prin cuvintele ei. Privirii lui spirituale îi apar mai întâi fiinţele elementare.

Privitor la vieţuirea spiritelor elementare, corelat cu calea iniţierii, Rudolf Steiner a spus în conferinţa a II-a din ciclul ***Orientul în lumina Occidentului***: „Şi după ce omul a trecut prin întâlnirea sa cu Păzitorul Pragului, el se poate ridica la vieţuirea entităţilor din aşa-numitele elemente, din elementul apei, al aerului, al focului, al pământului. Aceste patru feluri de spirite care trăiesc în elemente există, iar omul care a ajuns la această treaptă pe care am descris-o este în contact cu entităţile spirituale ale elementelor". În acelaşi context, Rudolf Steiner arată cum omul avansează de la vieţuirea Spiritelor elementale la aceea a entităţilor spirituale mai înalte: „Anumite entităţi spiritual-divine trăiesc deci în ceea ce noi întâlnim ca materie solidă sau pământ (numit astfel în sensul spiritual-ştiinţific), ca materie lichidă sau apă (în sensul spiritual-ştiinţific), ca materie expansibilă sau aer, şi ca materie caldă, fierbinte sau foc. Dar nu acestea sunt cele mai înalte entităţi spirituale; după ce am trecut prin vieţuirea lumii elementelor, urcăm la acele entităţii care sunt entităţile creatoare ale spiritelor ce trăiesc în elemente... Iar în spatele a ceea ce este fizic se află, ca forţe creatoare, fecundatoare, acele forţe care, în cea mai mare parte, vin de la Soare. Soarele face să ţâşnească din Pământ întreaga viaţă de încolţire, de creştere. Soarele deci trimite spre Pământ, în primul rând în mod fizic, acele forţe care ne dau posibilitatea ca, pe Pământ, să vedem cu simţuri fizice ceea ce trăieşte în foc, în aer, în apă şi în pământ.

Fiinţele spirituale creatoare despre care este vorba aici apar în dramă sub chipul Philiei, al lui Astrid şi al Lunii. O dată cu aceste trei „Entităţi spirituale care mijlocesc legătura forţelor sufletului uman cu Cosmosul", Johannes vieţuieşte o a patra entitate, pe care Rudolf Steiner o numeşte „Cealaltă Philia". În a doua dramă, el spune despre ea că ar frâna legătura forţelor sufleteşti cu Cosmosul. În drama a patra, ea devine „purtătoarea elementului iubirii în lume, căreia îi aparţine personalitatea spirituală". Aici, ea îi conştientizează lui Johannes anumite piedici în dezvoltarea sa, spunând:

„Şi visarea ce se trezeşte
Dezvăluie sufletelor
Urzirea vrăjită
A propriei fiinţe".

În timp ce Johannes meditează asupra acestor cuvinte, îi apare, în formă de gânduri, Spiritul tinereţii sale. Rudolf Steiner spune despre acest spirit, în ciclul Tainele Pragului, următoarele: „Există într-adevăr un fel de sciziune a omului. Trăieşti ceva ca un fel de nouă naştere şi priveşti spre tinereţe ca spre o entitate străină; în această tinereţe sunt foarte multe lucruri despre care trebuie să spui: Nu pot fi achitate în această întrupare; multă karmă stă îngropată aici, pe care va trebui s-o achiţi cândva mai târziu sau faţă de care trebuie să te străduieşti încă de pe acum s-o lichidezi. Astfel de karmă neachitată este din belşug în sufletul lui Johannes. O astfel de karmă nestinsă, precum cea pe care o are când îşi priveşte tinereţea ca pe o altă entitate, este ceva ce se vieţuieşte interior. Lucifer are acces la astfel de vieţuire. El o poate izola. El poate să ia o parte substanţială a corpului eteric şi să o însufleţească oarecum cu karma necompensată. Apoi aceasta devine, sub influenţa lui Lucifer, o fiinţă-umbră, o asfel de fiinţă-umbră cum este înfăţişat Spiritul lui Johannes Thomasius tânăr. O astfel de fiinţă-umbră este o fiinţă adevărată; ea este aici separată de Johannes Thomasius, doar că ea se comportă îngrozitor, deoarece se opune

ordinii generale cosmice.

Ceea ce se află acolo, afară, ca fiinţă-umbră ar trebui să fie în interiorul lui Johannes. Prin aceasta se provoacă ceva ce este resimţit ca un destin tragic al acestei fiinţe-umbră, care trăieşte afară, în lumea spirituală şi elementară, ca o parte a corpului eteric. Aceasta este deci karma necompensată a lui Johmnes Thomasius, individualizată ca fiinţă-umbră prin Lucifer. Cel care trece printr-o asemenea experienţă – şi este importantă şi semnificativă – o resimte în aşa fel încât ştie că, fiindcă are karma necompensată, s-a încărcat cu un fel de datorie cosmică, a creat o fiinţă care propriu-zis n-ar trebui să existe în afară, ci în cineva. Acest lucru este adus în conştienţa lui Johannes, în *Trezirea sufletelor*, prin Cealaltă Philia – şi anume faptul că el a creat un astfel de copil al sufletului, care are în afară, sub un anumit raport, o existenţă nelegitimă.

Atunci când vrei să te înalţi cu vieţuirea în lumile spiritului, o particularitate a acestei vieţi mai înalte este faptul că acolo îţi întâlneşti propria entitate dar şi că această proprie entitate, în obiectivitatea spirituală, îţi poate apărea multiplicată. La Johannes Thomasius avem de-a face cu această multiplicare. O parte a fiinţei sale i se arată ca Dublu, iar acum o altă parte a fiinţei sale – căci karma ţine pe deplin de fiinţa omului – ca Spiritul lui Johumes Thomasius tânăr".

În dramă, spiritul lui Johannes tânăr apare însoţit de Lucifer şi Theodora. Prin ele, Lucifer ar vrea să înhaţe ceea ce Johannes lasă neprotejat în zborul său spiritual în adâncurile sufletului. Dar Theodora spune:

„Tu, copil al spiritului, trăieşti tinereţea lui Johannes
În întunecate-mpărăţii de umbră. Iubitor
Se-apleacă spre tine, din sfere pline de lumină,
Sufletul care-l apără pe Johannes.
El vrea să te libereze din cercuri de vrajă
Dacă tu vrei să iei din simţirea lui
Ceea ce-ţi conferă o existenţă în beatitudine".

Prin aceasta se indică transformarea iubirii egoiste luciferice în iubirea dezinteresată, care dă viaţă adevăratului Eu. În *Basmul* lui Goethe vedem o imagine a acestei transformări atunci când Frumoasa floare de crin atinge cu mâna stângă Şarpele verde iar cu cea dreaptă cadavrul tânărului. Şarpele verde îşi sacrifică astfel forţa sa de viaţă pentru a da viaţă tânărului. Corpul Şarpelui verde se descompune apoi în pietre preţioase, care vor fi aruncate în fluviu. În dramă, Theodora spune că ea vrea să lege Spiritul tinereţii lui Johannes cu elementele.

Prin evoluţia omului spre libertate, raportul său cu fiinţele care acţionează în elemente se transformă. Acest lucru este şi el în legătură cu transformarea Spiritului tinereţii sale. Într-o conferinţă din 20 ianuarie 1923, tipărită în foaia de „Ştiri", anul 9, Rudolf Steiner descrie transformarea raportului cu spiritele elementelor. El spune acolo: „În epocile trecute, omul nu era înconjurat numai de plante, pietre şi animale, ci şi de spiritele elementale care trăiesc în pământ, apă, aer, foc etc. Pierzându-se pe sine, omul a pierdut şi această vieţuire a spiritelor naturii... Şi dacă astăzi, cu ajutorul ştiinţei iniţiatice, este căutat drumul spre aceste entităţi, se va dobândi un sentiment cu totul aparte faţă de aceste fiinţe, o senzatie cu totul aparte. Îţi vei spune: Aceste entităţi au vorbit odinioară oamenilor prin intermediul interiorului omenesc, prin fiecare părticică a acestui interior omenesc. Dar, într-un anumit sens, ele nu puteau ieşi din pielea omenească. Ele locuiau pământul, însă îl locuiau în om. Ele erau înlăuntrul omului şi îi vorbeau, dându-i cunoştinţele lor. Omul putea şti despre existenţa pământească doar când ele aflau ce era de aflat, să zicem aşa, despre existenţa pământească în interiorul pielii omului, Deci, o dată cu evoluţia omenirii spre libertate şi independentă, aceste entităţi elementare şi-au pierdut locuinţa lor pe pământ în om. În trecut, ele au trăit cu omul, acum însă nu mai locuiesc cu omul, dar sunt în sfera pământească. Trebuie oarecum să ne spunem: În trecut, ele au fost educatorii noştri; acum au îmbătrânit. Trebuie să le dăm acum ceea ce ne-au dat ele în trecut. Dar în faza actuală de evoluţie nu o putem face decât dacă ne vom apropia de natură cu spiritul, dacă nu vom căuta în fiinţa naturii ceea ce caută astăzi inteligenţa abstractă, ci, dimpotrivă, dacă în fiinţele naturii vom căuta imaginativul, acel lucru care nu se adresează numai judecăţii moarte ci vieţii depline, sentimentului. Dacă vom cerceta aceasta pe cale spirituală, adică în spiritul concepţiei antroposofice despre lume, aceste entităţi se vor apropia din nou... Prin aceasta vreau să spun doar că există fiinţe care aşteaptă astăzi să ne unim cu ele – aşa cum ne unim cu alţi oameni printr-un sentiment de cunoaştere adevărată – pentru ca aceste entităţi să poată lua parte la ceea ce noi învăţăm, să poată cunoaşte lucrurile, să se folosească de lucruri".

O astfel de explicaţie ne poate ajuta să înţelegem ce semnificaţie are faptul că spiritul tinereţii unui om, eliberat de influenţa luciferică, se uneşte cu fiinţele elementare. El este eliberat, prin sacrificarea forţelor de dorinţă luciferice unite cu karma, pentru a da viaţă forţei altruiste a Eului, ca forţă spirituală a iubirii. Acest lucru duce la o cunoastere obiectivă dezinteresată a karmei. Dacă această cunoaştere se uneşte cu cunoaşterea obiectivă dezinteresată a arierplanurilor spirituale ale naturii, spiritul eliberat al tinereţii unui om intră în raportul just cu fiinţele elementare, iar în lume apare o punte între spiritualul din om şi spiritualul din Cosmos, corespunzător podului din *Basmul* lui Goethe, ai cărui stâlpi de susţinere sunt plăsmuiţi din resturile corpului sacrificat al Şarpelui verde. Acest lucru face posibilă o frumuseţe şi o contemplare spirituală liberă de influenţa luciferică, aşa cum spun cuvintele Theodorei:

„Vreau ca din simţirea nobilă să germineze frumuseţe
Şi să se maturizeze la actul de jertfă".

Şi:

„Eu voi trezi privirea plină de spirit
Care se ştie liberă chiar si de Lucifer".

După aceste cuvinte, Lucifer, Theodora şi Spiritul tinereţii lui Johannes dispar. Urmează un dialog între Cealaltă Philia şi Johannes în legătură cu importanţa Spiritului tinereţii sale. Cealaltă Philia încheie prin cuvintele:

„Johannes, trezirea ta rămâne o iluzie
Cât timp nu vei elibera însăşi umbra
Căreia vina ta îi dă viaţă magică".

Johannes se hotărăşte să urmeze sfatul Celeilalte Philii.

Rudolf Steiner

TREZIREA SUFLETELOR

GA 14

Comentarii ale lui Hugo Reimann pe baza notelor Mathildei Scholl

(Tablourile III, IV)

TABLOUL TREI

Piedicile care au fost anunţate în primul tablou în legătură cu lucrarea proiectată de Hilarius Gottgetreu apar clar în tabloul trei. Este vorba mai întâi de erori de ştiinţa a spiritului. Dar acestea sunt mai greu de învins decât opoziţiile exterioare.

Încă de la început apar, alături de Hilarius, alte trei personaje, pe care le-am cunoscut – ca şi pe Gottgetreu – în drama precedentă, în care ei erau reprezentanţii unei Alianţe mistice care îşi asumase misiunea de a păstra o viaţă spirituală tradiţională. Am văzut acolo cum această Alianţă a intrat în contact cu viaţa spirituală actuală vie, cultivată de Benedictus şi discipolii săi. Pe baza acestei legături, Hilarius a făurit planul de a deschide acestor noi impulsuri ale spiritului un câmp de acţiune în viaţa socială. Se pare însă că aceste patru personalităţi nu cad de acord asupra reuşitei planului.

Bellicosus îşi exprimă îngrijorarea în legătură cu atitudinea de refuz a şefului de birou faţă de acest plan. Romanus, dimpotrivă, susţine ideea că aceste obiecţii corespund atât exigenţelor exterioare ale vieţii cât şi părerii adevărate a miştilor. Bellicosus consideră drept o înţeleaptă conjunctură oferită de destin faptul că Benedictus şi discipolii lui au unit actuala viaţă spirituală cu viaţa spirituală tradiţională, reprezentată de Alianţa mistică; împlinirea impulsurilor spirituale actuale vii, determinate prin acest fapt, îi apare ca fiind o poruncă-datorie spirituală. Romanus judecă altfel situaţia; el nu consideră nici pe discipolii lui Benedictus şi nici pe Hilarius destul de pregătiţi pentru a împlini această sarcină care cere o stare de trezie mult mai mare decât cea necesară cultivării vieţii spirituale în interiorul Templului. Cu toate că în ce priveşte trecutul şi prezentul acestei afirmaţii nu avem nimic de spus, trebuie avut în vedere că într-o indicare corectă a semnelor de destin nu trebuie să luăm situaţia prezentă ca definitivă. În tabloul precedent am văzut că în Johannes începuse o transformare importantă şi că, în curând, în ce-l priveşte, aprecierea lui Romanus poate să nu mai fie valabilă pentru el. Bellicosus are o altă părere decât Romanus, în ce priveşte curentul destinului. Părerea acestuia nu-l împiedică să presupună că modul în care au fost conduşi spre ei discipolii lui Benedictus arată că ar fi necesar să fie urmată calea care se revelează viziunii spirituale a acestora.

Modul în care Torquatus explică semnele aparte ale destinului duce la un raţionament cu totul eronat. El a aflat cum Capesius s-a despărţit de Benedictus şi de cercul discipolilor acestuia; pe baza acestui fapt, el formulează consecinţe care ar putea ajunge foarte departe şi ar zdruncina noile impulsuri ale spiritului, dacă ar fi confirmate prin fapte. În timp ce el vorbeşte, în apropiere se strecoară Ahriman. Faptul semnifică ceea ce exprimă Rudolf Steiner în ciclul ***Tainele Pragului*** prin următoarele cuvinte: „Observaţi în diferitele aspecte ale dramelor-misterii cum figura aparte a lui Ahriman tocmai în *Trezirea sufletelor* se furişează la început discret, trecând, să spunem aşa, printre personaje, cum apoi importanţa lui creşte tot mai mult către finalul dramei *Trezirea sufletelor*“ (Conferinţa I).

Bellicosus încearcă să înţeleagă atitudinea lui Capesius în sensul destinului. Anumite evenimente trezesc în sufletul lui o intuire a legăturilor de destin. Cu privire la Capesius, el are încă de la prima întâlnire presentimentul că destinul l-a aşezat aproape şi în acelaşi timp departe de Alianţa miştilor. Romanus îl înţelege foarte bine; el însuşi, prin presentimente asemănătoare, a ajuns la certitudinea că nu era legat de nici unul dintre prietenii mişti aşa cum era legat de Strader. Referindu-se la presimţire ca o moştenire a evoluţiei anterioare, cum sunt şi viziunea şi „al doilea văz“, Rudolf Steiner spune, în conferinţa din 24 august 1924 (***Cunoaşterea iniţiatică***): „În timp ce viziunea apare atunci când ai transportat în starea de veghe din timpul zilei vieţuirile pe care le-ai avut în timpul somnului, când treci inconştient pragul încoace cu aceste vieţuiri din timpul somnului, presimţirea ia naştere când eşti într-un somn foarte vag, neobservat, încât crezi că eşti treaz şi, ignorând de asemeni pe Păzitorul Pragului, transporti dincolo ceea ce porţi în vieţuirea obişnuită de zi... Şi acum vedeţi cum omul, cu aceste însuşiri moştenite pe care le poate vieţui, şi care parvin din vechea evoluţie, aici stă cu viziunea, dincolo stă cu presimţirea. Dar el se poate afla şi la Prag, şi să nu-l observe pe Păzitorul Pragului. Când te afli aici, la Prag, resimţind încă oarecum ceea ce vine din lumea fizică şi din cea spirituală, trăieşti în ceea ce este foarte răspândit în alte locuri de pe Pământ şi s-ar putea numi deuteroscopie sau a doua vedere. Aşa ceva se trăieşte la Prag, într-o stare de semiconştienţă. Aşa că putem spune: Aceste vechi însuşiri moştenite apar în om atunci când el se află într-o stare de conştienţă diminuată; ele apar fie ca viziune dincoace de Prag, fie ca presentiment, ca presimţire, dincolo de Prag, iar la Prag apar ca a doua vedere“.

Ca şi alte ecouri ale unei evoluţii anterioare, şi presimţirea poate fi transformată în treapta pregătitore a unei viitoare evoluţii, în care conştienţa şi forţa Sinei superioare se dezvoltă tot mai mult. Romanus lasă să îi apară direcţia prin ce presimte gândirea sa de cercetător. Dar înainte de a se întoarce spre faptă, stinge în el presimţirea întărită de gândirea sa. În domeniul spiritului, el se simte strâns legat de discipolii lui Benedictus. Dacă totuşi, pornind din cercurile intime ale miştilor, caută o cale înapoi spre viaţa pământească, s-ar încumeta s-o facă numai alături de Strader.

Torquatus găseşte că lui Strader îi lipseşte cu totul justa dispoziţie sufletească pentru mistică şi, datorită acestui lucru, ar fi departe de vieţuirea interioară a spiritului. Romanus este de acord că Strader n-a înaintat încă suficient pe drumul spiritual al prietenilor săi. El ştie însă şi că Strader a putut astfel să se menţină liber faţă de duşmanii sufleteşti, atât de periculoşi pentru mulţi mişti, când îi însoţesc în lumea senzorială.

Bellicosus crede că poziţia lui Romanus faţă de Strader arată că nu există nici un motiv care să-l împiedice să ia parte la lucrarea proiectată şi să obţină şi acordul şefului de birou în acest sens. El solicită încă o dată acest acord. Apoi Romanus i se adresează direct lui Hilarius, spunându-i că este gata să ajute proiectul şi să-l sprijine cu bunurile sale, dacă acest plan va fi condus numai de Strader, fără ajutorul celorlalţi discipoli ai lui Benedictus. Hilarius crede că este exclus ca Strader să se despartă de discipolii lui Benedictus. El este convins că

aceştia stau aproape de Strader cum el îşi este sieşi. Romanus răspunde:

„Admit, omeneşte ei pot să-i fie alături, dar
A se iluziona că le este unit şi spiritual,
Asta o poate admite doar acea parte a sufletului
Care încă-i adâncită-n *somnul spiritului*.
Cred însă că-n curând vom vedea
Că acea parte se poate maturiza şi-n viaţa trează".

Întrezărim aici presentimentul izolării lui Strader, ca şi presentimentul trezirii sale la o conştienţa superioară. După aceste cuvinte, Bellicosus, Romanus, Torquatus şi Hilarius se îndepărtează.

În acelaşi decor apar acum Capesius, Strader, Felix Balde şi doamna Balde. Capesius explică poziţia pe care a luat-o, cu următoarele cuvinte:

„De-aş vrea să mă-ncarc cu o muncă exterioară
Ca să aduc spiritul la viaţă în sfera senzorială,
Ar trebui să mă-ncumet să cuprind
Temelia existenţei în lumi a căror fiinţă
N-a prins încă realitate în mine".

Strader nu poate pune acest lucru în concordanţă cu concepţia despre ţelul corect al năzuinţei sale. Dimpotrivă, Felix Balde percepe în aceste cuvinte dispoziţia misticii anterioare, aşa cum o caută el însuşi. El şi Capesius se înţeleg acum perfect. Strader le înţelege bine cuvintele; dar sensul pe care ei îl dau cuvintelor lor îi rămâne străin.

Privitor la acest pasaj, Rudolf Steiner spune în ciclul ***Tainele Pragului***: „O, dacă o mare parte dintre prietenii noştri s-ar putea transpune în dispoziţia de aşteptare, de aşteptare a ceva ce trebuie să vină, care probabil, în teorii şi explicaţii, cuprinde doar prevestirea aparent clară, însă încă neînţeleasă, atunci în aceste suflete şi-ar face loc ceva ce este înfăţişat, în tabloul trei din *Trezirea sufletelor*, în cuvintele lui Strader. Este vorba de locul unde Strader se află între Felix Balde şi Capesius; locul unde el stă în aşa fel între ei încât îi sunt cunoscute, cuvânt cu cuvânt, toate cele spuse de aceştia, dar acum, deşi el şi le-ar putea repeta, nu le poate găsi sensul".

„Capesius şi tata Felix, *amândoi*...
Ascund un sens obscur în cuvinte clare..."

Cel care îşi face din ideile spirituale propriile sale idealuri şi face efortul de a le împlini se află în situaţia de aici a lui Strader, atunci când el ajunge să audă cum aceleaşi idei sunt susţinute ca şi cum realizarea lor n-ar intra în discuţie. În viaţa spirituală modernă, această atitudine faţă de idei este deja foarte răspândită. Ele pot fi expuse oricât de clar, însă celui care ar voi să le împlinească le va apărea obscur sensul lor. În legătură cu gândirea filosofică străină de viaţă, Rudolf Steiner arată în acelaşi context: „Multe ştiinţe, iubiţii mei prieteni, sunt clare, şi multe filosofii. Dar în dezvoltarea viitoare a omenirii s-ar petrece ceva deosebit dacă ar apărea filosofi care ar putea mărturisi că, da, în filosofii, de la sistem la sistem, oamenii au adus o claritate după alta, încât se poate spune: Lucrurile sunt clare – dar în cuvinte clare poate fi un sens obscur. Bine ar fi dacă mulţi dintre oamenii care se cred foarte inteligenti şi care consideră înţelepciune ceea ce ştiu, justificat în anumite limite, s-ar aşeza în faţa lumii în acelaşi fel ca Strader faţă de Felix Balde şi Capesius, şi şi ar spune:

„Am înţeles adesea ceea ce tocmai spuneţi;
Pe-atunci o luam ca-nţelepciune... *acum* însă
Nu înţeleg nici un cuvânt din vorbirea voastră.
Capesius şi tata Felix, *amândoi*...
Ascund un sens obscur în cuvinte clare..."

Atunci când gândurile pătrund în viaţă fără a-i da un impuls şi o direcţionare, ele devin cu uşurintă hainele exterioare ale forţelor invizibile, care se folosesc de astfel de gânduri ca înveliş şi justificare. Acest lucru îl vieţuieşte Strader prin cuvintele:

„Poate nu vieţuiesc cum cuvintele voastre-s doar
Veşmântul forţelor... al forţelor sufleteşti
Care m-alungă de la voi în lumi
Cu totul străine spiritualităţii voastre?
Pe care nu vreau să le caut, căci în adânc de suflet
Eu trebuie să iubesc lumile *voastre*".

Felix Balde continuă să descrie adevărata atmosferă a Misteriilor şi aduce o imagine corectă a stării sufleteşti necesară pentru cunoaşterea lumii spirituale. Rudolf Steiner spune în acelaşi pasaj din ciclul citat, conferinţa a IV-a: „Trebuie să te afli în această dispoziţie calmă de aşteptare, care poate fi descrisă ca adevărată linişte sufletească interioară, pace a spiritului. Aceasta ţine de aprecierea corectă a ceea ce vieţuieşti în lumea spirituală. În lumea fizică, dacă vrei să afli ceva în legătură cu o anumită persoană, faci ceva în sensul acestei experienţe. Acest lucru nu se poate face şi în ce priveşte impresia de pace spirituală, linişte sufletească, expectativă. Când se spune «să nu tinzi la nimic, să fii doar calm şi liniştit – fiinţa interioară a sufletului în totală aşteptare», este o zugrăvire foarte justificată a dispoziţiei sufletului faţă de impresiile adevărate ale lumii spirituale. Într-o anumită privinţă, această dispoziţie trebuie revărsată peste întreaga viaţă sufletească, dacă vrem ca experienţele lumii spiritului să se apropie în mod corect de sufletul clarvăzător".

Descrierea justificată a acestei dispoziţii faţă de lumea spirituală este folosită de Felix Balde în aşa fel încât duce la o apreciere falsă a atitudinii îndreptăţite pe care o are Strader. Acesta se simte împins tot mai mult spre izolare şi greutăţi lăuntrice, ceea ce exprimă în cuvintele:

„Am nevoie de voi... dar nu vă găsesc...
Viaţa care ne uneşte... voi nu o preţuiţi.
Cum să găsesc oameni pentru o operă universală
Dacă miştii nu-şi părăsesc existenţa personală?"

Felix Balde şi Capesius continuă să prezinte strădania lui Strader ca dăunătoare pentru contemplarea spirituală. În cele din urmă, Strader răspunde:

„Iar *mie*, vederea spirituală mi-apare doar dacă

Sufletul se poate dărui gândurilor de acţiune
Şi se regăseşte trăind în speranţa
De a putea construi sălaşuri spiritului,
În care el vrea să aprindă lumina care,
Încălzind, radiază prin lumile spirituale
Şi îşi caută, prin munca fizică a omului,
Noua patrie în viaţa pământească".

În aceste cuvinte se arată o dorinţă dezinteresată, aşa cum corespunde ea forţei spirituale a iubirii. Pentru că Strader nu găseşte nici o înţelegere din partea lui Felix Balde şi a lui Capesius pentru năzuinţa sa, care se naşte din această forţă, el strigă:

„Sunt eu fiul erorii... nu-s fiul vostru,
Voi, înţelepte şi vaste lumi spirituale...?"

Întrebarea dureroasă pe care Strader o îndreaptă spre îndepărtatele lumi spirituale pline de înţelepciune îl conduce la prima sa viziune spirituală. De fapt, Benedictus, Maria şi Ahriman îi apar acum lui Strader ca forme-gând ale lui, dar într-o relaţie spirituală adevărată. El aude dinspre Benedictus cuvintele:

„'N-aceste înţelepte şi vaste lumi spirituale
Presimţi tu ajutorul la chinuitoarea întrebare
Ce lasă să apese asupra gândirii tale pământeşti
Taina originară a vieţii sufletului tău".

În legătură cu acest pasaj din dramă, există explicaţia dată de Rudolf Steiner în a doua conferinţă a ciclului ***Fiinţa interioară a omului şi viaţa dintre moarte şi o nouă naştere***, unde spune: „Între naştere şi moarte, în noi domneşte o înţelepciune care există în spatele lumii pe care o contemplăm cu simţurile noastre şi despre care gândim cu inteligenţa noastră legată de creier. Acolo, în spate, există această înţelepciune. Între naştere şi moarte, ea ne este acoperită; ea domneşte însă, trăieşte şi acţionează în noi în adâncurile sufleteşti subconştiente şi trebuie, să zicem aşa, să pună stăpânire, în aceste adâncuri subconştiente ale sufletului omenesc, pe problemele omului, fiindcă omul trebuie, pentru un anumit timp, să fie ţinut departe de o viziune care ar putea deveni ispititoare pentru el. Cât timp trăim în corpul nostru fizic în condiţii normale, fără să fim introduşi în lumea spirituală printr-o disciplină spirituală riguroasă – când Păzitorul Pragului nu ne mai opreşte privirea către lumile spiritului – am fi la fiecare pas tentaţi să lăsăm să cadă predispoziţiile noastre omeneşti încă imperfecte, încă neîndeajuns de evoluate şi să ne înălţăm în lumile spiritului, însă cu imperfecţiunile noastre... Fiindcă dacă am privi din spatele Pragului acel lucru care este orizontul nostru de conştienţă, ne-am afla în orice clipă în pericolul de a nu mai vrea să atingem ţelul nostru omenesc".

În năzuinţa lor spre spiritualizare, Capesius şi Felix Balde cad la început în tentaţia de a părăsi idealul omenirii care luminează asupra activităţii omeneşti. Strader, fiindcă vrea să rămână credincios acestui ideal, nu poate urma sfatul lor şi se îndreaptă cu întrebarea sa dureroasă spre lumile spirituale pline de înţelepciune, lumi pe care Capesius şi Felix Balde caută să le atingă în felul lor. Pericolul atitudinii lor faţă de lumea spirituală este explicat, în aceeaşi conferinţă, prin cuvintele: „Te poţi spiritualiza în întregime... Este un punct de vedere. Dar nu poţi să o faci decât dacă îţi abaţi drumul tău de la calea marelui ideal al omenirii. Asta înseamnă, cu alte cuvinte: să te angajezi pe drumul lumilor spirituale, luând cu tine toate imperfecţiunile tale; ele se vor transforma acolo în perfecţiuni. Se vor transforma realmente; ai putea să pătrunzi acolo cu imperfecţiuni; fiindcă vor fi pătrunse de forţele divine, vor deveni fiinţă, însă această fiinţă va trebui să renunte la predispoziţiile pe care le are totuşi în ea, pe care încă nu le-a dezvoltat pe drumul ei de până acum şi care sunt în sensul marelui ideal al omenirii; ar trebui să renunţe la ele".

Întrucât, iniţial, cei doi nu au nici o înţelegere pentru năzuinţa lui Strader către idealul omenirii, pun o prăpastie între ei şi el. Benedictus (ca formă-gând) îi cere să privească în această prăpastie şi îl lasă să întrevadă că întinderile îi pot revela răspunsul din adâncurile lui sufleteşti.

Felul cum este resimţită viziunea idealului omenirii la întoarcerea din lumea spirituală este descris de Rudolf Steiner, în aceeaşi conferinţă, cu următoarele cuvinte: „Dincolo..., dacă ai depăşit ceea ce în ultima mea dramă-misteriu, *Trezirea sufletelor*, numesc «ora Miezului de noapte al lumilor», există în primul moment o anumită estompare a voirii şi simţirii faţă de ceea ce stă ca un minunat Templu în depărtările timpurilor. Acolo forţele divine dogoresc şi încălzesc capacităţile noastre sufleteşti. Este, de fapt, o instruire care vorbeşte direct interiorului nostru şi care se exprimă astfel încât dobândim capacităţi tot mai mari în a vrea să urmăm cu adevărat drumul spre ceea ce contemplăm astfel ca un ideal. În timp ce în viaţa fizică ne putem afla în faţa unui învăţător sau educator iar el se poate afla în faţa noastră şi simţim că, în principiu, el vorbeşte din exterior inimii noastre, acum simţim că educatorii noştri spirituali, ierarhiile superioare, educându-ne aşa cum am zugrăvit acum, fac ca propriile lor forţe să se desfăşoare nemijlocit în interiorul nostru".

Întrebarea lui Strader este îndreptată spre impulsurile spiritului, de care are nevoie omul atunci când, după „ora Miezului de noapte al lumilor", se îndreaptă din nou spre Pământ. El caută ceea ce Rudolf Steiner a zugrăvit aici ca fiind vieţuirile celui care a trecut prin „ora Miezului de noapte al lumii spirituale". Capesius şi Felix Balde caută trăirile dinaintea „orei Miezului de noapte". Pentru că nu au apreciat just căutarea lui Strader, creează o prăpastie între ei şi el. În timp ce lui Strader i se cere să privească în prăpastie, începe să vorbească Ahriman. El admite că Strader va vedea în propria prăpastie ceea ce „îi pare demn de spiritul omenesc într-un viitor cosmic îndepărtat", deci idealul omenirii. Dar el crede că este mai bine ca acest ideal al omenirii să fie arătat oamenilor în somnul confuz al sufletului. El spune că Strader îşi omoară în viziune răspunsul, dacă Benedictus îi arată acest ideal al omenirii în stare trează.

Strader priveşte în prăpastia fiinţei proprii şi vede acolo o luptă care produce întuneric. Pentru a înţelege lupta interioară care are loc mereu în om, chiar dacă nu este percepută, să ne referim la cuvintele lui Rudolf Steiner din conferinţa a III-a a aceluiaşi ciclu: „El (Păzitorul Pragului) lasă să pătrundă în conştienţa noastră numai ceea ce ţine de simţire, nu însă şi ceea ce, ca imaginaţie, inspiraţie şi intuiţie, dacă ar putea pătrunde, ar produce un impuls direct de spiritualizare a noastră aşa cum suntem, renunţând la orice viaţă omenească următoare. Acest lucru trebuie să ne fie ascuns; este şi motivul pentru care poarta conştienţei noastre este închisă. Dar ele pătrund în entitatea noastră. Şi în timp ce pătrund în entitatea noastră fără să le putem străbate cu lumina conştienţei noastre, în timp ce suntem obligaţi să le facem să coboare în întunecatele străfunduri ale subconştientului nostru, ies în întâmpinare entităţile spirituale al căror adversar este Lucifer; ele vin în fiinţa noastră din cealaltă latură şi acum ia naştere în noi lupta între Lucifer, care ne trimite imaginaţia sa, inspiraţia şi intuiţia sa, şi aceste entităţi spirituale al căror adversar este Lucifer. Această luptă am putea să o vedem mereu, în fiecare senzaţie, în fiecare percepţie, dacă în faţa percepţiei exterioare n-ar exista Pragul lumii spirituale, înaintea căruia privirea clarvăzătoare nu se închide... De aici observăm de fapt tot ce se petrece în acest lăuntru al naturii umane. Iar consecinţa acestei lupte care se dă aici este ceea ce am caracterizat ca fiind un fel de cadavru, un cadavru parţial în noi. El este expresia a ceea ce trebuie să devină cu totul material în noi, o incluziune minerală, pentru a nu ajunge să-l spiritualizăm. Dacă acest cadavru nu s-ar forma prin lupta lui Lucifer şi a adversarilor săi, atunci, în locul acestui cadavru, am avea rezultatul imaginaţiei, inspiraţiei şi intuiţiei şi ne-am înălţa imediat în lumea spirituală. Cadavrul formează

centrul de greutate datorită căruia entităţile spirituale bune – al căror adversar este Lucifer – ne reţin iniţial în lumea fizică; suntem reţinuţi în aşa fel încât ne este oarecum voalat ceea ce ar trebui să se formeze în noi ca impuls spre spiritualizare şi, prin aceasta, tindem să acoperim, să voalăm adevăratul ideal al naturii umane, toate aptitudinile care pot exista în noi".

Există în noi, în afara acestei lupte împotriva influenţelor luciferice, o luptă şi împotriva influenţelor ahrimanice. Rudolf Steiner o descrie în aceeasi conferinţă, prin cuvintele: „În gânduri, noi nu percepem de fapt decât un extract, ceva ca o umbră; viaţa însă, ea pătrunde în noi şi în aşa măsură încât rezultă din nou o luptă, o luptă în corpul eteric, dar de data aceasta între spiritele progresiste şi Ahriman, entităţile ahrimanice. Şi care este expresia acestei lupte? Este faptul că gândurile nu se mai desfăşoară în noi aşa cum ar face-o dacă ele ar fi fiinţe vii. Dacă ele s-ar desfăşura aşa cum şi sunt de fapt în realitate, atunci noi ne-am simţi în viaţa fiinţelor-gânduri, ele s-ar mişca încoace şi încolo; dar noi nu percepem asta, de aceea corpul nostru eteric, care altfel ar fi cu totul transparent, este ca opac. Aş spune că a devenit ca un topaz fumuriu, străbătut de straturi întunecate, în timp ce cuarţul este complet transparent şi pur. Aşa ajunge să fie străbătut corpul nostru eteric de întuneric spiritual. Iar ceea ce străbate astfel corpul eteric este bagajul nostru de amintiri... Astfel, în timp ce în corpul nostru fizic este creat un cadavru, care trebuie să fie creat fiindcă altfel am urma acel impuls de spiritualizare cu toate defectele pe care le avem, din corpul nostru eteric iese ceva ca o forţă de viaţă stimulatoare, încât, în viitor, va putea fi realmente readus la viaţă ceea ce a fost ucis acolo".

O referire directă la acest moment al dramei o găsim în ciclul ***Tainele Pragului***, conferinţa a VII-a, unde Rudolf Steiner spune: „Dar dacă vrei, ca suflet clarvăzător, să înaintezi spre adevăratul Eu, înveţi atunci să recunoşti că este necesară o hotărâre, o faptă spirituală. Şi despre aceasta putem spune: Ea trebuie să fie hotărârea puternică a voinţei de a stinge în tine, de a uita ceea ce ai adus în lumea spirituală ca amintire a Sinei tale; printr-o hotărâre de voinţă trebuie să ştergi în tine amintirea a ceea ce ai devenit cu toate particularităţile tale. Ajungi atunci la acel ceva care putea strălumina palid chiar şi în treptele anterioare de cunoaştere. O informaţie privind ceea ce se trăieşte în lumea spirituală este arătată în tabloul trei din *Trezirea sufletelor*, atunci când Strader se află în faţa prăpastiei existenţei sale. Dar modul cel mai corect de a sta în faţa abisului existenţei tale este să iei hotărârea, prin voinţă interioară liberă, printr-un act energic de voinţă, de a te stinge, a te uita. De fapt, toate aceste lucruri există în fond chiar ca realitate în fiinţa omenească; dar omul nu ştie nimic despre asta. În fiecare noapte, omul trebuie să se stingă inconştient pe sine, în acest mod. Dar este cu totul altceva ca în deplină conştienţă să îţi supui Eul-amintire uitării, nimicirii, abisului, să stai realmente o clipă în lumea spirituală la marginea abisului existenţei, ca neant în faţa neantului. Este experienţa cea mai cutremurătoare pe care o poţi avea, şi trebuie să te îndrepţi spre acest lucru cu o mare încredere. Pentru a merge ca neant în faţa abisului trebuie să ai încredere că atunci eşti întâmpinat din Cosmos de adevăratul Eu. Şi aşa se întâmplă. Când ai înfăptuit această stare de uitare la marginea abisului existenţei, ştii: tot ceea ce ai vieţuit până acum este şters; tu însuţi ai şters; dar, dintr-o lume pe care tu însuţi nu ai cunoscut-o până acum, dintr-o lume – aş spune – supraspirituală, adevăratul tău Eu, care era însă ascuns Sinei celeilalte, îţi vine în întâmpinare. Abia acum, după ce te-ai stins complet, te întâlneşti cu adevăratul tău Eu, faţă de care Eul din lumea fizică nu este decât imaginea-umbră, Maya. Căci adevăratul Eu al omului aparţine lumii supraspirituale iar omul trăieşte cu adevăratul său Eu – faţă de care eul din lumea fizică nu este decât o palidă imagine-umbră – în lumea supraspirituală. Astfel drumul de înălţare în lumea supraspirituală este o vieţuire interioară, vieţuirea unei lumi cu totul noi la marginea abisului existenţei, şi primirea adevăratului Eu din această lume spirituală, la marginea abisului existenţei" (Conferinţa VII).

În dramă se arată că Strader vieţuieşte cum din abisul existenţei apare o fiinţă sub înfăţişarea Mariei. Se poate spune, de fapt, că sub această înfăţişare i se revelă propriul lui Eu. Cuvintele pe care Strader le aude la marginea abisului existenţei prin Maria par enigmatice. Ele fac apel la forţa lui proprie şi la lumina lui proprie, şi îi spun că el ar emana întunecime. Ceea ce află aici Strader are în mare parte o valoare generală; asta pentru că pe de o parte numai prin sentiment şi voinţă personală se poate ajunge la trăirea interioară a idealului omenirii, iar pe de altă parte fiindcă sentimentul şi voinţa proprie acţionează întunecând ceea ce vine din înţelepciunea cosmică. Rudolf Steiner spune în legătură cu aceasta, în conferinţa a IV-a din ciclul ***Fiinţa interioară a omului şi viaţa dintre moarte şi o nouă naştere***: „V-am spus în ultimele zile că pe plan spiritual se află în faţa ta idealul omenirii, conţinutul religiei zeilor, că spre el poţi răzbi prin muncă asiduă. Asta nu se poate dacă nu ajungi să foloseşti pe planul spiritual voirea ta, în cazul de faţă voirea, voirea simţitoare, simţirea voitoare, voirea şi simţirea, astfel încât înţelepciunea care acolo izvorăşte de peste tot, care acolo este precum fenomenele naturale din lumea fizică, această înţelepciune să o diminuezi în permanenţă, să elimini ceva din ea. Trebuie să ai această capacitate de a lăsa la o parte mereu mai mult şi mai mult din această înţelepciune care te întâmpină acolo. Aici, pe plan fizic, trebuie să devenim tot mai înţelepţi. Acolo, trebuie să ne străduim să folosim voirea noastră, simţirea noastră, aşa încât să eliminăm, să întunecăm tot mai mult din înţelepciune; fiindcă cu cât putem să eliminăm mai puţin acolo, cu atât mai puţin putem găsi forţele cu care să ne pătrundem pentru a ne apropia ca fiinţe reale de idealul omenirii. Apropierea trebuie să constea în faptul că lăsăm tot mai mult la o parte această înţelepciune. Ceea ce eliminăm acolo putem să transformăm în noi înşine, încât înţelepciunea transformată să devină forţele de viaţă care ne împing spre idealul umanităţii".

Într-un alt pasaj al aceleiaşi conferinţe, Rudolf Steiner spune: „Să acumulezi cunoştinţe în lumea spirituală, nu poate fi vorba despre aşa ceva, ca aici, pe planul fizic; trebuie chiar să diminuezi aceste cunoştinţe, adică să transformi forţa cunoaşterii în forţă de viaţă. În lumea spirituală nu poţi să fii un cercetător, în sensul în care poţi fi în lumea fizică; ar fi cu totul deplasat. Fiindcă acolo se poate şti totul; totul este în jurul tău. Ce este important acolo este să poţi dezvolta voinţa şi simţirea faţă de a şti, faţă de a cunoaşte, încât, în particular, să scoţi din toată bogăţia ta de voire exact acel lucru prin care să poţi folosi înţelepciunea; altfel te sufoci sau te îneci în înţelepciune. Deci, în timp ce aici, în lumea fizică, este vorba de gândire, acolo, în lumea spirituală este vorba de dezvoltarea corespunzătoare a voinţei simţitoare, a voinţei care pregăteşte, care formează realitatea pornind din lăuntrul înţelepciunii, a voinţei care devine forţă creativă, un fel de forţă creatoare. Spiritul există acolo aşa cum există aici natura; dar a conduce spiritul spre natură, asta este sarcina noastră... Dacă aici scoatem înţelepciunea din realitatea fizică, acolo este invers. Ai sarcina să creezi realităţi pornind de la înţelepciune, să se consume în realităţi ceea ce există acolo în înţelepciune. Finalul căii zeilor este realitatea formată".

În lumina adevăratului său Eu, Strader recunoaşte că propria sa voire răspândeşte întunecime. Acest lucru este exprimat în cuvintele Mariei:

> „Unde-i lumina ta? Tu răspândeşti întuneric.
> Recunoaşte întunericul tău – în jur.
> Creezi în lumină beznă haotică".

Când devii conştient că răspândeşti acest întuneric, se pune problema luminii interioare, care îi arată voinţei proprii ţelurile şi care o aduc în acord cu voinţa cosmică. Aceasta este lumina intuiţiei morale, care străluminează voirea individuală şi – precum conştiinţa morală – biruie asupra dorinţelor egoiste. Cunoaşterea, în această lumină, cere curaj. Prin cuvintele Mariei: „Eşti prea laş ca să-ţi radiezi lumina" se face apel în Strader la curajul cunoaşterii. Referirea ei la pasiunea lui de a crea îl face să devină conştient că focul dorinţei sale trebuie să fie transformat în foc al cunoaşterii. Cuvintele: „Tu creezi în lumină beznă haotică" îl cheamă pe Strader să creeze lumina prin cunoaştere creatoare.

Ahriman trezeşte în Strader îndoiala faţă de cuvintele Mariei, de neînţeles cu gândirea ahrimanică. La întrebarea sa plină de îndoială, Strader află de la Benedictus că Maria i-a apărut la abisul existenţei sale ca spirit protector şi este invitat să privească mai departe în

prăpastie. El face acest lucru iar Benedictus îi explică ce vede. El vede într-o parte umbre roşii-albăstrui, care îl ademenesc pe Felix Balde, iar de cealaltă parte vede umbre roşii-gălbui, care se îmbulzesc asupra lui Capesius; înţelege astfel că Felix Balde şi Capesius, fiecare în felul său, îşi creează în singurătate lumina care biruie umbrele lor. În cuvintele rostite în continuare de Ahriman este exprimat faptul că umbrele proprii sunt cel mai greu de perceput. Dar Strader recunoaşte că ele trebuie să fie de un gen deosebit şi că el are nevoie de alte arme spirituale decât Felix Balde şi Capesius pentru a-şi învinge proprii adversari. Acest lucru apare clar din cuvintele Mariei:

„Tata Felix îşi făureşte armele ce-i pot anihila
Pericolele...; de alte arme are nevoie cel care
Trebuie să străbată căile sufletului tău.
Iar ce îşi făureşte Capesius ca spadă, curajos
Ducând lupta cu duşmanii sufletului,
Se transformă pentru Strader într-o spadă-umbră
De vrea să-nceapă cu ea războiul spiritual
Pe care puterea destinului l-a hărăzit sufletelor
Ce trebuie să-ntruchipeze cu tărie-n opera pământească
Spiritualitatea matură pentru faptă.
Tu nu poţi folosi pentru tine armele lor;
Dar trebuie să le cunoşti şi, înţelept, să le făureşti
Pe ale tale din substanţa sufletului".

Dacă privim desfăşurarea viziunii lui Strader, vedem că puterile Potrivnicului îi apar la început într-o dezordine haotică. În faţa haosului, forţele creatoare spirituale sunt trezite. Treptat, el distinge fiecare forţă potrivnică în parte şi recunoaşte armele spirituale cu care pot fi combătute.

După viziunea sa spirituală, Strader revine la conştienţa senzorială. El se uită după Capesius, după Felix Balde şi doamna Balde; aceştia se îndreaptă spre el, iar Felix Balde încearcă să explice atitudinea sa de respingere a străduinţelor lui Strader printr-un exemplu; el spune:

„Ceea ce spiritul vede în spirit trebuie să fie
Primit şi vieţuit de suflet doar spiritual.
Ce nebunie ar fi de pildă dacă Felicia
Ar vrea să facă să danseze pe o scenă de marionete
Fiinţele de basm pe care ea le vieţuieşte-n suflet
Şi care vor să fie vieţuite doar în suflet;
Atunci s-ar pierde toată vraja".

Felix Balde este contrazis energic de Felicia. Ea şi-ar vedea cu plăcere fiinţele de basm pe scena unui teatru de păpuşi. În ce priveşte planul lui Strader, este bucuroasă şi pentru că:

„... Şi Thomasius se străduie
Să-ntruchipeze spiritul în materie".

Forţele de fantezie ale doamnei Balde l-au condus pe Capesius la contemplarea spirituală. Prin acţiunea lor în fantezia artistică şi morală, ele vor să ajute ca impulsurile spiritului să fie aduse în lumea simţurilor.

TABLOUL PATRU

Tabloul patru al dramei începe cu o discuţie între şeful de birou şi Romanus, în care şeful de birou îşi exprimă părerea că Strader s-ar lăsa orbit de daimonii naturii, „când caută cu ardoare calea spre fapta sa". Romanus îi răspunde însă că Strader nu este părăsit de spiritele bune care „încă îi îndrumă pe oamenii ce se află complet în afara spiritului". El adaugă:

„Aceste spirite tind să se îndepărteze de mişti
Dacă ei se aliază cu fiinţe care
Servesc dispoziţiei *lor* spirituale.
Pot să simt clar în purtările lui Strader
Că daimonii naturii conferă încă
Sinei sale roadele forţelor lor *bune*".

Cu privire la fiinţele bune şi rele ale naturii, Rudolf Steiner spune într-o conferinţă din 3 noiembrie 1923: „Vedeţi dumneavoastră, aceste lucruri au deja o reală şi adâncă semnificaţie şi în alt fel pentru oameni. Să ne referim la gnomi şi la ondine. Ele se află, ca să spunem aşa, în lumea vecină cu cea a conştienţei umaue. Ele se află deja de cealaltă parte a Pragului. Conştienţa obişnuită este apărată în a le vedea, fiindcă nu toate sunt binefăcătoare. Entităţile bune sunt cele pe care le-am descris altă dată ca fiind cele ce lucrează, de pildă, la creşterea plantelor, în cele mai variate moduri. Dar nu toate sunt benefice. Şi, în momentul în care pătrunzi cu privirea în lumea unde acţionează aceste entităţi, le afli acolo şi pe cele bune şi pe cele rele. Şi trebuie să-ţi faci mai întâi o părere în privinţa lor – care din ele sunt bune, care rele.

Nu este atât de uşor. Veţi vedea asta din felul în care trebuie să vi le descriu pe cele rele. Entităţile rele se deosebesc de cele bune prin faptul că acestea din urmă se ataşează mai mult de regnul vegetal şi mineral; cele rele vor mereu să se apropie de regnul animal şi uman. Unele mai rele pot chiar să se apropie de regnul vegetal şi mineral. Dar dobândeşti o înţelegere cu totul deosebită cu privire la răutatea pe care o pot avea entităţile din acest domeniu, dacă te afli în faţa celor care vor să se apropie de oameni şi de animale, încercând de fapt să înfăptuiască în om ceea ce le este încredinţat celor bune să realizeze pentru regnul mineral şi vegetal prin intermediul ierarhiilor superioare.

Vedeţi dumneavoastră, există în sfera gnomilor şi a ondinelor astfel de entităţi rele care se apropie de om şi de animale şi lucrează aşa încât ceea ce ele trebuie să adauge animalelor inferioare se împlineşte fizic în om. În om, asta are loc oricum. În om trebuie să se împlinească în mod fzic, şi în animal, şi prin aceasta, prin prezenţa acestor entităţi rele – gnomi şi ondine – în om şi în animal trăiesc fiinţe-animale sau fiinţe-vegetale inferioare, paraziţi.

Astfel, entităţile rele sunt cauza paraziţilor. Aş spune totodată că, în momentul în care omul trece Pragul lumii spirituale, el învaţă să cunoască şi toate aspectele subtile ale acestei lumi. Întâlnim în ea peste tot capcane şi la început trebuie să înveţi ceva de la spiriduşi, şi anume să fii atent... Acum s-ar putea pune întrebarea: De ce sunt aici mai ales aceşti gnomi răutăcioşi şi aceste ondine, dacă ele provoacă

fiinţe parazitare? Ei bine, dacă ele nu s-ar afla acolo, omul nu ar putea produce în sine forţa de a-şi dezvolta masa cerebrală. Şi ajungem aici la ceva deosebit de semnificativ... Creierul este în totul o metamorfoză superioară a produselor de eliminare. De aici şi relaţia bolilor creierului cu cele ale intestinului. De aici şi legătura între vindecarea bolilor creierului şi cea a bolilor intestinului. Vedeţi dumneavoastră, prin faptul că aici avem gnomi şi ondine, există forţe care pot provoca paraziţi, desigur pornind de la omul inferior, dar care în acelaşi timp sunt cauza care metamorfozează – în omul superior – produsele de eliminare în creier. N-am fi putut avea niciodată un creier dacă lumea n-ar fi fost orânduită astfel încât să existe gnomi şi ondine. Ceea ce este valabil pentru gnomi şi ondine în legătură cu forţele distrugătoare – distrugerea, dezagregarea porneşte de asemenea din creier – este valabil pentru silfe şi salamandre (fiinţele focului) în legătură cu forţele constructive. Tot aşa silfele şi fiinţele focului bune se ţin departe de oameni şi animale, ocupându-se, aşa cum am arătat, cu creşterea plantelor. Dar sunt şi unele răutăcioase; ele duc jos, în sfera apei şi a pământului, ceea ce ar trebui să fie doar în regiunile superioare ale aerului şi căldurii." (Conferinţa din 3 noiembrie 1923, tipărită în ***Omul ca armonie a Cuvântului cosmic creator, plăsmuitor şi formator***.)

Rezultă din această explicaţie că omul are nevoie de colaborarea unor fiinţe ale naturii, întrucât ele îl ajută să-şi creeze instrumentele necesare unor capacităţi importante. Acest lucru este arătat şi mai clar în conferinţa din 2 aprilie 1923, în care Rudolf Steiner spune: „Dar omul are nevoie de aceste fiinţe elementare... El însă nu conştientizează toate acestea; el are nevoie de ele pentru a le uni cu sine încât să-şi poată pregăti viitorul său. Şi omul poate să unească cu el aceste fiinţe elementare dacă în timpul unei sărbători, care, să zicem, ar cădea la sfârşitul lui septembrie, încearcă să resimtă foarte viu lăuntric modul în care natura se schimbă spre toamnă, dacă omul ar putea simţi cum se retrage viaţa animală şi vegetală, cum anumite animale se pregătesc să-şi caute un loc apărat pentru iarnă, cum frunzele plantelor capătă culorile de toamnă, cum întreaga natură se ofileşte. Prin ştiinţa spiritului antroposofică, omul ar trebui să se pătrundă de adevărul că tocmai viaţa *spirituală* a omului pe Pământ depinde de viaţa fizică aflată în declin. În timp ce gândim, materia noastră fizică din nervi se distruge. Gândul se înalţă din materia care se distruge. A simţi înrudirea devenirii în sine a gândurilor, licărirea ideilor în sufletul uman şi în întreg organismul uman, cu frunzele care se colorează în galben, cu frunzişul plantelor care se ofilesc, cu uscarea plantelor, acest sentiment de înrudire a vieţii spiritului uman cu viaţa spiritului naturii, asta poate da omului acel impuls care îi întăreşte voinţa, acel impuls care le indică oamenilor *pătrunderea voinţei cu spiritualitate*". (Conferinţa din 2 aprilie 1923, tipărită în ***Cursul anului ca respiraţie a Pământului şi cele patru mari sărbători***.)

Cu aceste ultime cuvinte ale citatului ne este conturat spre ce năzuieşte Strader în mod deosebit. Atât şeful de birou cât şi Romanus simt şi ei legătura puternică cu fiinţele naturii. Tocmai de aceea şeful de birou simte o rezistenţă faţă de Strader. Romanus găseşte firesc acest sentiment. Dar, în ce-l priveşte, el se simte atras în mod deosebit de Strader şi îşi explică acest lucru prin aceea că s-ar fi îndatorat faţă de el într-o viaţă pământească anterioară. El crede că înţelege raportul său karmic cu Strader şi că, în consecinţă, se poate comporta astfel încât puterea lui Strader să nu-i dăuneze.

În ce priveşte referirile lui Romanus asupra unei vieţi pământeşti anterioare personalităţii-prototip a lui Strader, Rudolf Steiner a spus, în conferinţa din 18 septembrie 1924: „În personalitatea care este prototipul lui Strader a apărut ceva ca şi când ea n-ar fi fost în stare să străbată neîngrădită până în regiunea lunară această viaţă sufletească ce urmează imediat morţii. Mereu a avut piedici, ca şi când regiunea lunară nu ar fi voit să permită acestei individualităţi să se apropie. Şi dacă s-ar urmări în tablouri imaginative ce se întâmplă acolo, s-ar vedea următoarele: ar fi ca şi când spiritele, adică învăţătorii dintru obârşii ai omenirii, care i-au dat în trecut omenirii cunoaşterea spirituală originară, ca şi când aceşti învăţători ar fi strigat mereu spre acest prototip al lui Strader: Tu nu poţi să ajungi până la noi fiindcă datorită calităţilor omeneşti aparte nu ai dreptul încă să ştii nimic despre stele; trebuie să aştepţi. Trebuie mai întâi să repeţi anumite lucruri pe care le-ai străbătut nu numai în ultima încarnare ci şi în încarnările anterioare, astfel încât să te maturizezi şi să ai dreptul să ştii câte ceva despre stele şi fiinţa lor... Dar dacă acum treci dincolo de aceste fenomene care prezintă – aş zice – ca în ceaţă lumile stelare, dacă treci la o viaţă pământească anterioară a acestei personalităţi, găseşti ceva extrem de curios: la început eşti condus, sau cel puţin eu am fost condus, la întrecerile cântăreţilor din Wartburg 1206. Se cunoaşte bine în ce constau aceste concursuri ale menestrelilor în Wartburg, se ştie cum concurau, pentru gloria prinţilor şi renumele lor personal, Walther von der Vogelweide, Wolfram von Eschenbach, Reinmar von Zweter, dar se ştie că acolo se afla şi unul care de fapt era împotriva tuturor, *Heinrich von Ofterdingen*. În acest Heinrich von Ofterdingen am regăsit acea individualitate care se afla la baza prototipului lui Strader. Avem deci de-a face cu Heinrich von Ofterdingen – şi trebuie să ne îndreptăm atenţia spre întrebarea: De ce Heinrich von Ofterdingen, după ce păşeşte peste pragul morţii, trece prin această dificultate care l-a obligat să traverseze lumea stelelor într-o stare de conştienţă crepusculară? De ce? Nu trebuie decât să urmăreşti puţin istoria concursurilor menestrelilor pentru a vedea că Heinrich von Ofterdingen concurează împotriva celorlalţi. Călăul este deja chemat... fiindcă, dacă va pierde, va fi spânzurat. El scapă. Dar, pentru a duce o nouă luptă, face apel la magicianul Klingsor, din ţara ungară. Deci Heinrich von Ofterdingen l-a chemat pe Klingsor şi prin aceasta a pecetluit oarecum un acord cu înţelepciunea stelară necreştină. Astfel, Heinrich von Ofterdingen a rămas într-un anumit sens legat nu numai de personalitatea lui Klingsor, care mai târziu a dispărut de fapt din viaţa lui suprasensibilă, dar a rămas legat în primul rând de cosmologia decreştinată a Evului Mediu. El trăieşte mai departe între moarte şi o nouă naştere şi, aşa cum v-am mai arătat, se naşte din nou, în felul în care vi l-am descris, ancorează într-o anumită nesiguranţă a creştinismului. Dar ceea ce este important constă în faptul că, murind din nou, face drumul înapoi, şi în timp ce parcurge drumul înapoi în lumea sufletelor, pentru a se apropia din nou de lumea stelelor, se confruntă la fiecare pas cu necesitatea de a trece prin lupta aprigă pe care Michael, la luarea în stăpânire a domniei sale, a trebuit să o ducă tocmai în ultima treime a secolului al XIX-lea împotriva acelor puteri demonice care erau legate de cosmologia necreştină a Evului Mediu. Şi dacă urmărim în continuare modul în care este alcătuită karma oamenilor celor mai eminenţi din punct de vedere materialist, oameni ai prezentului, ajungem la faptul că cei mai mulţi dintre ei au avut de-a face în vieţi precedente cu rătăcirea cosmologică în magia neagră. Aceasta este legătura importată. Dar se vede de aici ce dificultăţi apar dacă vrei să te apropii în mod corect de înţelepciunea stelară".

Vedem din nou aici situaţia lui Strader ca fiind situaţia reprezentantului ştiinţei naturale moderne iar sarcina lui Strader, de a ieşi din această situaţia şi a se îndrepta spre cunoaşterea lui Hristos, ca fiind sarcina decisivă a ştiinţei moderne.

Şeful de birou şi Romanus se îndepărtează. Dintr-o altă direcţie apare Johannes, cufundat în gânduri, şi se aşază pe o stâncă. La început îşi vorbeşte sieşi. Din cuvintele sale deducem că experienţele din tabloul doi al dramei continuă să acţioneze în el. El se miră că a putut uita multe din cele ştiute şi spune: „Cum pot să apăr ceea ce ştiu?". Aude atunci din depărtare cuvintele: „Urzirea vrăjită a propriei fiinţe".

El îşi aminteşte că aceste cuvinte au fost rostite de o fiinţă enigmatică; ele au născut în el forţa de a contempla Spiritul tinereţii sale, iar aceeaşi fiinţă enigmatică i-ar fi spus apoi că trezirea sa ar rămâne o iluzie câtă vreme nu va elibera însăşi umbra căreia vina sa îi conferă o viaţă magică. Johannes a considerat bun acest sfat şi s-a hotărât să-l urmeze. Acum el crede că aude acelaşi spirit enigmatic, dat fiind că aude aceleaşi cuvinte. Dar de această dată ele sunt rostite de Dublu, în timp ce mai înainte fuseseră rostite de Cealaltă Philia. Johannes nu remarcă deosebirea; el crede că o aude din nou pe Cealaltă Philia şi nu Dublul. Aceste două fiinţe sunt într-o legătură strânsă cu Spiritul tinereţii sale, fiinţă-umbră, căreia propria sa vină îi conferă o viaţă magică. În legătură cu aceasta, Rudolf Steiner spune în ciclul ***Tainele Pragului***: „Trebuie ca Johannes să continue a-şi întări sufletul pentru ca ceea ce rămâne încă oarecum subiectiv să îi vină în întâmpinare: «Urzirea vrăjită a propriei fiinţe» se obiectivează. Şi cu aceste cuvinte, cu «urzirea vrăjită a propriei fiinţe», el îşi întăreşte şi sufletul său. Şi în timp ce această urzire vrăjită a propriei fiinţe apare, se apropie de cealaltă Sine, Johannes stă faţă în faţă cu sine ca Dublu, ca Spiritul lui

Johannes tânăr, ca Cealaltă Philia" (Conferinţa VII).

Este de remarcat că, la apariţia Spiritului lui Johannes tânăr, Cealaltă Philia se transformă dintr-o fiinţă care pune piedici evoluţiei într-o fiinţă care o înlesneşte. Rudolf Steiner a prezentat capacitatea de metamorfoză a Celeilalte Philia într-un mod similar cu cea a Celeilalte Marii. El spune în aceeaşi conferinţă: „Cealaltă Philia este şi ea, dintr-un anumit punct de vedere, cealaltă Sine, care sălăşluieşte încă în adâncurile sufletului şi nu s-a eliberat complet; faptul ţine de ceva ce aici în lumea fizică este cel mai asemănător lumii spirituale, şi anume de iubirea atotstăpânitoare, care poate conduce omul în lumile superioare pentru că ea este cealaltă Sine, legată de această iubire".

Întrucât în domeniul sufletesc, în care poate fi întâlnită Cealaltă Philia, totul este într-o continuă transformare, confuziile pot apărea cu uşurinţă. Referindu-se la aceasta, Rudolf Steiner a spus, în aceeaşi conferinţă: „V-am caracterizat acum prin aceasta cum omul, în timp ce se familiarizează cu lumea elementară – şi anume semne ale acestei familiarizări se păstrează şi când omul se ridică în lumea spirituală – trebuie să-şi însuşească capacitatea de metamorfozare, fiindcă în lumea spirituală totul este în transformare, acolo nu există o formă rigidă, definitivă. Formă există numai în lumea fizică. În lumea elementară este mobilitate, capacitate de metamorfozare. Dar de aceasta se leagă faptul că, totul fiind în continuă transformare, pot apărea confuzii atunci când îţi iese în cale ceva de natura fiinţei. Totul este într-o transformare continuă. Dacă, să spunem aşa, nu te adaptezi imediat, ajungi să confunzi un lucru cu altul. Este ceea ce i se întâmplă lui Johannes-Thomasius atunci când, la început, are în faţa sa pe Cealaltă Philia, după care el ia Dublul drept Cealaltă Philia. Astfel de confuzii apar extraordinar de uşor. Trebuie să înţelegem bine că mai întâi trebuie să răzbatem la contemplarea adevărată a lumilor superioare şi că tocmai acolo pot apărea confuziile datorate acestei continue metamorfozări. Şi felul în care apar aceste confuzii este foarte important pentru mersul evoluţiei unui suflet".

Am văzut, în tabloul doi, Spiritul tinereţii lui Johannes sub completa dominaţie a lui Lucifer. Theodora vorbea despre eliberarea acestei fiinţe-umbră. Eliberarea din imperiul lui Lucifer – al Stăpânului dorintei – nu este posibilă decât prin dominarea dorinţelor egoiste. Ahriman poate ajuta la aceasta; am văzut asta în drama anterioară, acolo unde Johannes, în imperiul lui Ahriman, îşi biruie dorinţele care îi falsificau contemplarea sa spirituală. Dublul, care este în legătură cu Ahriman, poate ajuta la obţinerea aceluiaşi rezultat.

În drama precedentă am văzut (în împărăţia lui Lucifer) că Johannes şi-a transformat Dublul prin folosirea gândirii riguroase, că dintr-o fiinţă înfricoşătoare a transformat-o într-una care ajută. Acum Dublul încearcă să ajungă la Spiritul tinereţii lui Johannes, care se află sub stăpânirea lui Lucifer, pentru a-l elibera cu ajutorul forţelor ahrimanice metamorfozate. El spune către Johannes, în legătură cu această fiinţă, cu Spiritul tinereţii sale:

„Am putut pătrunde la ea-n împărăţia umbrelor
Când tu te-ai ridicat în sferele spiritului;
Dar de când puterile dorinţei te-au sedus
Şi ţi-ai întors mintea spre-această fiinţă,
Când o caut, îmi scade mereu forţa;
Dar dacă vrei să-mi urmezi sfatul,
Forţa va trebui să se nască iarăşi".

Atunci când Johannes, datorită gândirii riguroase, s-a ridicat în sferele spiritului, Dublul transformat a putut să-l ceară înapoi lui Lucifer. Era foarte aproape ca inima lui Johannes să se supună spiritului. Apoi Lucifer a putut provoca încă o dată o transformare funestă, schimbând iubirea lui Johannes pentru Sinea superioară, reprezentată prin Maria, într-o pasiune egoistă pentru contemplarea spirituală pură a Theodorei. Johannes s-a apropiat astfel de Păzitorul Pragului cu dorinţe impetuoase şi a ajuns la o viziune spirituală care, datorită dorinţelor, s-a transformat în iluzie. El a putut birui iluzia în sfera lui Ahriman şi a recunoscut că iubirea cu care el credea că tinde spre Theodora nu era în realitate decât iubire de sine. Prin aceasta el reuşeşte în adevăr să biruie asupra unui anumit gen de dorinţe egoiste; dar dorinţa sa egoistă s-a trezit sub o altă formă, în timp ce o căuta pe Maria în împărăţia umbrelor, pe treapta de dezvoltare anterioară,

„Unde viaţa sufletească stinsă
Obţine prin vicleşug existenţă iluzorie
Iar jocul visării învăluie spiritul
Pentru că el vrea, savurându-se, să uite de sine,
Iar *seriozitatea* poate să-i pară incomodă".

Acolo dorinţele se arătau a fi în legătură cu fiinţa trecutului, căreia vina îi conferă viaţă magică. Acum, pentru a elibera această fiinţă vrăjită, Dublul vrea să atragă la el dorinţele şi impulsurile vitale determinate prin destinul trecutului. El spune:

„Dă-mi acum *mie* ce-i datorezi ei;
Forţa iubirii care te-mpinge către ea,
Speranţa inimii creată de ea,
Fructele vieţilor pământeşti demult trecute,
Pierdute pentru tine o dată cu viaţa ei,
O, dă-*mi-le*! Le voi duce fidel *ei*".

Dublul se străduie să transforme omul după chipul Sinei sale superioare, pentru a-l conduce în mod corect spre Păzitorul Pragului. În a doua dramă, el îi spune lui Johannes:

„Nu mă-ndepărtez de tine
Cât timp nu găseşti forţa
Să faci din mine simbolul
Fiinţei ce trebuie să devii".

Transformarea Dublului unui om dovedeşte propria sa transformare. Prin faptul că Johannes îi transmite Dublului dorinţele şi impulsurile sale vitale, determinate prin destinul din trecutul său, el ajunge la contemplarea Spiritului tinereţii sale, îl recunoaşte ca pe sfătuitorul său intim şi este condus de acesta la Păzitorul Pragului.

Păzitorul Pragului nu-l mai poate preveni pe Johannes tot atât de energic ca în drama precedentă, dar îl poate sfătui cum să obţină ceea ce năzuieşte. Înainte de toate trebuie biruite dorinţele, fiindcă ele tulbură viziunea sufletului. Chiar Păzitorul nu îi poate apărea decât ca imagine iluzorie, dacă el îi adaugă vederii iluzia dorinţei. Johannes începe să se îndoiască dacă va putea ajunge vreodată la adevăr. El spune:

„Cum pot să ştiu adevărul dacă, înaintând,

Găsesc numai *un* adevăr: acela că
Îmi făuresc lăuntric iluzie mereu mai densă".

Astfel de îndoieli intervin în mod obişnuit înainte să ajungi la o experienţă interioară a adevărului. Rudolf Steiner descrie acest lucru în ciclul ***Fundamentele oculte ale Bhagavad-Gitei*** prin următoarele cuvinte: „Omul de astăzi are nevoie de ceva anume, dacă vrea să ajungă la un adevăr trăit interior. Dacă vrea realmente să resimtă cândva interior adevărul, el trebuie să fi trăit sentimentul efemerului tuturor transformărilor exterioare. Trebuie să fi vieţuit dispoziţia de mâhnre infinită, de tragism infinit şi, în acelaşi timp, jubilarea fericirii; să fi vieţuit suflul pe care efemerul îl emană din lucruri. El trebuie să-şi fi putut înlănţui interesul de acest suflu al devenirii, al naşterii şi al efemerului lumii simţurilor. Când omul a putut simţi durerea cea mai mare şi beatitudinea extremă în legătură cu lumea exterioară, el trebuie să rămână o dată singur, singur numai cu ideile şi noţiunile sale. Atunci trebuie să fi simţit: Da, în aceste noţiuni şi idei tu prinzi totuşi taina lumilor, o culme a evenimentelor cosmice – aceeaşi expresie pe care am folosit-o în trecut în ***Filosofia libertăţii***! Dar acest lucru trebuie să fie vieţuit, nu înţeles pur şi simplu cu intelectul; iar dacă vrei să-l vieţuieşti, nu poţi decât într-o totală singurătate. Şi mai ai încă un sentiment. Vieţuieşti pe de o parte măreţia lumii ideilor care se întinde peste Univers, iar pe de altă parte vieţuieşti cu cea mai adâncă amărăciune faptul că, dacă vrei să te uneşti cu ideile şi noţiunile sale, trebuie să te desparţi de timp şi de spaţiu. Singurătate! Vieţuieşti un frig de gheaţă. Apoi se dezvăluie ceva, anume cum această lume a ideilor parcă s-a retras acum într-un punct, într-un punct al acestei singurătăţi. Vieţuieşti: acum eşti singur cu ea. Trebuie să poţi vieţui asta. După aceea vieţuieşti rătăcirea în această lume a ideilor, o vieţuire care răscoleşte profund sufletul. Apoi vieţuieşti: poate eşti tu însuţi toate acestea, poate în aceste legi nu este adevărat decât că trăieşti în punctul propriei tale singurătăţi. După aceea vieţuieşti, dar amplificat la nesfârşit, toate îndoielile în legătură cu existenţa" (Conferinţa II).

În gândirea care se îndoieşte găseşte Ahriman punctul prielnic de atac. Aşa se face el cunoscut şi în momentul în care Johannes a ajuns în îndoiala cea mai profundă. Dar dacă îndoiala faţă de tot ce este exterior provine din vieţuirea în interior a motivului adevărului, atunci omul nu se lasă rătăcit de Ahriman, ci începe să se "îndoiască chiar şi de insinuările acestuia, aşa cum face Johannes când spune: „Chiar *conţinutul cuvintelor* sale ar putea înşela?" Atunci Johannes este îndreptat spre sine-însuşi de către Dublu, prin cuvintele:

„Întreabă-te numai pe tine însuţi.
Vreau să te înarmez cu forţa mea atât de tare
Încât tu, treaz, să găseşti în tine locul
Ce poate fi contemplat când nu te mai arde
Nici o dorinţă. Întăreşte-te!"

În ceea ce priveşte întărirea Sinei, Rudolf Steiner spune în conferinţa a IV-a din ciclul menţionat mai sus: „În epoca noastră, acest plus de conştienţă de sine, acest excedent este dezvoltat din sufletul nostru prin ceea ce putem vieţui prin astfel de exerciţii ca cele pe care le-am menţionat în cartea mea ***Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare?*** Deci, la început are loc o astfel de întărire, de învigorare a Sinei. Dat fiind că omul simte, să spunem aşa, că are nevoie de ea, el va fi cuprins şi de un fel de teamă, de angoasă, un fel de sfială în a se ridica în lumile superioare înainte de a fi dobândit în Sinea interioară această tărie. Am subliniat adesea faptul că sufletul omenesc a traversat pe parcursul evoluţiei etapele cele mai diferite. Ceea ce poate să obţină astăzi un astfel de suflet uman prin exerciţiile menţionate, ca înălţare, consolidare a conştientei de sine, nu putea avea loc în acelaşi fel în trecut, în epoca în care am plasat această povestire sublimă, *Bhagavad-Gita*. Aceşti oameni de atunci îşi puteau spune: Când contemplu lumea fizică înconjurătoare primesc impresii prin simţurile mele; aceste impresii ale simţurilor pot fi apoi combinate prin intelectul legat de creier. Dar, în afară de aceasta, eu mai am o forţă prin care îmi pot însuşi în mod clarvăzător o ştiinţă despre alte lumi. Iar aceste forţe îmi dovedesc că oamenii apartin şi altor lumi, că eu, ca om, mă pot înălţa în alte lumi, superioare lumii fizice obişnuite. Aceasta însă este conştienţa de sine întărită, care face să ţâşnească nemijlocit din suflet ştiinţa că acest suflet nu aparţine numai lumii fizice. Ceea ce este provocat aici prin acea forţă clarvăzătoare, chiar dacă în ultimele ei resturi, este oarecum o suprapresiune în interiorul Sinei. Astăzi omul poate iar să dezvolte în sine astfel de forţe de suprapresiune dacă săvârşeşte în sufletul său exerciţiile oculte corespunzătoare".

Trebuie de observat că în acest loc şi Ahriman vorbeşte despre o „presiune de forţe", dar nu aşa încât prin aceasta să fie determinată o fortificare a Sinei. Întărirea Sinei în gândire este descrisă de Rudolf Steiner, în acelaşi ciclu, prin următoarele cuvinte: „Dacă ai această vieţuire a lumii tale de idei, dacă ai răsturnat peste suflet toată îndoiala dureroasă şi amară în existenţă, abia atunci eşti de fapt matur să înţelegi că nu spaţiile infinite şi timpul infinit ale lumii fizice ne-au conferit ideile. Abia acum, după îndoiala amară, te deschizi sferelor spiritului şi ştii că îndoiala era justificată – şi în ce mod era ea justificată –, ea trebuia să fie justificată pentru că tu ai crezut că ideile ar fi intrat în suflet din timpuri şi spaţii. Dar ce resimţi acum? Cum resimţi lumea ideilor, după ce ai vieţuit-o din lumile spirituale? Te simţi acum pentru prima dată inspirat, începi acum, în timp ce mai înainte ai presimţit extins în jurul tău ca pe un abis deşertul infinit, începi acum să te simţi pe o stâncă ce iese din abis, şi ştii: acum te afli în legătură cu lumile spirituale; ele, nu lumea simţurilor, sunt cele care ţi-au dăruit lumea ideilor" (Conferinţa II).

După ce şi-a învins îndoiala şi şi-a întărit Sinea, Johannes meditează aceste cuvinte:

„Urzire vrăjită a propriei fiinţe, spune-mi
Spre ce nu mă aprinde nici o dorinţă".

Apoi Păzitorul dispare şi în locul lui apar Benedictus şi Maria. Ei rostesc cuvintele pe care le-a rostit Păzitorul şi apoi dispar o dată cu Dublul. Johannes recunoaşte că de fapt Păzitorul este cel care s-a arătat acum prin Benedictus şi Maria dar şi că el nu va găsi adevărata lor fiinţă decât dacă o caută fără dorinţe. Urzirea vrăjită a propriei sale fiinţe îi porunceşte să caute adevărata lor fiinţă. El iese prin partea stângă a peisajului.

Din dreapta apar Strader, Benedictus şi Maria. Strader îşi exprimă deplina încredere în lucrarea proiectată de Hilarius. El ştie foarte bine că de fapt Capesius ia o altă direcţie, dar nu se îndoieşte de cooperarea cu ceilalţi prieteni. Tocmai de aceea este greu lovit când Benedictus îl anunţă că nici Johannes nu este pregătit „să ducă forţa spiritului în lumea simţurilor" şi că Maria trebuie să-l ia cu ea pe Johannes, „dacă vrea să găsească în adevăr drumul înapoi din sfera spiritului în lumea simţurilor". Strader se vede dintr-o dată singur cu ţelurile sale. Atunci Benedictus îi spune că ar fi citit în mersul destinului său că mai este încă legat de genuri de fiinţe care ar trebui să facă răul, dacă s-ar amesteca de pe acum creator în sfera de dominaţie a omului. Aceste comunicări ale lui Benedictus ar fi putut acţiona într-un mod distrugător. Modul în care le acceptă Strader arată că el a dezvoltat o puternică forţă interioară. El spune că singurătatea în care se află acum îi va făuri într-adevăr spada despre care i-a vorbit Maria în timpul viziunii lui. Apare apoi sufletul Theodorei şi îi promite să creeze, în lumile luminii, căldura, încât spada lui spirituală să lovească cu forţă în duşmanii sufletului.

Întreaga discuţie dintre Benedictus şi Strader ne arată încercarea importantă a omului care se pregăteşte să întrupeze impulsurile spiritului în lumea simţurilor. Una dintre principalele calităţi necesare pentru aceasta este răbdarea. Este o probă dură de răbdare pentru Strader să afle că de fapt colaboratorii săi nu sunt încă pregătiţi şi că anumiţi germeni creatori din el însuşi nu se pot întrupa în lume într-un mod salvator. Pentru cel care acţionează în lumea exterioară pornind din impulsurile spiritului este important să aştepte până când atât situaţia

exterioară cât şi cea interioară sunt coapte. El trebuie de asemenea să poată suporta ca un mare număr din viziunile sale să rămână nerealizate. De ce multe proiecte cad, trebuie să fie abandonate, acest lucru îl explică Rudolf Steiner în conferinţele ***Despre sensul vieţii***, unde spune: „Să presupunem că toate boabele de grâu care există îşi ating realmente ţelul şi devin spice. Ce s-ar întâmpla? Fiinţele care ar trebui să se hrănească cu secară sau grâu nu ar mai avea hrană. Pentru ca acele fiinţe, pe care le ştim prea bine, să se poată ridica pe actuala treaptă de dezvoltare, a trebuit ca fiinţele pe care tocmai le-am menţionat, care, să spunem aşa, trebuie să cadă în abis, a trebuit ca ele, faţă de sfera propriilor ţeluri, să rămână în urmă" (Conferinţa II). „Să aruncăm acum o privire asupra lumii care ne înconjoară şi asupra viziunilor deosebite pe care le avem – asupra a ceea ce se detaşează de viziunile obişnuite, din mulţimea infinită de posibilităţi. Ceea ce ridicăm astfel la viziune cu valoare pentru noi slujeşte dezvoltării noastre interioare. Dar ceea ce se scufundă apoi când privim tot câmpul nesfârşit al vieţii noastre de viziune, fiecare lucru care dispare, nu se scufundă în neant ci în lumea exterioară şi o fecundează. Viziunile selectate de noi slujesc evoluţiei pe mai departe. Celelalte ne părăsesc şi se unesc cu ceea ce există în jurul nostru, cu viaţa care nu şi-a atins scopul final."

Benedictus face o legătură între germenii de acţiune pe care îi percepe în Strader şi tipurile de fiinţe

> „Ce-ar fi trebuit să facă răul dacă deja acum
> S-ar fi amestecat creator în lucrarea oamenilor;
> Ele trăiesc în suflete doar o existenţă embrionară
> Spre-a deveni mature-n viitor pentru Pământ".

Legat de aceasta, Benedictus îi spune lui Strader:

> „Am văzut astfel de germeni în sufletul vostru.
> Că nu îi recunoaşteţi, e un ajutor pentru voi.
> Întâi prin voi se vor recunoaşte pe sine.
> Acum însă le este încă închis drumul
> Care duce în domeniul materiei".

Benedictus spune că germenii din sufletul lui Strader, prin el, se vor cunoaşte pe sine. Pentru a înţelege acest lucru, ne pot fi de ajutor cuvintele lui Rudolf Steiner din conferinţa citată. În om se dezvoltă „ceea ce a ajuns la sfârşit şi care trebuie să primească un nou stimulent pentru ca evoluţia să poată continua. De aceea omul a trebuit să fie introdus în Creaţiune; pentru ca să poată lua naştere germeni fecundatori. Vedem deci că noi, cu viaţa noastră, nu suntem plasaţi inutil în Creaţiune. Dacă am renunţa la om, zonele intermediare nu ar putea evolua în continuare. Ele ar cădea pradă acelui destin căruia i-ar cădea pradă un regn vegetal ce nu ar fi fecundat. Tocmai pentru că omul este aşezat în centrul existentei pământeşti este creată puntea între lumea de dinainte şi cea care urmează. În afară se desfăşoară în spaţiu lumea nesfârşită. În noi există lumea sufletului nostru. Noi nu observăm că ceea ce trăieşte în noi se împrăştie în afară şi se uneşte cu ceea ce trăieşte în exterior; nu remarcăm că suntem scena, punctul central al acestei uniri. Ceea ce este în noi este – să spunem aşa – unul din poli, iar ceea ce este afară, în lume, este celălalt pol; aceştia trebuie să se unească împreună pentru progresul evoluţiei. Învăţăm prin lumea ocultă că în noi este scena echilibrului de forţe. Simţim cum trăieşte în noi, ca într-un centru, lumea divin-spirituală, simţim cum se uneşte cu lumea exterioară şi cum se fecundează reciproc. Dacă ne simţim – şi ştim că suntem – ca o astfel de scenă, ne plasăm corect în viaţă, înţelegem tot sensul vieţii şi recunoaştem că ceea ce este la început inconştient va deveni conştient, dacă vom înainta în studiul antroposofiei. În aceasta constă întreaga magie. În timp ce conştienţei normale îi este refuzat să ştie: aici, în tine, ceva se uneşte cu ceea ce este în exterior, conştienţei magice îi este permis să contemple aceasta. Ea dezvoltă în mod voit ceea ce ţine de lumea exterioara. De aceea este necesar să intervină un anumit grad de maturitate, pentru a nu amesteca brutal ceea ce este în interior cu ceea ce este în exterior. Căci de îndată ce ne ridicăm la o conştienţă mai înaltă, ceea ce trăieşte în noi este o realitate. Este aparenţă doar atât timp cât trăieşte în conştienţa normală obişnuită".

Prin aceste cuvinte înţelegem şi cât îi este de benefic lui Strader să nu recunoască încă anumiţi germeni de acţiune din sufletul său. Maturitatea pentru realizarea benefică a ceea ce trăieşte în germene în suflet, omul o dobândeşte prin unirea sa cu impulsul lui Hristos. În acest context, Rudolf Steiner descrie intrarea acestui impuls în umanitate, prin cuvintele: „În ansamblul evoluţiei pământului şi a omenirii, multe lucruri au pierit fără ca omul să poată face ceva. Să ne îndreptăm privirea spre întreaga evoluţie precreştină. Ştim cum a fost această evoluţie precreştină. Omul a pornit din lumea spirituală; a coborât apoi treptat în lumea fizic-senzorială. Ceea ce a posedat la obârşii, ceea ce a trăit în el, a dispărut, aşa cum au dispărut germenii de viaţă care nu şi-au atins scopul. Vedem cum, din trunchiul dezvoltării omenirii, o mulţime din ei se scufundă în abis. În timp ce în evoluţia exterioară a culturii omeneşti, a vieţii omeneşti, nenumărate lucruri se scufundă, dispar, intervine impulsul lui Hristos. Aşa cum în om se dezvolta germenele fecundator pentru lumea sa înconjurătoare, tot aşa se dezvoltă, pentru ceea ce aparent piere în om, impulsul lui Hristos. Intervine Misteriul de pe Golgota. El este fecundarea de sus în jos a ceea ce a pierit. Atunci, o dată cu ceea ce aparent a căzut din dumnezeiesc şi s-a cufundat în abis, a intervenit o transformare. Impulsul lui Hristos intervine şi îl fecundează. Pornind de la Misteriul de pe Golgota, percepem în cursul ulterior al evoluţiei Pământului o reînflorire şi o continuare a sa datorită fecundării primite prin impulsul lui Hristos".

Cunoaşterea acestor fapte trezeşte în om adevăratul sentiment de responsabilitate faţă de activitatea sa pământească. Rudolf Steiner spune în aceeaşi conferinţă: „Avem un cu totul alt sentiment de responsabilitate faţă de tot ce întreprindem dacă ştim că ceea ce facem sunt germeni fecundatori şi nu germeni sterili, care se irosesc. Pentru asta trebuie să lăsăm să se nască aceşti germeni chiar din adâncurile sufletului lumilor. Atunci aţi putea întreba: Da, dar cum se ajunge aici? Prin răbdare, perseverând tot mai mult şi mai mult în a înăbuşi în tine orice ambiţie de natură personală. Ambiţia personală ne ispiteşte mereu şi mereu să producem numai ce este personal, să nu lăsăm să vorbească ceea ce este expresia divinului din noi. Cum putem şti că divinul vorbeşte în noi? Trebuie să ucidem tot ce vine numai de la noi, şi înainte de toate să ucidem orice tendinţă de ambiţie. Acest lucru naşte în noi polaritatea corectă şi aduce în suflet germeni fecundatori reali. Nerăbdarea este cel mai rău îndrumător al vieţii. Ea ruinează lumea. Este un adevăr faptul că prin producţiile ambiţioase iau naştere în sufletul nostru astfel de germeni fecundatori din care apar monştri în lumea spirituală. A-i respinge, chiar a-i transforma treptat, este o misiune fecundă pentru un viitor îndepărtat".

Toate acestea, şi multe altele, se subînţeleg atunci când Benedictus menţionează germenii din sufletul lui Strader, care nu sunt încă destul de maturi şi care abia prin el se recunosc pe ei înşişi. Cu cât vom pătrunde mai adânc în astfel de arierplanuri ale dramei, cu atât mai adânc le vom putea vieţui. De fapt, nu este vorba ca la reprezentarea dramei să avem în memorie toate amănuntele acestor arierplanuri. Dar contemplarea posibilităţilor de evoluţie şi a pericolelor în faţa cărora se află personajele dramei în anumite situaţii poate adânci împreună-vieţuirea şi în acelaşi timp poate întări efectul artistic.

Maria îl întreabă acum pe Benedictus dacă sufletul lui Strader se va dezvolta atât de repede încât forţa acelor cuvinte de destin l-ar ajuta. Benedictus răspunde că destinul i-a indicat să vorbească astfel. Acţiunea cuvintelor sale nu ar fi rea, dar el nu ştie cum se va manifesta ea. El spune în continuare:

„Privirea îmi pătrunde-acum în sfere de unde
Îmi luminează-n suflet sfatul ăsta.
Imaginea consecinţei sale nu o văd însă.
Şi dacă-ncerc, privirea se stinge-n viziune".

Maria întreabă:

„Privirea vi se stinge-n viziune, vouă, Îndrumătorul meu?
Cine ucide-n voi privirea sigură de văzător?"

Benedictus:

„Johannes fuge cu ea în depărtările cosmice;
Trebuie să-l urmăm; 'l-aud chemând".

Am văzut că Johannes se hotărâse să caute adevărata fiinţă a lui Benedictus şi a Mariei. El se străduie acum, căutând spre domeniul spiritual din care Benedictus încearcă să aducă răspunsul la întrebarea Mariei cu privire la Strader. Pentru că în acest domeniu Johannes are nevoie de Benedictus, contemplarea spirituală a acestuia este deviată de la arierplanurile destinului lui Strader. Despre dificultăţile cercetării în acel domeniu, Rudolf Steiner vorbeşte în prima conferinţă a ciclului ***Tainele Pragului***, unde spune: „Lumii simţurilor, dar chiar şi unor priviri clarvăzătoare care au pătruns deja anumite straturi din spatele lumii senzoriale, îi scapă ceea ce am putea numi – vom vorbi despre asta mai departe – necesităţile din evenimentele cosmice; acele necesităţi care prind rădăcini tocmai în temeliile lucrurilor în care, desigur, prind rădăcini şi cele mai profunde substraturi ale sufletului omenesc, care însă scapă şi privirii senzoriale dar şi privirii clarvăzătoare incipiente, şi care i se relevă celei din urmă doar dacă trăieşti ceva asemănător cu ce este zugrăvit imaginativ în epoca saturniană. Se poate spune că pentru o astfel de privire clarvăzătoare, care chiar trebuie să apară la început în perioada dintre moarte şi o nouă nastere, este ca şi cum nişte fulgere ar spinteca întregul orizont sufletesc şi, în lucirea lor înfricoşătoare, ar strălumina necesităţile cosmice – dar care în acelaşi timp sunt atât de orbitor de luminoase încât privirile cunoscătoare se sting datorită luminii lor strălucitoare; iar din privirile cunoscătoare, care se sting, prind chip forme de imagini, care se întreţes apoi în ţesătura cosmică precum formele din care se nasc destinele fiinţelor lumilor. În aceste temelii ale necesităţilor, poţi pătrunde motivele destinelor umane ale altor fiinţe numai dacă foloseşti astfel de priviri cunoscătoare care în procesul de cunoaştere se sting, datorită fulgerelor care luminează şi se transformă parcă în forme moarte, care continuă apoi să trăiască drept impulsurile de destin ale vieţii. Şi tot ce descoperă adevărata cunoaştere de sine, tot ceea ce priveşte în el însuşi sufletul, toate imperfecţiunile ce şi le atribuie, toate acestea sunt auzite în ceasul Miezului de noapte cosmic ca întreţesute în tunetul cosmic care se rostogoleşte în adâncurile existenţei".

Căutând adevărata fiinţă a lui Benedictus şi a Mariei, Johannes se străduie spre cunoaşterea de sine în acest domeniu al lumii spirituale. Experienţele sale în domeniul spiritual corespund cu ceea ce Rudolf Steiner prezenta în ciclul ***Despre iniţiere***: „Te afli absolut singur cu tine însuţi, singur cu lumea ta interioară care apare acolo. La început nu te percepi decât ca pe un întuneric nedefinit; dar eşti într-o deplină legătură cu aceste lucruri. Să luăm un exemplu caracteristic: ceva ce acolo apare ca imagine îţi insuflă iubire. Acum eşti puternic ispitit. O ispită teribilă apare prin faptul că iubeşti acum ceva care este în tine însuţi. Eşti expus unei ispite, să iubeşti lucrul fiindcă îţi aparţine, iar acum trebuie să acţionezi cu toată forţa ca să nu iubeşti această fiinţă pentru că o ai, ci pentru că ea este asta sau asta, cu toate că îţi aparţine. Ai datoria să smulgi întregul egoism dinăuntrul Sinei. Este o datorie grea, o datorie cu care nu se poate compara nimic sufletesc din lumea obişnuită a simţurilor. În existenţa senzorială obişnuită nici nu este cu putinţă ca un om să iubească total lipsit de egoism, total dezinteresat, ceva din el însuşi. Totuşi el trebuie să ajungă la asta atunci când se află pe această treaptă. Prin faptul că fiinţa luminează în jur cu forţa iubirii, radiază ea însăşi forţă şi astfel observi: Asta vrea acum să iasă din tine. Apoi observi: Cu cât poţi dărui mai multă iubire, cu atât fiinţa însăşi primeşte forţa de a sfărâma ceea ce este în tine ca un înveliş, ca o cochilie, pentru a se răspândi în lume. Dar dacă o urăşti, ea primeşte de asemenea forţă; ea te tensionează atunci, te apasă şi te împinge, ca şi când plămânii sau inima ar vrea să treacă prin piele şi să iasă din corp. Asta trece prin tot ce vine în relaţie cu iubirea sau cu ura. Dar diferenţa între cele două vieţuiri este următoarea: ceea ce iubeşti fără egoism, trece; simţi însă: te ia cu ea, străbaţi drumul pe care îl străbate ea însăşi. Ceea ce urăşti, sau faţă de ce eşti arogant, destramă învelişul şi iese lăsându-te singur, şi rămâi în singurătate. Dacă ai ajuns la o anumită treaptă, remarci foarte puternic această diferenţă: eşti luat o dată cu forţa iubirii – sau eşti părăsit. Dacă eşti luat, atunci ai posibilitatea să te apropii de fiinţa pe care ai vieţuit-o în copia sa" (Conferinţa IV).

Ceva din atmosfera zugrăvită aici se arată în acest loc din dramă. Acest lucru este exprimat în continuare în ciclul ***Tainele Pragului***, unde Rudolf Steiner spune în prima conferinţă: „Trebuie să fi simţit cum Sinea proprie se smulge din ceea ce se numeşte de obicei viaţa interioară; cum gândirea, faţă de care te simţi legat cu atâta încredere în viaţă, se smulge din interior, cum aleargă spre orizonturi tot mai depărtate şi trebuie să fi găsit în tine acel lucru ce se exprimă în astfel de cuvinte – care, firesc, înţelegerii senzoriale exterioare şi intelectului legat de creierul fizic îi apare ca un complet nonsens, ca o îngrămădire de contradicţii – ca o prezenţă sufletească vie. Trebuie să fi vieţuit întâi această dispoziţie a plecării Sinei proprii, a gândirii proprii din existenţa interioară, dacă vrei să vieţuieşti în linişte toată amintirea Miezului de noapte al lumilor. Amintirii din vieţile pământeşti trebuie să-i fi precedat vieţuirea Miezului de noapte al lumilor în viaţa spirituală, dacă trebuie să intervină ceea ce vrea să fie exprimat în tabloul nouă. Dar pentru asta trebuie mai întâi să se manifeste iar dispoziţia sufletească de la sfârşitul tabloului patru. Flăcările fug, într-adevăr; ele nu pătrund mai devreme în constienţa pământească; ele nu se apropie de liniştea din meditaţie înainte de a fi fugit mai întâi, înainte ca această dispoziţie sufletească să fie un adevăr:

„Flăcările fug... fug cu gândirea mea;
……..
Şi-acolo, pe malul depărtat al sufletelor lumilor,
O luptă aprigă se dă...; propria-mi gândire luptă...
Cu lumina rece a spiritului... în curentul neantului...;
Gândirea mea se clatină;... lumină rece...
Scoate din gândirea mea bezne fierbinţi...
Ce-apare-acum din văpaia-ntunecată?...
În flacăra roşiatică se-avântă Sinea mea în lumină...
În lumina rece... a câmpurilor de gheaţă cosmice".

Rudolf Steiner

TREZIREA SUFLETELOR

GA 14

Comentarii ale lui Hugo Reimann pe baza notelor Mathildei Scholl

(Tablourile V, VI)

TABLOUL CINCI

Ultimele cuvinte din tabloul patru arată deja experienţa Miezului de noapte al lumilor, care este înfăţişat ca fapt petrecut în lumina spirituală abia în finalul tabloului şase. Între timp vedem diferite domenii şi stări din lumea spirituală care pot fi vieţuite de suflete înainte de a ajunge la trăirea Miezului de noapte cosmic. Dat fiind că toate au loc în afara timpului, pot fi înţelese ca fiind vieţuirea unei clipe.

În legătură cu dificultatea de a prezenta pe scenă experienţe din lumea spirituală, Rudolf Steiner a arătat în conferinţa din 14 august 1915 privind ***Ridicarea lui Faust la cer***: „Goethe a trebuit mai întâi să caute elementul cosmic prin care Faust, ca suflet, să se poată înălţa în lumile spirituale. Nu te poţi înălţa în lumea spirituală prin aer sau prin elemente fizice exterioare. Care este realitatea care să ofere mijlocul prin care Faust poate să se înalţe? Pe Pământ este, în primul rând, spiritualul. Da, dar unde este asta pe Pământ? Unde există conştienţa care primeşte spiritualul? Asta înseamnă: Goethe are nevoie să creeze mai întâi o realitate a conştienţei care primeşte spiritualul. El ajunge la asta introducând în scenografia sa oameni despre care se poate spune dinainte că trăiesc în conştienţa lor spiritualul: călugări, anahoreţi, aşezându-i unii peste alţii. Şi putem spune: Ridicarea unui suflet în lumile spirituale este un proces real; reprezentarea unui proces spiritual în faţa unei asistenţe obişnuite nu ar fi reală, nu ar prinde rădăcini; în sufletele pe care le aduce pe scenă, el are rădăcini. Astfel, el încearcă întâi să prezinte conştienţele care contemplă spiritualul. De aceea aşază el în lumea fizică sensibilă corul şi ecoul, care pot percepe lumea elementară. Acestea s-au pregătit să nu vadă numai natura fizică exterioară ci, pe planul fizic, să vadă şi lumea spirituală în care trebuie să pătrundă sufletul lui Faust“ (*Faust, omul care se străduie*).

În drama-misteriu prezentată vedem conştienţe care exprimă ceea ce vieţuiesc în spirit şi care ne fac astfel să luăm parte la vieţuirile lor spirituale. Luăm astfel cunoştinţă de evoluţia fiecărui suflet în lumea spirituală şi de legăturile dintre ele. Există aici, pe de o parte, sufletul lui Felix Balde, care sub influenţa lui Lucifer tinde să se îndepărteze de Pământ, iar de cealaltă parte sufletul lui Hilarius, care, sub influenţa lui Ahriman, tinde să se apropie de Pământ. Sufletul lui Strader aude „un cuvânt perceptibil în sunet şi ecou“. Faptul aminteşte prezentarea corului şi a ecoului în opera lui Goethe.

În ciclul ***Tainele Pragului***, Rudolf Steiner explică cum poate fi înţeleasă punerea în scenă a domeniului spiritual. El spune: „Când vrei să reprezinţi pe scenă domeniul spiritului, domeniul în care vieţuieşte sufletul uman între moarte şi o nouă naştere, trebuie ca evenimentele, tot ceea ce se întâmplă, să le caracterizezi prin tablouri împrumutate din lumea fizică-senzorială. Vă puteţi uşor da seama că, dacă cele aduse din lumea spirituală propriu-zisă nu au nimic comun cu lumea simţurilor, oamenii de teatru din ziua de azi nu ar şti ce să facă cu ele. Astfel, când reprezinţi lumea spirituală, te afli în faţa necesităţii de a te exprima în imagini împrumutate din observaţia senzorială. Dar nu aşa se întâmplă. Poţi crede uşor că aşa ar trebui să procedezi în reprezentaţie...; căci ceea ce se foloseşte aici ca imagini senzoriale indică doar o lume care nu are absolut nimic comun, în ce are ea caracteristic, cu lumea senzorială. Dar nu aşa se întâmplă; căci sufletul devenit clarvăzător, când pătrunde în lumea spirituală, vede într-adevăr această scenografie în chiar imaginile pe care dumneavoastră le-aţi avut reprezentate în aceste tablouri. Ele nu sunt inventate pentru a caracteriza astfel ceva cu totul diferit; dimpotrivă, sufletul devenit clarvăzător se află realmente într-un astfel de decor care alcătuieşte ambianţa sa. Aşa cum sufletul, aflându-se în lumea fizică, într-un peisaj cu stânci, munti, păduri, câmpii, dacă are o minte sănătoasă este obligat să le considere pe toate acestea realitate, tot aşa sufletul devenit clarvăzător, când se află în afara corpului său fizic – şi chiar a celui eteric – vede că se află exact într-un astfel de decor clădit pe aceste imagini.

Aceste imagini nu sunt alese arbitrar, ci reprezintă realmente, în lumea respectivă, ambianţa adevărată a sufletului. Astfel, tablourile cinci şi şase din *Trezirea sufletelor* nu au luat naştere pentru că trebuia exprimat ceva dintr-o lume necunoscută şi te gândeai cum să exprimi asta, ci aici avem o lume pe care sufletul o are în jurul lui şi, într-un fel, o copiază“ (Conferinţa IV).

Rudolf Steiner compară apoi înţelegerea unei reprezentări scenice a lumii spirituale cu o citire. El spune: „Când priviţi formele literelor pe care le aveţi în faţă, intraţi în legătură cu ceva ce nu este în pagina cărţii, cu ceva care este doar indicat de pagina cărţii. Aşa se petrec lucrurile şi în relaţia sufletului cu întreaga lume de imagini a domeniului spiritual. Ai de-a face cu ceva ce nu este doar o descriere a ceea ce este aici; mai curând ar putea fi comparat cu o lectură; iar imaginile pe care le ai în faţa ta sunt, în mare, o scriere cosmică şi ai o dispoziţie sufletească corectă dacă simţi că în imagini ai în faţă o scriere cosmică şi că imaginile mijlocesc, semnifică ceea ce este realitatea lumii spiritului, din care este ţesută de fapt lumea de tablouri, de imagini. De aceea se poate vorbi în adevăratul sens despre o citire a scrierii cosmice în domeniul spiritului. Dar nu trebuie să ne reprezentăm asta ca şi când ar trebui să înveţi citirea scrierii cosmice aşa cum înveţi citirea în lumea fizică. Citirea în lumea fizică se bazează mai mult sau mai puţin, cel puţin astăzi – în vechile timpuri nu era aşa –, pe relaţia dintre semnele arbitrare şi ceea ce semnifică ele, În ce priveşte scrierea cosmică, care se prezintă sufletului clarvăzător ca un grandios tablou – expresie a lumii spiritelor – nu trebuie procedat ca atunci când înveţi să citeşti semnele arbitrare, ci trebuie să preiei de fapt nepărtinitor şi cu suflet receptiv doar ceea ce se înfăţişează aici în imagini scenice; căci ceea ce se vieţuieşte aici *este* deja citirea. Aceste imagini revarsă, ca să spunem aşa, sensul lor de la sine. De aceea se poate foarte uşor ca un fel de comentarii, de interpretare a imaginilor lurnii spirituale prin concepte intelectuale abstracte să fie mai curând o piedică pentru orientarea nemijlocită a sufletului spre ceea ce se află în spatele scrierii oculte, o lipsă de sprijin în această viaţă. De aceea este bine atât pentru cartea ***Teosofia*** cât şi pentru tablourile din *Trezirea sufletelor* să laşi ca lucrurile să acţioneze nepărtinitor. O dată cu forţele cele mai profunde, care apar câteodată ca umbre în faţa conştienţei, se vieţuieşte deja referirea la lumea spirituală“.

Deoarece aici Rudolf Steiner respinge comentarea şi interpretarea lumii spirituale, ne putem întreba cum trebuie înţeles ceea ce el însuşi a spus despre dramele-misterii. Cu privire la aceasta, el spune în acelaşi ciclu: „Accentuez, nu descriu aceste lucruri pentru a face un comentariu asupra dramelor, ci pentru a folosi ceea ce se află în drame, pentru a înfăţişa raporturi spirituale şi entităţi spirituale reale" (Conferinţa VII).

În acest sens, tabloul cinci al dramei poate fi pus în legătură cu anumite realităţi pe care Rudolf Steriner le-a indicat în conferinţele ***Despre fiinţa culorilor*** (vol. 2). El explică forţele luminii şi ale gravitaţiei, spunând: „Dormind, sufletul trăieşte în lumină, deci în negreutate, în levitatie. Treaz, sufletul trăieşte în gravitaţie. Corpul este greu; această forţă se transmite asupra sufletului: sufletul trăieşte în gravitaţie. Asta înseamnă ceva care se transmite acum conştienţei. Gândiţi-vă la momentul trezirii; în ce constă el? Când dormiți culcat pe un pat, nu vă mişcaţi, voinţa este paralizată. Oricum, şi reprezentările sunt paralizate, dar sunt paralizate doar pentru că voinţa este paralizată. Tocmai pentru că voinţa nu mai izbucneşte din propriul dumneavoastră corp, pentru că nu se mai poate folosi de simţuri, de aceea sunt paralizate reprezentările. Elementul de bază este paralizia voinţei. Prin ce este pusă în mişcare voinţa? Prin faptul că sufletul simte gravitaţia prin intermediul trupului. Această convieţuire cu sufletul îi dă omului pământesc realitatea voinţei. Încetarea voinţei din partea omului însuşi se instaurează atunci când omul este în lumină. Prin aceasta, cele două forţe cosmice, lumină şi gravitaţie, se prezintă în Cosmos ca cele mai mari opoziţii. În realitate, lumina şi gravitaţia sunt opoziţii cosmice. Dacă vă reprezentaţi planeta: gravitaţia atrage spre centru, lumina trimite din centru spre afară, în spaţiul cosmic... Reprezentati-vă acum: între naştere şi moarte, omul, ca fiinţă, este legat de Pământ. El este legat de Pământ prin faptul că, în această stare dintre naştere şi moarte, sufletul său, după ce a vieţuit un anumit timp în lumină, resimte iar şi iar o foame de gravitaţie, se întoarce în starea de gravitaţie. Când această formă de gravitaţie nu mai este – vom vorbi despre aceasta mai târziu –, atunci omul va urma tot mai mult lumina, până la o anumită limită. El urmează lumina până la o anumită limită, iar atunci când a ajuns la periferia extremă a Cosmosului, el a consumat tot ceea ce i-a dat gravitaţia între naştere şi moarte; în acel moment începe un dor după gravitaţie şi el începe iarăşi drumul său îndărăt, spre o nouă întrupare. Astfel că în acel răstimp dintre moarte şi o nouă naştere se iveşte un fel de foame de gravitaţie. Asta este, înainte de toate, noţiunea cea mai generală pentru ceea ce vieţuieşte omul drept dor de a se întoarce la o nouă viaţă pământească".

Această opoziţie între lumină şi gravitaţie este înfăţişată în tabloul cinci al dramei prin sufletul lui Felix Balde, pe de o parte, şi cel al lui Hilarius, pe de altă parte. Sufletul lui Felix Balde, sub influenţa lui Lucifer, tinde spre lumină. El îl numeşte pe Lucifer „Izbăvitor... din singurătăţi întunecate". Lucifer îi răspunde: „Din izvorul meu de lumină îţi trimit impulsurile-germen ale simţului Sinei". Apoi sufletul lui Felix Balde, îndreptându-şi privirea spre grupul de gnomi în faţa cărora se află sufletul lui Hilarius, spune:

„Acolo-n depărtări dispare viaţă luminândă;
În imagini de ceaţă pluteşte spre adâncuri
Şi, în plutire, vrea să-şi dea greutate".

Sufletul lui Felix Balde trăieşte opoziţia dintre existenţa luminândă şi imaginile de ceaţă care doresc să-şi dea greutate, deci contrastul dintre lumină şi gravitaţie, despre care vorbeşte Rudolf Steiner în conferinţă.

Pentru sufletul lui Hilarius, ceaţa dorinţelor este „reflectarea-n lumile spiritului a astrului pământesc" şi constă din fiinţe simţitoare cu densitate sufletească, care pe Pământ acţionează creator, cu inteligenţă cosmică, „în vechea temelie de foc însetată de formă" – în timp ce sufletul lui Felix Balde produce „din substanţa sufletului o existenţă gânditoare". Năzuinţa sa spre lumină este pusă aici în legătură cu gândirea, iar ceaţa de dorinţe care apasă sufletul lui Hilarius este în legătură cu voinţa. În concordanţă cu aceasta, Rudolf Steiner spune în conferinţele menţionate: „Dacă analizăm gândirea cu forţa clarvederii, vieţuim lumină, strălucire. Dacă analizăm voinţa cu forţa clarvederii, ea devine din ce în ce mai grea, până ce ajunge la materie... În interior, materia este voinţă, aşa cum lumina, interior, este gând. Şi, exterior, voinţa este materie, aşa cum gândirea este, exterior, lumină... Lumina este acel lucru ce radiază din trecut; întunericul trimite spre viitor. Lumina este de natură gânditoare, întunericul este de natură volitivă".

Ce s-a spus aici despre lumină este valabil şi pentru culori şi sunete, în măsura în care sunt percepute ca percepţii senzoriale care plutesc liber, fără legătură cu lucrurile ponderabile: „Aici, pe Pământ, avem lucruri solide ponderabile şi de aceste lucruri solide ponderabile este prins roşul, galbenul, deci tot ceea ce percep la corpuri prin simţuri. Când dormim, galbenul devine fiinţă liberă care pluteşte liber, roşul este fiinţă ce pluteşte liber, nelegate de condiţii ce ţin de gravitaţie, ci ţesând şi plutind liber. Tot astfel şi pentru sunet: nu clopotul sună ci sonoritatea este cea care ţese".

În timp ce sufletul lui Hilarius numeşte norul de dorinţe o reflectare a astrului pământesc, sufletul lui Strader vorbeşte despre ecoul pe care îl cuprinde bucuria de a trăi. Rudolf Steiner, în ciclul ***Fiinţa interioară a omului...***, descrie vieţuirea astrului pământesc prin următoarele cuvinte: „Omul a trăit până la moarte pe Pământ; în acelaşi timp, el a fost obişnuit să stea pe pământul solid, să vadă pe acest pământ material fiinţele regnurilor mineral, vegetal, animal, fiinţele munţilor, râurilor, norilor, stelelor, Soarelui şi Lunii şi s-a obişnuit să-şi reprezinte toate acestea prin propriul său punct de vedere şi prin facultăţile sale existente în corpul fizic, aşa cum o facem de obicei, cu toate că astăzi, prin concepţia copernicană, se ştie că aceasta este o ficţiune: bolta albastră a cerului este ca o cupă, pe ea sunt stelele, peste ele trec Soarele şi Luna ş.a.m.d., tu însuţi eşti parcă înlăuntrul acestei cupe, în această sferă goală, în interior, în centru, pe Pământ, împreună cu tot ce oferă el ca percepţii. Important acum pentru noi, iubiţii mei prieteni, nu este faptul că asta este o ficţiune, că noi înşine, datorită limitei noastre, ne formăm acest orizont albastru, ci faptul că nu putem vedea altceva decât asta; vedem aceasta numai datorită limitei capacităţilor noastre, vedem o sferă ca firmament boltit deasupra noastră.

Dar dacă omul a trecut prin poarta morţii, atunci el trebuie mai întâi să-şi formeze în suflet reprezentarea: acum tu eşti în afara acelei sfere albastre în care ai fost. Tu o vezi din exterior, ca şi când ea s-ar fi restrâns la o stea... Cu alte cuvinte, ceea ce înainte constituia conţinutul conştienţei noastre, s-a restrâns parcă într-o stea, numai că, pornind de la această stea, se răspândeşte ceea ce s-ar putea numi «înţelepciune cosmică radiantă». Această înţelepciune cosmică radiantă este aceeaşi despre care am vorbit ieri în ultima conferinţă, spunând că o avem din belşug. La început, ea licăreşte şi scânteiază ca dintr-o stea de foc, nu este albastră ca firmamentul, ci ca un foc pâlpâind roşiatic, ca o stea de foc; şi de aici radiază în spaţiu belşugul de înţelepciune, care nouă ne arată însă mai întâi – în sine, ea este în continuă miscare – ceva ce s-ar putea numi un tablou-amintire al ultimei noastre vieţi pământeşti. Toate aceste întâmplări pe care le-am străbătut între naştere şi moarte cu vieţuirea noastră sufletească interioară, în care participam conştienţi, toate acestea trec acum prin faţa sufletului nostru dar în aşa fel încât ştim: Tu vezi toate astea fiindcă steaua care străluceşte în faţa ta este fundalul care, prin activitatea sa interioară, face ca tu să le poţi vedea desfăşurându-se ca un tablou-amintire" (Conferinţa 5).

Această vieţuire a înţelepciunii o are sufletul lui Felix Balde. În dramă se spune că el ar produce în lumea spirituală, pentru astrul pământesc, „o existenţă gânditoare din substanţe sufleteşti". În legătură cu aceasta, pentru sufletul lui Hilarius se potriveşte vieţuirea pe care o înfăţişează Rudolf Steiner în continuare. El spune: „Din punctul de vedere al interiorităţii, cel care a trecut prin poarta morţii este acum cuprins în întregime de gândul: Tu ţi-ai părăsit trupul; acum, în lumea spirituală acest trup este pură voinţă. O stea de voinţă, o stea a cărei substanţă este voinţă, asta este trupul tău. Şi această voinţă se încinge în căldură şi îţi radiază fiinţa ta în depărtările cosmice în care tu însuţi te-ai revărsat, ea îţi reflectă propria ta viaţă între nastere si moarte ca un imens tablou. A fi putut să extragi si să aspiri din Cosmos

ceea ce ai extras şi ai aspirat pe plan fizic din Cosmos, asta o datorezi faptului de a fi putut răzbi interior în această stea. Fiindcă această stea, această stea de voinţă care formează acum fundalul, ea este spiritualul corpului tău fizic; această stea de voinţă este spiritul care îmbibă şi fortifică trupul tău fizic. Ceea ce îţi radiază ca înţelepciune este activitatea, mobilitatea corpului tău eteric... Ultima amintire importantă pe care o avem după moarte sub formă de tablou trebuie întâi să se retragă, să apună încet; apoi, din această întunecare se naşte ceva ce nu ne-a fost îngăduit să avem în mod conştient înainte de moarte. Dacă l-am fi avut conştient înainte de moarte, niciodată n-am fi putut construi în noi forţele amintirii. Forţele ce se dezvoltă acum în suflet în timpul stingerii amintirii tabloului vieţii s-au metamorfozat în această capacitate de a ne aminti. Ele s-au transformat în forţa amintirii înainte de moarte şi acum ele ies la suprafaţă prin faptul că posibilitatea de a-ţi aminti într-un mod cu totul obişnuit gânduri pământeşti este învinsă iar această forţă de memorare metamorfozată în forţă spirituală se trezeşte oarecum în noi ca o primă forţă spiritual-sufletească, care, după moarte, iese la suprafaţă din sufletul omenesc aşa cum ies la suprafaţă forţele sufleteşti la copilul aflat în primele săptămâni de creştere. Şi în timp ce această forţă creşte, ni se arată că în spatele gândurilor care, cât timp trăiam în planul fizic, nu erau decât umbre, în spatele acestor gânduri se află ceva viu, că în lumea gândurilor este viaţă şi ţesere. Ne dăm seama că, în trupul fizic, tabloul de gânduri nu este decât o imagine-umbră, că în realitate el este o sumă, o masă de fiinţe elementare. Vedem ca şi cum amintirile noastre se sting treptat şi, din această cauză, vedem crescând din cosmosul de înţelepciune atotcuprinzător o serie întreagă de fiinţe elementare".

În dramă, sufletul lui Felix Balde vieţuieşte înainte de toate tabloul de gânduri în cosmosul înţelepciunii, în timp ce pentru sufletul lui Hilarius amintirile se sting şi în locul lor apar fiinţe elementare. Ele îşi aparţin una alteia precum radiaţia de lumină şi reflectarea, sunetul şi ecoul. Reflectarea apare ca ceaţa de dorinţe, care în plutirea ei ar vrea să-şi confere greutate şi se condensează în fiinţe elementare. Felix Balde nu vrea ca greutatea lor să-l apese.

Sufletul lui Strader vieţuieşte reflectarea ce se întoarce pe Pământ ca ecou:

„Un cuvânt perceptibil în sunet şi ecou,
Se-arată plin de sens, dar sunetul dispare;
Pe ecou pune stăpânire bucuria existenţei.
Încotro va vrea să o apuce?"

Cealaltă Philia răspunde:

„Se duce, râvnind greutate,
Spre locul unde viaţa luminândă dispare
Şi pătrunde-n adâncuri ca ceva ceţos".

Aceste cuvinte arată legătura dintre ceea ce aude ca ecou sufletul lui Strader şi ceea ce vede sufletul lui Felix Balde ca imagini de ceaţă care plutesc spre adâncuri. Sufletul lui Felix Balde observă că imaginile de ceaţă doresc să-şi dobândească greutate. Sufletul lui Strader observă că ecoul îşi urmează drumul tânjind după greutatea de care este însetat. Aceste două lucruri se petrec în depărtări, acolo unde existenţa luminândă şi ecoul se sting. Cealaltă Philia continuă, adresându-se sufletului lui Strader, în legătură cu ecoul pe care el îl percepe:

„Dacă-i păstrezi înţelesul în sfera ta,
Te voi mâna spre ceaţă;
O vei regăsi apoi pe Pământ".

Faptul arată că forţa însufleţitoare a ceţei de dorinţe este mijlocită de Cealaltă Philia. Forţa dorinţei vine dintr-o înclinaţie individuală sau din iubire. În starea impură, ea este o forţă lucriferică, care separă voinţa omenească de voinţa cosmică şi împiedică legătura dintre forţele sufletului omenesc şi Cosmos, ceea ce în dramele anterioare este indicat a fi caracterul esenţial al Celeilalte Philia. În această dramă, ea este desemnată drept „purtătoarea elementului iubirii în lumea de care ţine personalitatea spirituală". Aici, relaţia dintre Cealaltă Philia şi Lucifer este subliniată prin faptul că ea apare ca o copie a acestuia. Prin purificare şi sacrificiu, forţa sa poate deveni forţă a personalităţii spirituale, care, în libertate, conştient, caută armonia cu Cosmosul.

Philia, Astrid şi Luna mijlocesc continuu legătura forţelor sufletului uman cu Cosmosul. Ele încearcă acest lucru şi acolo unde omul nu întrevede încă în mod clar motivele voirii sale, aşa cum o poate face datorită vieţuirii conştiente a Miezului de noapte al lumilor. Aici, Philia promite să cultive pentru Strader fiinţele de ceaţă, în aşa fel încât ele să dirijeze voinţa lui, în mod neştiut, în armonie cu lumina cosmică. Astrid va ajuta ca fiinţele de ceaţă să învigoreze corpul pământesc al lui Strader, „departe de cunoaştere dar aproape de pornirea inimii". Luna vrea să ajute ca lucrarea ei, care apasă, să îi rămână ascunsă fiinţei ponderale a lui Strader în trupul senzorial, în aşa fel ca el, gândind-o, să nu o transforme în rău.

Aceste cuvinte ale Philiei, ale lui Astrid şi ale Lunii ajută la întărirea voinţei. Strader le resimte ca pe nişte cuvinte solare. Faptul corespunde cu ceea ce descrie Rudolf Steiner atunci când desemnează vieţuirea interioară a voinţei drept o vieţuire solară. În ciclul ***Fiinţa interioară a omului...*** (Conferinţa I) el descrie vieţuirea perceperii gândirii, simţirii şi voirii, spunând: „Trebuie să poţi ieşi din trup cu intenţia de a lua cunoştinţă de viaţa interioară omenească, după care intervine ceea ce voi spune acum... Întreaga piele străluceşte cu un fel de raze pe care mai mult le resimţi decât le vezi. Ştii: din punctul de vedere al spiritului, aşa este trupul fizic... Vezi corpul tău eteric ca viaţă de gânduri în ţesere. Dar şi ceea ce corespunde sentimentului planului fizic se poate deştepta acum interior, acolo, în afara trupului. Asta nu este simţirea, căci simţirea are doar un singur rost, există doar în interiorul corpului fizic; asta însă corespunde simţirii înlăuntrul lumii spirituale... Iar acum nu mai găseşti ceea ce ai văzut contemplând înainte în lumea exterioară prin trup şi organele sale, ci, vieţuind spiritual în interiorul acestei lumi exterioare, găseşti că această lume exterioară freamătă şi tălăzuieşte. Este ca şi când spaţiul, în care mai înainte doar te simţeai, este acum umplut de nenumărate stele, toate în mişcare, şi cărora le aparţii tu însuţi. Acum ştii: te vieţuieşti în corpul tău astral... Şi dacă această fortificare interioară continuă, dacă omul, ieşit din corpul său, vieţuieşte, să zicem aşa, interiorul său, atunci apare în el ceea ce în viaţa fizică, pe planul fizic, corespunde impulsului de voinţă. Îndată ce viaţa de voinţă apare în interior – dar în afara trupului –, omul nu se mai simte doar ca într-un sistem stelar, ci se simte ca în Soarele acestui sistem stelar, el se simte una cu Soarele sistemului său planetar. Ar trebui spus: Când vieţuieşti interior corpul tău astral, te ştii una cu planeta sistemului tău planetar; atunci când te vieţuieşti cu Eul tău în afara corpului, te simţi una cu Soarele sistemului tău planetar".

Sufletul lui Strader vieţuieşte voinţa spre acţiunea pământească în domeniul solar al lumii spirituale ca forţă regească solară. În timpul trecerii spre Pământ, prin sferă planetară a lui Venus, a lui Mercur şi a Lunii, el simte că o parte a imaginii ţelului acţiunii este creată din forţele spirituale cosmice.

Întrucât sufletul lui Capesius are nevoie pentru dezvoltarea sa de ceea ce acţionează aici în sufletul lui Strader, el apare la primele cuvinte ale lui Strader, exprimându-şi dorinţa de a fi unit cu el. Luna cere sufletului lui Capesius să simtă ceea ce i-au dat lui două vieţi pământeşti. Prin aceasta el este condus de la stingerea gândurilor trecutului spre perceperea destinului. Acolo unde sufletul lui Felix Balde vieţuieşte

strălucire şi reflectare, sufletul lui Strader vieţuieşte sunet şi ecou iar sufletul lui Capesius trece prin stingerea gândului în Univers spre învierea destinului în Eu, aşa cum descrie Rudolf Steiner, ca trăire meditativă, în conferinţa ***Existenţa viitoare a lui Jupiter***: „Atunci când plasăm un gând în centrul conştienţei noastre şi îndreptăm întreaga viaţă a sufletului nostru asupra lui, ne concentrăm asupra lui, remarcăm: Gândul devine tot mai puternic. Cert! Vine apoi un punct în care el nu mai creşte, ci devine mai slab, păleşte. Este o experienţă pe care o cunosc mulţi dintre dumneavoastră. Gândul *trebuie* să pălească astfel şi într-un fel să se *stingă* interior. Căci aşa cum se prezintă la început gândul pentru noi, cum îl gândim iniţial, aşa gândim prin intermediul instrumentului trupului fizic, iar prin modul în care gândim prin intermediul trupului fizic îl concentrăm; dar abia când gândul, care este concentrat, se stinge, abia atunci noi ne furişăm afară din corpul fizic. Am ajunge cu totul inconştienţi dacă o dată cu concentrarea nu am vieţui şi altceva, prin care, în momentul în care ieşim din corpul nostru fizic, să putem rămâne totuşi conştienţi în afară. Numim ceea ce trebuie făcut pentru a ne menţine conştienţi în afara corpului fizic: a avea o viaţă calmă, a primi cu calm lucrurile lumii. Putem face mai mult decât a primi în linişte interioară lucrurile lumii. Putem să luăm foarte în serios ceea ce ne este atât de cunoscut în teorie, să luăm în serios ideea karmei... Dacă luăm în serios ideea karmei, atunci va trebui să recunoaştem realmente Eul nostru în destinul nostru; trebuie să ne fie clar că în ceea ce ne întâmpină ca destin suntem noi înşine activi, noi înşine suntem la drept vorbind actorii".

Ceea ce e valabil astfel pentru vieţuirea meditaţiei îşi are temeiul său în realităţi spirituale vieţuite între moarte şi o nouă naştere sau, de asemenea, în cazul iniţierii.

În legătură cu aceasta, Rudolf Steiner a indicat, în aceeaşi conferinţă: „Este într-adevăr foarte greu să dezvolţi realmente sentimentul că îţi apropii, îţi chemi destinul, de fapt, cu propriul tău Eu. Adevărat este însă: ne apropiem destinul cu propriul nostru Eu, iar impulsurile le primim conform întrupărilor noastre trecute în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, astfel încât noi înşine ne atragem aici destinul nostru. Şi trebuie să facem efortul de a creşte împreună cu destinul nostru şi în loc de a refuza cu antipatie o lovitură grea de destin trebuie să ne spunem continuu: Prin faptul că această lovitură a destinului te-a lovit, adică tu însuţi te-ai lovit cu lovitura de destin, prin aceasta, într-un anumit fel, tu devii mai puternic, mai tare, te fortifici. Este mai greu să creştem împreună cu destinul nostru în acest mod, decât să ne opunem lui... , dar ceea ce pierdem atunci când gândirea noastră se stinge putem recâştiga doar atunci când atragem în acest fel spre noi ceea ce este în exteriorul nostru. Noi nu putem rămâne în ceea ce se află în interiorul pielii noastre, atunci când gândul, prin concentrare, se stinge în noi; dar el ne va duce în afară dacă am înţeles în adevăratul său sens destinul nostru, karma noastră; atunci ne trezim din nou. Gândul se stinge, însă ceea ce am realizat ca identificare între Eul nostru şi destinul nostru transportăm în afară; ne poartă peste tot afară, în lume. Această împăcare cu destinul nostru, acceptarea reală a destinului nostru este ceea ce ne dă existenţă atunci când suntem în afara trupului... Două fraze, iubiţii mei prieteni, pot fi pentru noi principii, ne pot fi deosebit de importante. Prima dintre ele, care ar trebui să se imprime adânc în noi, este aceasta: «străduie-te spre stingerea gândului în Univers». Căci numai atunci când gândul se stinge în Univers el poate deveni, în exterior, o forţă vie. Dar nu ne putem uni cu această forţă vie dacă nu ne-am străduit în sensul celei de a doua fraze: «Străduie-te pentru învierea destinului în Eu. Dacă înfăptuieşti aceasta, atunci tu uneşti cele renăscute în gând cu Eul înviat în afara ta»".

Sufletul lui Capesius lasă impresia că nu ar cunoaşte forţa care ar putea activa în sfera lui imaginea ce apare pe ţărmul îndepărtat al sufletelor. Luna îi răspunde:

„Simte ce ţi-au dat două vieţi pământeşti...
Una, în timpuri de demult, s-a scurs severă;
Orbit de ambiţii ai parcurs-o
Pe cealaltă; hrăneşte-o puternic
Cu forţa harului celei dintâi
Şi sufletele de foc ale lui Jupiter
Ţi se vor revela la orizontul privirii;
Vei fi-ntărit puternic de înţelepciune.
Atunci imaginea ce o contempli de departe
Pe tărmul sferei tale sufleteşti
Se va putea apropia de tine".

În străduania de reînviere a destinului în Eu, sufletul lui Capesius descoperă forţele vii care au apărut datorită stingerii gândurilor în Univers. Cu privire la imaginea sufletului lui Strader, cu care Capesius este legat karmic, Astrid spune:

„Imaginea vrea să-ţi dea forţe-gând
Încât, ca om, să poţi găsi omul care
Să îţi arate imaginea viitorului tău pământesc".

Forţele izvorâte din gândurile care au murit în Univers fac ca oamenii legaţi prin destin să se întâlnească. În domeniul lui Saturn, aceste forţe pot implanta rădăcinile unei gândiri care are puterea de a dezvălui sensul evoluţiei Pământului. Acest lucru reiese din cuvintele Philiei.

„Curând, când Satum, cu strălucirea-i multicoloră,
Te va ilumina, prinde momentul prielnic.
Imaginea-nrudită spiritului va implanta
Prin forţa ei, în învelişul sufletului tău,
Rădăcinile gândirii, care trebuie
Să îţi dezvăluie sensul evoluţiei pământeşti
Când acest astru te va purta din nou".

Capesius vrea să urmeze sfatul Philiei.

Apoi Lucifer vorbeşte ca şi când ar fi stăpânul domeniului solar al ţării spiritelor. Pentru a înţelege acest lucru, să ne amintim ce spune Rudolf Steiner în ciclul 37 [***Viaţa între moarte şi o nouă naştere***]: „Unul dintre cele mai frumoase cuvinte ale Noului Testament este cel în care Hristos-Iisus vrea să trezească înlăuntrul omului conştienţa sâmburelui fiinţial spiritual divin, faptul că «Dumnezeu» trăieşte ca *scânteie divină* în fiecare suflet omenesc, că fiecare om are în sine o dumnezeire. Hristos-Iisus face să reiasă acest lucru în mod deosebit, accentuând cu toată forţa şi puterea: «Voi toţi sunteţi dumnezei!». Şi el a accentuat în aşa fel acest lucru încât din frază se vede: el consideră această desemnare a omului, dacă acesta şi-o atribuie sieşi, ca justă. Această formulare a mai fost făcută şi de o altă fiinţă. Acelaşi lucru este exprimat simbolic, cu alt prilej, în Vechiul Testament; *Lucifer*, la începutul evoluţiei omenirii, spune: «Veţi fi ca Dumnezeu»... Un astfel de fapt trebuie remarcat: două fiinţe, Lucifer şi Hristos, rostesc o frază cu acelaşi continut: «Veţi fi – sau trebuie să fiţi – ca Dumnezeu»... În sfera solară, între moarte şi o nouă naştere, răsună spre sufletul nostru, înainte de toate, întreaga putere a acestor cuvinte: «Tu eşti un Dumnezeu, tu urmează să fii un Dumnezeu...». Şi totdeauna când ajungem în sfera solară, un lucru este sigur pentru noi: ştim că Lucifer ne întâmpină din nou acolo şi îndreaptă energic această frază spre sufletul nostru. Începem să-l înţelegem bine pe Lucifer; pe Hristos îl

înţelegem numai dacă ne-am pregătit treptat pe Pământ să-l înţelegem. În sfera solară nu este nici o posibilitate să înţelegem această frază rostită de entitatea lui Hristos dacă nu am dobândit această înţelegere aici pe pământ, printr-o legătură cu Misteriul de pe Golgota. Aş putea spune, cu un cuvânt trivial, că în sfera solară găsim două tronuri; tronul lui Lucifer: acolo răsună pentru noi, ispititor, cuvântul dumnezeirii noastre; şi acest tron este întotdeauna ocupat. Celălalt tron ne apare sau – mai bine spus – el apare pentru mulţi oameni cu totul gol încă; fiindcă pe acest al doilea tron din sfera solară trebuie să descoperim, în timpul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere, ceea ce poate fi numit imaginea *akasha* a lui *Hristos*... Dar nu o putem găsi decât pentru că Hristos a coborât din Soare şi s-a unit cu sfera Pământului şi pentru că, pe Pământ, datorită înţelegerii Misteriului de pe Golgota, ne-am putut ascuti privirea spirituală încât tronul lui Hristos pe Soare să nu ne apară gol iar faptele sale, pe care le-a săvârşit când El însuşi locuia în Soare, să devină vizibile pentru noi" (Conferinţa II).

Dat fiind că, în sfera solară, Lucifer le face oamenilor vizibilă divinitatea ca ţel, fără a le conferi forţa care le-ar permite să atingă acest ţel, el îi conduce spre un conflict dureros. Acest fapt este arătat prin cuvintele lui Lucifer:

„Vreau să trezesc în aceste suflete şi privirea
Pentru lumi a căror lumină le doare,
'Nainte ca ele să părăsească această fază solară
Cu forţe pentru viitoarea existenţă pământească.
Suferinţa trebuie să le fecundeze cu-ndoială.
Vreau să chem acele sfere ale sufletului
Pe care ele n-au forţa să le privească".

Apar apoi sufletul lui Benedictus şi sufletul Mariei. Datorită lor, celelalte suflete devin conştiente de ţelul lor, dumnezeirea; dar ele nu sunt în stare să facă să radieze în ele fiinţa solară revelată de sufletul lui Benedictus. Sufletul Mariei arată forţa Cuvântului solar prin care Benedictus, în întrupări anterioare, a îngrijit plin de bunăvointă sufletele prezente. Ceea ce rodeşte continuu încă de atunci în sufletele lor le dă posibilitatea să resimtă acum apropierea lui. Sufletul lui Felix Balde aude cuvintele solare, fără a putea percepe lumina lor. Sufletul lui Strader vede fiinţa luminoasă, dar nu ajunge să sesizeze sensul forţelor de lumină. Sufletul doamnei Balde explică sufletelor chemate de Lucifer:

„Penitentul aude sunetul cuvintelor voastre
Dar lui îi luminează numai Cuvântul solar
A cărui *suprastrălucire* stinge vocile voastre.
Celălalt vede lumina voastră stelară
Dar lui îi e necunoscută scrierea stelară".

Indicaţia privitoare la scrierea stelară trezeşte în sufletul lui Capesius gânduri care i s-au revelat într-o existenţă pământească anterioară. Dar ele dispar îndată ce se nasc. La sfârşit, Păzitorul Pragului spune că sufletele chemate de Lucifer nu trebuie să pătrundă în sferele celorlalte suflete.

TABLOUL ŞASE

Ceea ce Capesius a contemplat în sfera solară a lumii spirituale drept tablou „aducând bunătate blândă, har emanând" – aşa cum i s-a spus şi mai înainte –, asta resimte el acum în sfera lui Saturn, care se revarsă într-o radiere multicoloră, cât şi vestirea că acest tablou, prin forţa sa, va implanta rădăcini gândirii care va trebui să-i dezvăluie sensul evoluţiei pământeşti. Acest lucru se împlineşte acum, când este stimulat de acest tablou să extragă din sine, pentru epocile pământeşti viitoare, ceea ce i-a dăruit lui odinioară sufletul care i se revelează în imagine. Sufletul lui Capesius spune despre această imagine că „aducea bunătate blândă, har emanând". Pentru a înţelege această forţă radiantă a harului menţionată aici ar fi utile următoarele cuvinte din ciclul ***Fiinţa interioară a omului şi viaţa între moarte şi o nouă naştere***: „Dar încă o forţă sufletească trebuie să iasă din noi, o forţă care dormitează în straturi şi mai adânci ale sufletului decât voinţa simţitoare şi simţirea voitoare: forţa sufletească creatoare, care este ca o lumină sufletească interioară ce trebuie să lumineze în afară, peste lumea spirituală, pentru ca noi, pe valurile sentimentelor ce revin acolo, înnotând în marea voinţei noastre, să nu privim doar fiinţele-gânduri obiective ţesând viu, ci această lume spirituală să ne fie străluminată şi cu lumină spirituală. Aceasta se trezeşte treptat... Această forţă sufletească creatoare pe care o radiem în afară ca o lumină sufletească în spaţiul spiritual (dacă îmi este permis să folosesc expresia «spaţiu», fiindcă aici nu există de fapt nici un spaţiu, însă aceste relaţii trebuie explicate într-un anume fel prin această exprimare simbolică), această lumină sufletească dormitează atât de adânc în noi pentru că ea este în legătură cu ceva despre care noi, în viaţă, nu avem dreptul şi nu putem şti nimic; ea dormitează foarte adânc în noi în timpul vierţi în planul fizic, este apoi parcă eliberată ca lumină şi luminează şi străluceşte lumea spirituală. Ceea ce radiază astfel din noi trebuie să fie transformat şi folosit în timpul vieţii noastre fizice pentru ca trupul nostru să poată într-adevăr trăi şi să cuprindă în el conştienţa. Dar această forţă de luminare spirituală acţionează cu totul sub pragul conştienţei în corpul nostru fizic, ca forţă organizatoare a vieţii şi a conştienţei; nu trebuie s-o introducem în conştienţa terestră, fiindcă atunci am răpi corpului nostru forţa care trebuie să-l organizeze. Acum, când nu trebuie să ne mai îngrijim de trup, ea devine forţă spirituală de luminare, care străbate, străluminează şi scânteiază totul – cuvintele desemnează realităţi adevărate" (Conferinţa V).

Această forţă spirituală de luminare permite, până la vieţuirea Miezului de noapte al lumilor, contemplarea lumii spirituale din jur: „Când (în lumea fizică) vedem şi auzim lucrurile, posibilitatea de a le vedea şi auzi vine de la lumea exterioară, prin simţuri. În lumea spirituală, ştim asta, această posibilitate vine din noi. Căci ceea ce putem numi lumină sufletească radiază din noi, luminează şi străluminează lucrurile. Astfel trăim ceea ce am putea numi prima jumătate a vieţii dintre moarte şi o nouă naştere". În Miezul de noapte cosmic, această capacitate încetează iar forţa creatoare apare într-un mod nou: „Dar continuând să vieţuieşti astfel prima jumătate a vieţii dintre moarte şi o nouă naştere, şi apropiindu-te de mijlocul acestui interval dintre moarte şi naştere, simţi că viaţa solitară devine tot mai bogată iar privirile aruncate asupra ambianţei spirituale devin oarecum mai scurte şi mai crepusculare, până ajungi la mijlocul timpului dintre moarte şi o nouă naştere, pe care am încercat să-l desemnez în ultima mea dramă-misteriu, *Trezirea sufletelor*, drept Miezul de noapte cosmic, în care omul cuprinde în el viaţa cea mai puternică, dar nu mai are în sine forţa sufletească creatoare necesară pentru a ilumina ambianţa spirituală, unde, să spunem aşa, ne pot umple interior spiritual lumi infinite din interiorul nostru, dar nu putem şti nimic despre o altă existenţă decât existenţa noastră proprie. Acesta este momentul de mijloc al vieţuirilor dintre moarte şi o nouă naştere, Miezul de noapte al lumilor. Apoi începe timpul în care dorul din om devine o forţă pozitivă creatoare; fiindcă, deşi avem ca viaţă interioară un infinit, în noi se trezeşte dorul de a avea din nou o lume exterioară. Iar condiţiile lumii spirituale faţă de cele ale lumii fizice sunt atât de diferite încât, în timp ce în lumea fizică dorul este forţa cea mai pasivă (când tânjim după ceva, atunci acest ceva este cel care ne determină la asta), în lumea spirituală situaţia este inversă. Acolo dorul devine o fortă creatoare; ea se transformă în ceea ce acum, ca un nou fel de lumină sufletească, ne poate da o lume exterioară, o lume exterioară care este totuşi o lume interioară prin faptul că ni se deschide privirea asupra întrupărilor noastre pământeşti anterioare. Acestea se perindă acum în faţa noastră, luminate de lumina născută din dorul nostru. Există în cosmosul spiritual o

forţă care, prin dor, ne luminează şi ne face să vieţuim această retrospectivă". Între cele două tipuri de vieţuiri ale forţei sufletesti creatoare se află Miezul de noapte al lumilor, care nu este vieţuit conştient de către Capesius. Între vieţuirea ambianţei spirituale şi vieţuirea unei întrupări precedente, el percepe cuvintele ieşite din sufletul lui Romanus.

Înainte de a atinge Miezul de noapte al lumilor, omul trebuie să treacă prin starea celei mai profunde singurătăţi. În dramă, îl vedem pe Felix Balde ca pelerin, în singurătate. Sufletul Theodorei şi al doamnei Balde se apropie de el, iar „spiritul pe care sufletele prin iubire şi-l dobândesc drept conducător le precede". Acest spirit apare sub forma Celeilalte Philia. Sufletul lui Romanus spune:

„Lumina blândeţii izvorăşte de la un suflet;
Curge spre celălalt care ia chipul
Unei penitente. Tabloul emană
Strălucirea frumuseţii, ce-aici trăieşte ca înţelepciune".

Prin aceste cuvinte, ca şi prin cele precedente, se arată că cele două suflete şi spiritul pe care ele şi-l dobândesc prin iubire drept conducător păstrează, pentru omul solitar, legătura cu impulsul lui Hristos.

În epoca noastră, pentru a avea vieţuirea conştientă a Miezului de noapte al lumilor este necesară legătura cu impulsul lui Hristos. În ciclul citat mai sus, Rudolf Steiner spune: „Există în cosmosul spiritual o forţă care, prin dor, ne luminează şi ne face să vieţuim această privire retrospectivă. Dar pentru ca acest lucru să aibă loc în epoca actuală este nevoie de ceva. Înainte să fi avut loc Misteriul de pe Golgota, omul, cu ajutorul forţelor prin care era legat de timpurile originare, putea să aibă consistenţa puternică a Eului, să nu piardă această coeziune a Eului, adică, în ce priveşte viaţa pământească trecută, să păstreze ceva cu totul clar ca amintire: pe Pământ, în această viaţă am fost ca un Eu. Trebuie ca această stare de spirit să se extindă de-a lungul timpurilor de singurătate şi de sociabilitate. Înainte de Misteriul de pe Golgota, de acest lucru se ocupau forţele ereditare. Acum acest lucru poate fi obţinut doar prin faptul că împreună cu ceea ce am desprins de noi ca bunul nostru pământesc – pe care l-am resimţit depărtându-se exact în momentul părăsirii corpului fizic – rămâne legat de acesta o împlinire sufletească, împlinirea sufletească pe care o putem avea prin faptul că Hristos s-a răspândit în aura Pământului. Faptul de a fi străbătuţi în întregime de substanţialitatea lui Hristos, asta face posibil ca, la trecerea actuală din viaţa fizică în moarte, să păstrăm amintirea Eului nostru până în Miezul de noapte al lumilor, în pofida oricărei dilatări, în pofida oricărei singurătăţi. Impulsul care radiază din forţa lui Hristos ajunge până acolo încât nu ne pierdem pe noi înşine. Apoi însă trebuie ca din dor să se aprindă o nouă forţă spirituală, o forţă care există numai în spirit, dorul nostru spre o nouă lumină. Această forţă există numai în viaţa spirituală" (Conferinta V).

Sufletul lui Torquatus vorbeşte despre „reflectarea dorului" şi se referă la compasiunea care nu poate fi dobândită în singurătate. Sufletul lui Bellicosus cheamă la întărirea auzului spiritual pentru a percepe sufletul care „radiază în lumina blândeţii". Se are în vedere sufletul Theodorei. Ea se adresează sufletului doamnei Balde ca unei credincioase tovarăşe întru spirit şi o cheamă să reverse spre omul solitar iubirea învelişului ei sufletesc, într-o strălucire blândă, pentru ca această iubire să tempereze „forţa mistuitoare a focului singurătăţii" şi să îndrepte spre el razele-gânduri ale acelor suflete-umbră" „care îşi adună acum forţele în lumile spiritului" pentru a ajuta în viaţa pământească sufletele oamenilor să poată întări „simţul devenirii şi creşterii".

Este vorba aici de a transmite forţele care conduc pe oameni din lumea spiritului spre acţiunea pământească. Aceste forţe îl ajută pe om să se smulgă din lanţurile lui Lucifer. Acest lucru este arătat de sufletul doamnei Balde prin cuvintele:

„Până ce-nvelişul spiritului tău se smulge
Puterii lui Lucifer, te voi însoţi
Prin singurătatea ta şi-ţi voi aduce
Forţele pe care, străbătând Universul
Din stea în stea, vreau să le culeg pentru tine".

Aceste cuvinte sunt impregnate de lumina şi de forţa impulsului lui Hristos şi ele duc la vieţuirea Miezului de noapte al lumilor. Ca un reflex al acestora, apar deja următoarele cuvinte ale Theodorei:

„Gândire pământească trecută sclipeşte, acolo,
Pe ţărmul sufletului... Un chip omenesc...
Aşa l-am văzut pe Pământ; mă urmează aici;
El repetă aici ce-a fost auzit odinioară:
«Din fiinţa lui Dumnezeu s-a născut sufletul omului;
Murind, el se poate cufunda în temeliile fiinţiale;
El va dezlega într-o zi spiritul din legăturile morţii»".

Sentinţa Confreriei cavalerilor, care îşi trimite ecoul din vieţi pământeşti trecute, aminteşte că, în timpul Miezului de noapte al lumilor, morţii întru Hristos îi urmează Învierea prin spiritul sfânt, aşa cum este arătat de Rudolf Steiner în ciclul menţionat, prin următoarele cuvinte: „Iubiţii mei prieteni, în lumea fizică există natura şi dumnezeiescul care pătrunde această natură, dumnezeiesc din care noi ne naştem, coborâm în lumea fizică. El dă impulsul lui Hristos care este în aura Pământului, adică în aura naturii fizice. Dar forţa care se îndreaptă spre noi la momentul Miezului de noapte cosmic pentru a face ca dorul nostru să lumineze peste întregul nostru trecut, această forţă nu există decât în lumea spirituală, acolo unde nu poate trăi nici un trup. Şi dacă impulsul lui Hristos ne-a adus până la Miezul de noapte al lumilor şi dacă acest Miez de noapte este vieţuit de suflet din toate părţile în singurătate spirituală, asta este pentru că lumina sufletească nu poate radia acum din noi înşine; dacă întunericul cosmic s-a întins, dacă Hristos ne-a condus până acolo, atunci dinlăuntrul Miezului de noapte al lumilor, dinlăuntrul dorului nostru, apare ceva spiritual, creând o nouă lumină cosmică deasupra propriei noastre entităţi, prin care ne integrăm iar în existenţa lumilor, ne trezim iar în existenţa lumilor. Spiritul lumii spirituale – cel care ne trezeşte – pe acesta învăţăm să îl cunoaştem atunci când izvorăşte o nouă lumină din Miezul de noapte cosmic, răspândind lumină peste omenitatea noastră trecută.

Noi am murit în Hristos; prin spirit, prin spiritul liber de trup .., care este numit Spiritul sfânt, adică trăind fără trup – căci aceasta înseamnă cuvântul «sfânt», fără slăbiciunile unui spirit trăind într-un corp –, prin acest spirit suntem retreziţi din Miezul de noapte al lumilor în fiinţialitatea noastră. Deci ne trezim în Miezul de noapte al lumilor prin Spiritul sfânt. *Per spiritum sanctum reviviscimus*" (Conferinţa V).

Cealaltă Philia arată acum iubirea frăţească a Theodorei şi fantezia creatoare a doamnei Balde. Apoi sufletul doamnei Balde spune:

„Te urmez, soră a sufletului meu,
Tu, Philia mea, ce creezi iubire
Din stea în stea şi din spirit în spirit.
Te însoţesc în lumile stelare.
Cuvântul tău îl duc în multe sfere cosmice,

Pe *mine* însămi plăsmuindu-mă în acţiune spirituală
Pentru viitoarea mea călătorie pe Pământ".

Cu aceasta am ajuns la o stingere a treptei preliminare a vieţuirii Miezului de noapte cosmic. Sufletul lui Felix Balde, condus de sufletul doamnei Balde dispar încet, Theodora rămâne o clipă nemişcată, privind sufletul lui Johannes, apoi dispare şi ea; dispare şi sufletul lui Johannes şi Lucifer. Apoi sufletul lui Romanus spune:

„Că am văzut în locul ăsta spiritual
Cuvântul de iubire *unindu-se* spre alianţă
Cu cuvintele acţiunii, asta-ntăreşte în fiinţa noastră
Germenii de care vom avea nevoie
În viaţa pământească viitoare".

Dispar apoi şi sufletul lui Romanus, Torquatus şi Bellicosus şi apare sufletul lui Benedictus şi cel al Mariei, alături de Păzitorul Pragului. Este ca un răsărit de soare după mijirea zorilor. Păzitorul Pragului vorbeşte:

„Recunoaşteţi al vostru Miez de noapte cosmic!
Eu vă reţin în vraja luminii cu care Saturn
Vă inundă acum, până ce învelişurile voastre,
Într-o trezie mai puternică, îşi trăiesc culorile
Prin puterea luminii, iluminându-vă pe voi înşivă".

Situaţia prezentată aici a fost descrisă de Rudolf Steiner în diverse conferinţe. În ciclul ***Tainele Pragului*** găsim, în legătură cu aceasta, următoarele: „Apoi soseşte într-adevăr clipa în care dispare ce îţi poţi aminti. Aceasta revine mai târziu, dar sub o altă fonnă. Toate cele dispărute ne sunt readuse; ele se adună din nou, dar în asa fel încât arată ce trebuie să devină, ca urmare a ceea ce a avut loc, pentru ca noua viaţă să fie clădită corect, în sensul vechii vieţi pământeşti, conform karmei. Din infinit se întoarce spre centru tot ceea ce trebuie să rezulte, tot ce trebuie să revină din uitare în conştienţa noastră pentru a ne construi noua viaţă conform karmei. Există un fel de uitare, deci o vieţuire de sine în Eul adevărat, aproximativ la mijlocul dintre moarte şi o nouă naştere.

Astăzi, cea mai mare parte a sufletelor omeneşti sunt pregătite să vieţuiască această uitare doar ca într-un fel de somn spiritual al sufletului; dar cei care sunt pregătiţi pentru aceasta vieţuiesc chiar în această clipă a uitării, a trecerii de la amintirea vieţilor pământeşti trecute la pregătirea celor viitoare, ceea ce este numit în *Trezirea sufletelor* Miezul de noapte al lumilor, în care se pot adânci în necesităţile existenţei. Astfel, acest tablou al Miezului de noapte al lumilor este de fapt în legătură cu cele mai adânci mistere ale existenţei umane" (Conferinţa VIII).

Sufletul Mariei este îndeajuns de pregătit pentru a vieţui Miezul de noapte al lumilor în starea de veghe a sufletului. El spune:

„Miezul de noapte cosmic în veghea sufletelor?...
Era în timpul lunar; Soarele rostea
Cuvântul grav al destinului: Sufletele omeneşti
Care trăiesc treze Miezul de noapte cosmic
Văd fulgere care,în străfulgerarea lor,
Străluminează orbitor necesităţile, încât
Privirile spirituale mor în actul cunoaşterii...
Şi, murind, devin semne de destin
Ce se imprimă acţionând veşnic în suflete.
Astfel de suflete aud cuvinte de tunet
Ce bubuie surd în temeliile lumilor
Şi, prăvălindu-se, ameninţă orice iluzie a sufletelor".

Reapar acum Lucifer şi sufletul lui Johannes şi începe o luptă spirituală între gândirea Mariei şi gândurile lui Lucifer. Miza luptei este eliberarea sufletului lui Johannes de sub puterea lui Lucifer. Sufletul lui Johannes resimte acum lumina din sufletul Mariei şi sufletul lui Benedictus, dar mai are nevoie de forţa care să întărească această lumină în el, „să o întărească în sine ca entitate". Philia avertizează că trebuie sesizat repede ceea ce „luminează" aceste suflete „în chiar lumina lumilor".

Cuvintele rostite apoi de sufletul Mariei arată, în prima parte, legătura cu impulsul lui Hristos până în clipa Miezului de noapte cosmic şi apariţia, mai apoi, a unei noi lumini, prin trezirea datorată Spiritului sfânt:

„Dar ce flăcări trezeşte cuvântul iubirii?
Ele strălucesc blând; blândeţea lor radiază
O gravitate sublimă; fulgere de-nţelepciune
Brăzdează cu har eterul cosmic...
Şi fericirea se-mprăştie ţesând bucurie
Prin toate întinderile orizontului meu sufletesc.
O, durată a timpului, te implor:
Revarsă-te-n această beatitudine
Şi fă ca-ndrumătorul şi celălalt suflet
Să zăbovească acum cu mine-n pacea ta!"

Păzitorul Pragului confirmă că Miezul de noapte cosmic este vieţuit în stare trează de către sufletul Mariei şi arată importanţa acestui fapt pentru viitoarea sa viaţă pământească. El spune:

„În alt mod va trebui să stea în faţa lui însuşi, Sinea
Să şi-o contemple în imaginea epocilor de demult,
Să recunoască cum, pentru zborul în înălţimi spirituale,
Aripile se întăresc chiar şi-n căderea sufletească.
Sufletul să nu-şi *vrea niciodată căderea*;
Dar *trebuie* să scoată din cădere înţelepciune".

Urmările căderii pot fi învinse datorită impulsului hristic şi pot fi transformate în înţelepciune, în timpul Miezului de noapte al lumilor, prin

Spiritul sfânt. Astrid primeşte din partea Păzitorului misiunea de a păzi, pentru Maria, uraganul sufletului de la Miezul de noapte cosmic, până când

„Următorul lui Miez de noapte cosmic
Îl va găsi treaz în curentul timpului".

Prin aceasta se spune că Maria urmează să ajungă în existenţa temporală la experienţa veşniciei. În ciclul ***Despre iniţiere***. Despre eternitate şi clipă, Rudolf Steiner a descris experienţa veşniciei pe care o poate avea omul în contemplarea spirituală. El spune: „Nu vieţuieşti deloc un înainte şi un după aceea, ci ceva ce nu poate fi descris altfel decât ca o mişcare circulară, al cărui început, mijloc şi sfârşit nu pot fi de fapt folosite altfel decât toate împreună. Întocmai cum despre un cerc, după ce l-ai trasat, poţi spune că începe în fiecare punct, că «începe aici» şi – după ce ai făcut înconjurul «se sfârşeşte aici» (dar poţi spune asta despre *fiecare* punct), tot astfel se petrec lucrurile în timpul acestei vieţuiri. Nu ai sentimentul că vieţuieşti un timp, ci că faci o mişcare circulară, că descrii un ciclu. În timpul acestei vieţuiri pierzi în întregime sentimentul timpului, aşa cum îl ai în mod obişnuit în existenţa senzorială. Nu ai decât acest sentiment: «Tu eşti în lume şi caracteristica fundamentală a lumii este ciclicul, circularul». O fiinţă care, să zicem, nu a călcat niciodată Pământul cu picioarele, care nu a trăit niciodată în existenţa senzorială, dar care a trăit numai în această lume, nu ar putea niciodată să gândească: «Lumea a avut o dată un început şi ar putea foarte bine să se îndrepte spre un sfârşit»; ei i s-ar înfăţişa în permanenţă o lume circulară, închisă în sine. O astfel de fiinţă nu ar avea nici un motiv să spună că năzuieşte la eternitate, pentru simplul motiv că pretutindeni totul este etern, că nu există nicăieri ceva trecător peste care să poţi privi în ceva veşnic" (Conferinţa V).

În continuare, Rudolf Steiner descrie drept ceva luciferic dorul care, în timpul vieţuirii veşnicului, îl face pe om să caute existenţa în timp: „Acest sentiment al absenţei timpului, al ciclicului, apare în această etapă de clarvedere sau chiar prin traversarea conştientă a vieţii de somn. Dar acesta se amestecă cu un anumit dor, care apare pentru că în timpul vieţuirii în lumea superioară nu eşti propriu-zis niciodată «în repaus»; te simţi cuprins pretutindeni în această mişcare circulară, te simţi mereu în mişcare, nu te opreşti niciodată nicăieri. Iar dorul pe care îl ai este să te poţi opri undeva, să poţi intra undeva în timp! Este, aş putea spune, exact opusul a ceea ce trăieşti în existenţa senzorială, în care te simţi mereu în timp şi ai dorul eternităţii. În lumea despre care am vorbit te simţi în eternitate şi nu ai decât un singur dor: «undeva, lumea să se oprească şi să intre în existenţa temporală!». Acesta este sentimentul de care iei cunoştinţă, ca sentiment fundamental. Perpetua mişcare în Tot şi dorul după timp, vieţuirea în devenire perpetuă, în devenirea garantată sieşi pentru totdeauna şi dorul: Ah, dacă s-ar putea o dată măcar cumva să mor!... Acest sentiment poate apărea în două feluri. O dată în aşa fel încât ceea ce vieţuieşti poţi exprima astfel: «Am dorul trecutului, al existenţei comprimate în timp, n-aş mai vrea să fiu răspândit în eternitate». Dacă ai acest sentiment (vă rog să fiţi atenţi) în lumea spirituală, deci nu în existenia senzorială – când revii în lumea senzorială nu ai deloc nevoie să fii aici, ci numai în lumea spirituală –, poţi spune că în lumea spirituală ai sentimentul că ai dori atât de mult să te vieţuieşti pe tine în temporal, ai vrea atât de mult să fii concentrat într-un punct autonom al existenţei cosmice şi ai dori să împlineşti acest lucru, încât să poţi spune: «Ah, ce este în toată această veşnicie care se dilată în Univers! Eu vreau să-mi asigur o autonomie, vreau să fiu acolo înlăuntru!»... Când în lumea senzorială eşti cuprins de o dorinţă, poti să spui: «Ah, de ţi-ai putea asigura acest punct»; când vorbeşti în realitate de lumile superioare, trebuie să spui: «Te simţi împins de o fiinţă, iar acest fapt are ca efect ceva ce poate fi exprimat prin dorinţa de a fi în acest punct». Când ai înţeles o astfel de dorinţă – de a-ţi asigura acest punct, de a fi concentrat în temporalitate – ca pe un impuls dat de către o *fiinţă* din Cosmos (doar aşa poate să fie), ai înţeles influenta fiinţei luciferice din Cosmos".

În timpul Miezului de noapte al lumilor, acest dor luciferic poate fi transformat în forţă creatoare sufletească sau forţă harică creatoare. Faptul că în sufletul Mariei are loc această metamorfoză este exprimat în cuvintele ei:

„Zăbovind, simt beatitudine stelară.
Mi-e dat să pătrund la ea în curentul timpului.
Vreau să trăiesc creând sub domnia harului
Cu acest suflet unit mie de mult timp".

Aşa cum Astrid păstrează pentru Maria beatitudinea stelară în curentul timpului, tot astfel Luna îi păstrează creaţia spirituală în existenţa pământească. Eternitatea aparţine lumii spiritului aşa cum vremelnicul aparţine lumii simţurilor. Datorită impulsului lui Hristos, omul poate vieţui lumina eternităţii în existenţa temporală şi poate acţiona în ea din forţele eternităţii. Pentru aceasta trebuie învinsă influenţa luciferică. Rudolf Steiner spune în aceeaşi conferinţă: „O fiinţă care pătrunde undeva în timp este atât de eternă cât poate să se elibereze de existenţa luciferică şi este atât de temporară cât este supusă influenţei luciferice... Omul este o fiinţă în natura căruia trebuie să lucreze împreună fiinţele divine progresiste şi fiinţele luciferice; şi în măsura în care în el există fiinţe divine progresiste, o parte din fiinţa sa se eliberează de tot ce este luciferic în ea, încât ea ia parte la eternitate. Cu cât acţionează mai mult în el fiinţele divine, cu atât mai mult participă omul la veşnicie; cu cât actionează mai mult în el lumea luciferică, cu atât mai mult se alipeşte de entitatea sa umană tot ceea ce este legat de efemer şi temporal... Prin aceasta am încercat să aruncăm o anumită lumină asupra noţiunilor: temporal, vremelnicie, clipă şi eternitate, pe de o parte, murire şi nemurire, pe de altă parte, iar noţiunile de efemer şi temporal au fost legate de principiul luciferic. Cu principiul Hristos se leagă noţiunile de eternitate, nemurire".

Numai atunci când omul pătrunde în domeniul superior al lumii spirituale, acolo unde el vieţuieşte Miezul de noapte cosmic, reuşeşte să diferenţieze clar Eul superior de cel inferior. Rudolf Steiner descrie acest lucru în aceeaşi conferinţă, astfel: „Acum, când priveşti în urmă la Eul tău, eşti divizat şi în ce priveşte Eul tău şi îţi spui cu tot calmul: «Ceea ce ai numit mai devreme Eul tău, numai asta îţi aminteşti acum; tu trăieşti acum într-un Eu supraordonat şi acesta se raportează la Eul anterior aşa cum te raportezi tu ca gânditor la amintirile vieţii tale din existenţa senzorială». Pe această treaptă deci abia priveşti spre ceea ce este omul propriu-zis ca om pământesc, spre Eul uman. Atunci însă eşti totodată răpit într-o lume şi mai înaltă, ce poate fi numită sfera superioară a spiritelor sau, dacă vreţi, lumea superioară mentală, o lume oarecum diferită de cealaltă. Eşti înlăuntrul ei atunci când simţi Eul divizat şi, în acelaşi timp, Eul obişnuit îl mai simţi doar ca o amintire. Abia atunci ai posibilitatea să judeci corect omul pe Pământ. Când, fiind acolo, priveşti înapoi, începi să ştii ce este omul în entitatea sa cea mai profundă".

Această dublă vieţuire a Eului se exprimă în cuvintele lui Johannes:

„În câmpul sufletului meu... această stea!
Emană fericire... răspândeşte har...
O stea-suflet în eterul cosmic... plutind;
.....
Dar acolo, în lumina mată,....o altă stea
Îmi răsună slab; vreau totuşi s-o aud".

Johannes distinge acum în mod clar Eul în vieţuirea eternităţii (în sfera sufletească), care luminează beatitudini şi radiază har, de Eul vieţuit în lumea senzorială, care îi vorbeşte prin Spiritul tinereţii şi se află sub influenţa luciferică. Pentru că o parte din fiinţa sa s-a eliberat de

influenţa luciferică, el poate vieţui acum obiectiv, fără dorinţă, ambele părţi, ceea ce corespunde vieţuirii Sinei superioare.

Rudolf Steiner

TREZIREA SUFLETELOR

GA 14

Comentarii ale lui Hugo Reimann pe baza notelor Mathildei Scholl

(Tablourile VII, VIII, IX)

TABLOUL ŞAPTE

Dat fiind că Johannes este acum în stare să vieţuiască fără dorinţă Sinea sa superioară şi Sinea inferioară, i se dezvăluie, la o retrospecţie a unei vieţi anterioare trăită în vechiul Egipt, „urzirea vrăjită a propriei fiinţe". În epoca Egiptului antic au fost pregătite multe lucruri care au devenit caracteristice pentru timpul nostru, de pildă vieţuirea dezacordului dintre Eul superior şi cel inferior. Acest lucru este descris de Rudolf Steiner în ciclul ***Misteriile Orientului şi creştinismul***, unde spune: „Fiinţa omului modern se caracterizează prin faptul că în această fiinţă a omului modern există ceva care s-a sustras de sub stăpânirea sufletului şi care apare ca mort în raport cu mediul înconjurător viu al organismului omenesc. Forţele luciferice şi ahrimanice, prin faptul că acţionează asupra acestei părti moarte, au asupra omului o influenţă deosebită, atât ca putere cât şi ca fel de acţiune. În timp ce omul, pe de o parte, poate deveni din ce în ce mai liber, forţele luciferice şi ahrimanice se strecoară în ceea ce s-a sustras de sub stăpânirea sufletului. Acesta este motivul pentru care, în epoca modernă, există multe naturi care spun – pe bună dreptate – că simt cum în pieptul lor ar locui două suflete şi că, realmente, unul ar vrea să se despartă de celălalt. Multe din enigmele omului modern, din vieţuirile interioare ale omului modern se bazează pe ceea ce am spus. Iar Sfântul Graal nu a fost nimic altceva şi nu este altceva decât ceea ce poate îngriji partea vie a sufletului, încât ea să devină stăpână a ceea ce a devenit mort. Mont-Salvat, locul de păstrare a Sfântului Graal, este şcoala în care partea vie a sufletului uman trebuie să înveţe – ceea ce, firesc, nu era nevoie să înveţe în Misteriile Orientului şi ale Egiptului – ce anume trebuie să fie turnat în partea rămasă vie a sufletului pentru a deveni stăpân peste ceea ce a devenit mort în trupul fizic şi inconştient în suflet" (Conferinţa IV).

În conferinţa precedentă, Rudolf Steiner vorbeşte despre transformarea ce a avut loc în fiinţa Misteriilor egiptene, care a pregătit strădania spirituală modernă. Găsim acolo expuse următoarele: „Prin unirea cu Osiris era posibil să te recunoşti ca om, în înţelesul său cel mai profund. Ceea ce s-a arătat dovedeşte deci că iniţiatul egiptean întâlnea Cuvântul cosmic şi sunetul cosmic ca forţe care îi explicau propria sa entitate în lumea spirituală. Această posibilitate a existat în epoca vechiului Egipt şi s-a păstrat până la un anumit moment, *doar* până la un anumit moment. De la acel moment a încetat. Şi este o mare deosebire între ceea ce simţea iniţiatul egiptean în vechile temple egiptene şi ceea ce vieţuieşte în epocile de mai târziu. Să aducem iar în faţa sufletului ceea ce vieţuia iniţiatul în epocile de mai târziu. El putea atunci să fie condus prin întinderile Universului până la ţărmurile existenţei; putea să cunoască acolo toate entităţile care construiesc corpul fizic şi corpul eteric; el putea să se apropie de ţărmul existenţei şi să o vadă pe liniştita şi muta Isis, să perceapă în ea existenta de căldură care conţine forţele ce îl conduc pe om de la moarte la o nouă naştere. El putea să recunoască şi lumina care luminează sufletul între moarte şi o nouă naştere; în el creştea dorul de a auzi Cuvântul cosmic şi armonia cosmică; când sufletul se unea cu tăcuta, muta zeiţă Isis, în suflet trăia dorul. Însă zeiţa rămânea tăcută şi mută! Nici un Osiris nu se putea naşte în epocile de mai târziu, nu răsuna nici o armonie cosmică, nici un Cuvânt cosmic nu explica ceea ce apărea acum îngrijorător drept căldură cosmică şi lumină cosmică. Şi sufletul neofitului era atunci astfel încât el nu putea să exprime experienţele sale decât spunând: «Îndurerat se înalţă spre tine, o, zeiţă, privirea mea chinuită de sete de cunoaştere, de dorul de a şti, iar tu rămâi tăcută şi mută faţă de sufletul uman, care, chinuit şi îndurerat fiindcă nu se poate înţelege pe sine, se simte ca stins!...». Şi, îndurerată, zeiţa făcea gesturile ei care arătau că devenise neputincioasă pentru naşterea Verbului cosmic şi a sunetelor cosmice. Se putea recunoaşte în gesturile ei că îi fusese smulsă forţa de a naşte precum şi cea de a-l avea alături pe Osiris, fiul şi soţul. Se simţea că Osiris îi fusese răpit lui Isis. Cei care treceau prin această iniţiere şi reveneau în lumea fizică aveau o viziune gravă, dar resemnată, asupra lumii, ei o cunoşteau pe ea, pe Sfânta Isis, dar se simţeau ca «*Fiii văduvei*»".

Din „fiii văduvei" a ieşit mai târziu curentul spiritual al maniheiştilor. Tânărul din Nain, care a primit prin trezirea sa impulsul pentru o activitate viitoare, este numit în Evanghelie „fiu al văduvei", şi însuşi Manes era şi el un „fiu al văduvei". Rudolf Steiner descrie trezirea tânărului din Nain în ciclul ***Evanghelia după Luca***, în felul următor: „Ceea ce citim despre trezirea «*tânărului din Nain*» conţine misterul acţiunii continue a creştinsmului... Această individualitate care trăieşte în trupul tânărului din Nain urmează să cunoască o iniţiere cu totul aparte. Există mai multe genuri de iniţiere. Una constă în faptul că cel în cauză, care a fost iniţiat, vede imediat după iniţiere luminându-se în el cunoaşterea lumilor superioare, încât el poate privi în interiorul proceselor şi legilor lumilor spirituale. Un alt gen de iniţiere poate avea loc prin faptul că în sufletul respectiv doar se sădeşte germenele, aşa încât el trebuie să aştepte încă o încarnare; atunci acel germene iese la lumină iar cel în cauză devine în întruparea următoare un iniţiat în sensul deplin al cuvântului. Acest gen de iniţiere a avut loc în cazul tânărului din Nain. Sufletul lui a fost transformat în timpul evenimentului din Palestina, dar el n-a avut atunci conştienţa să se fi înălţat în lumile superioare. Abia în următoarea întrupare au germinat forţele sădite în trecut în suflet. Într-o conferinţă exoterică, precum aceasta, nu pot fi rostite numele celor de atunci. Se poate indica doar că această individualitate trezită de Hristos în tânărul din Nain s-a manifestat în persoana unui mare îndrumător religios şi că astfel, într-o perioadă mai târzie, a putut apărea un nou învăţător al creştinismului, datorită forţelor sădite în trecut în sufletul lui".

Trecerea de la starea de „fiu al văduvei" la Misteriul Graalului este descrisă de Rudolf Steiner în ciclul ***Misteriile Orientului şi creştinismul***: „Să încercăm acum să ne transpunem viu în dispoziţia unui astfel de candidat la iniţiere; cum el, în regiunile spirituale pe care le putea atinge, la început simţea Cuvântul creator dispărând, scufundându-se în regiunea pământească, simţea cum dispare pentru început privirii spirituale. Să urmărim evoluţia pământească şi vom vedea cum acest Cuvânt creator înaintează pentru privirea spirituală ca un fluviu, care la început a curs la suprafaţă, apoi a dispărut sub pământ pentru un anumit timp, pentru a apărea mai târziu în alt loc. Şi a reapărut ceea ce au văzut scufundându-se cei aflaţi în stare tragică, sufletele neofiţilor ce urmau să fie iniţiate în Misteriile egiptene târzii.

El a reapărut în epocile de mai târziu iar cei cărora li s-a îngăduit să participe la fiinţa Misteriilor l-au putut vedea. Ei trebuiau să transforme în *imagine* ceea ce au putut vedea, ceea ce a reapărut aici – dar acum apăruse altfel, încât de aici înainte *aparţinea evoluţiei pământeşti*. Cum

a reapărut ceea ce a dispărut în vechiul Egipt? A reapărut astfel că a devenit vizibil în acea cupă sfântă numită «*Sfântul Graal*», păzită de «Cavalerii Sfântului Graal».

În înălţarea Sfântului Graal se poate presimţi ceea ce dispăruse în vechiul Egipt. În această înălţare a Sfântului Graal avem în faţa noastră o reînnoire post-hristică a vechii fiinţe a Misteriilor. În esenţă, în cuvântul «Sfântul Graal» şi în tot ce este legat de el este inclusă reapariţia fiinţei Misteriilor Orientului" (Conferinţa IV).

Înnoirea vechilor Misterii prin impulsul lui Hristos era unul din ţelurile esenţiale ale maniheismului şi efortul în această direcţie a dus la Misteriul Graalului, apoi la vieţuirea Sinei superioare în slabul om pământesc, după cum se exprimă Rudolf Steiner în aceeaşi conferinţă: „Astfel, cel care se apropie de fiinţa Misteriilor moderne trebuie să simtă că el stă faţă de sine ca cel care se străduie să devină virtuosul *Parsifal*, şi în acelaşi timp ştie că el este şi un altul, că – datorită tuturor evenimentelor timpurilor moderne şi pentru că este un om al epocii moderne – el este şi Amfortas cel rănit. Omul modern poartă în el această dublă natură: pe Parsifal năzuitorul şi pe *Amfortas cel rănit*. Aşa trebuie să se simtă pe sine în cunoaşterea de sine. De aici izvorăsc atunci forţele care trebuie ca tocmai din această dualitate să devină unitate şi trebuie să-l conducă pe om puţin mai departe în evoluţia cosmică".

Viziunea retrospectivă prezentată în tabloul şapte al dramei ne duce înapoi, în epoca în care avusese deja loc în fiinţa Misteriilor egiptene transformarea descrisă mai sus. Iniţiaţii nu mai percep direct Cuvântul cosmic ci doar mai oblăduiesc revelaţia transmisă şi o mijlocesc neofitului în cadrul iniţierii. Nici pregătirea nu mai este efectuată atât de scrupulos ca în epocile trecute. În dramă vedem cum un colegiu de preoţi a hotărât că un tânăr este demn de iniţiere, deşi fiinţa lui interioară ar mai fi bântuită încă de patimi. Hierofantul, o întrupare anterioară a lui Capesius, a înţeles acest lucru şi se hotărăşte să împiedice iniţierea dacă se confirmă ceea ce a văzut el. În această întrupare, Capesius se arată a fi factorul hotărâtor al acţiunii. În legătură cu semnificaţia vieţii sale pământeşti trecute, Rudolf Steiner se exprimă în ciclul ***Tainele Pragului*** astfel: „Veţi fi înţeles din ***Poarta iniţierii*** că de fapt Capesius este un fel de erudit, un istoric. Cercetarea ocultă mi-a arătat că un număr de istorici cunoscuţi în epoca noastră au devenit astfel tocmai pentru că au avut o anumită legătură cu iniţierea egipteană în a treia epocă de cultură postatlanteană, fie că savanţii istorici vor fi avut de-a face direct cu principiul iniţierii, fie că, într-o formă sau alta, s-au apropiat de tainele Templului. Capesius – veţi fi remarcat asta – este un istoric care nu ţine seama numai de operele exterioare scrise, ci încearcă să pătrundă ideile istoriei, cele care contează în dezvoltarea omenirii, în dezvoltarea culturii. Trebuie să mărturisesc că în timp ce urmăream să-l caracterizez pe Capesius în ***Poarta iniţierii***, ***Încercarea sufletului*** şi ***Păzitorul Pragului***, legătura lui cu principiul iniţierii egiptene stătea permanent în faţa ochilor mei, aşa cum este arătat mai amănunţit în tablourile şapte şi opt din Trezirea sufletelor. Şi de fapt ar trebui să reţinem că experienţele pe care sufletul lui Capesius le-a avut în timpul întrupării sale egiptene constituie însăşi baza tuturor destinelor viitoare şi prezente pentru acest suflet" (Conferinţa V).

Concepţia gravă privitoare la slujba de iniţiere este exprimată în cuvintele:

„Actul de iniţiere mistică pe care-l împlinim
Nu are-nsemnătate doar aici.
Curentul de destin al devenirii cosmice
Curge prin cuvântul şi fapta slujbei grave de jertfă.
Ceea ce se-nfăptuieşte-aici în imagine, creează
În lumile spirituale existenţă veşnic activă".

Hierofantul este conştient că acest curent de destin al devenirii lumilor trebuie să fie pregătit prin slujba de iniţiere din Templu. El este convins că Verbul creator divin nu a putut să dispară pentru totdeauna contemplării spirituale, ci că el trebuie să reapară într-o nouă formă. Propria sa dispoziţie acţionează pregătitor pentru vieţuirea Cuvântului creator în Eu. Acest lucru se exprimă cu precădere în cuvintele:

„În adevăr, aici învăţ adânc
Singurătatea la lăcaşul sever al spiritului.
De ce sunt singur în locul ăsta?
Sufletul trebuie să se întrebe;... dar spiritul...
Când va răspunde el *acestui* suflet?"

Vieţuirii Cuvântului creator în Eu îi precede singurătatea, tot aşa cum Ioan Botezătorul, ca cel ce strigă în pustie, pregăteşte calea Domnului.

TABLOUL OPT

Ni se prezintă acum o iniţiere în epoca veche egipteană. Treptele principale ale acestei iniţieri au o valoare generală. În ciclul ***Misteriile Orientului şi creştinismul***, Rudolf Steiner se referă la ceea ce este comun în orice iniţiere corectă, spunând: „Fie că vorbim despre Misteriile *Orientului*, fie că vorbim despre cele ale *Occidentului*, anumite etape sunt comune. Ca urmare, anumite expresii au un sens anume pentru toate Misteriile, expresii care pot fi înţelese spunând: mai întâi, orice suflet care doreşte să ajungă la o anumită treaptă de iniţiere, o anumită treaptă a fiinţei Misteriilor, trebuie să înveţe ceea ce s-ar putea numi «a veni în contact cu vieţuirea morţii»; al doilea lucru pe care fiecare suflet trebuie să-l experimenteze este «traversarea lumii elementare»; al treilea este ceea ce a fost numit în Misteriile egiptene sau în alte Misterii «contemplarea Soarelui la Miezul nopţii», iar altul este ceea ce se numeşte «întâlnirea cu zeii de sus şi zeii de jos»" (Conferinţa I).

În dramă, prima treaptă a iniţierii este indicată în cuvintele rostite de egipteanca ce este legată de tânărul neofit printr-o iubire pasională. Ea spune:

„E ceasu-n care el îşi va consacra existenţa
Slujirii străvechii sacre-nţelepciuni
Şi se va rupe de mine pentru totdeauna.
Din culmile de lumină unde se îndreaptă
Cu sufletul lui, sufletului meu trebuie
Să îi apară raza morţii;.., fără el...
Pentru mine, pe Pământ, este doar doliu
Renunţare şi moarte..."

Dacă pregătirea ar fi corectă, moartea despre care vorbeşte egipteanca ar trebui să-l atingă pe neofit în acea parte a fiinţei sale legată cu pasiune de egipteancă. Astfel, pe prima treaptă a iniţierii, el ar trebui să intre în contact cu vieţuirea morţii.

A doua treaptă a iniţierii, „traversarea lumii elementare", este prezentată în detaliu în dramă. Auzim cuvintele pe care reprezentanţii

elementelor (pământ, aer, foc şi apă) le adresează neofitului. Aceste cuvinte sunt completate şi încadrate de cuvintele rostite de către Paza Pragului, de mist, de Păstrătorul Cuvântului, de Păstrătorul sigiliului şi de Marele hierofant. Philia, Astrid şi Luna fac o scurtă retrospectivă a procesului de iniţiere. La urmă, hierofantul spune:

„Este-mplinit ceea ce slujeşte jertfei noastre.
Sufletul a uitat ceea ce era.
Opoziţiile elementelor i-au atenuat
Vălul de aparenţă al erorii; ea continuă
Să trăiască în conflictul elementelor.
Sufletul şi-a salvat doar fiinţa sa.
Iar ceea ce trăieşte în fiinţe, el trebuie să citească
În Cuvântul cosmic, care vorbeşte din flacără".

Se porunceşte apoi neofitului să citească ceea ce flacăra, drept Cuvânt cosmic, îi vesteşte lăuntric. Spre groaza tuturor celor prezenţi, neofitul nu descrie o viziune a spiritului ci un sentiment pământesc. Prin aceasta, Templul a fost profanat. Din discuţia ce urmează între Păstrătorul Cuvântului şi hierofant rezultă că nu numai pregătirea insuficientă a neofitului a dus la eşecul actului sacru al iniţierii, ci şi comportamentul hierofantului. Căci, dat fiind că în acel timp Cuvântul cosmic de mult nu mai putea fi perceput direct, era obiceiul ca Hierofantul, prin gândirea sa, să transmită neofitului revelaţia tradiţională a Cuvântului divin. De această dată, hierofantul s-a abţinut conştient să gândească cuvântul prescris lui, pentru a ajuta astfel adevărul să biruie. El spune acum:

„Adevărul a biruit. Mă puteţi pedepsi;
A trebuit să fac ceea ce voi trăiţi cu teamă;
Simt că se apropie timpuri care
Vor libera Eul din spiritul de grup
Şi vor descătuşa gândirea personală.
Se poate ca acest tânăr să se smulgă acum
Din drumul vostru mistic... Vieţi pământeşti viitoare
Îi vor indica însă sigur învăţătura miştilor
Prestabilită pentru el de puterile destinului".

Dar, de această dată, a treia treaptă a iniţierii, „contemplarea Soarelui la Miezul nopţii" este un eşec evident. În locul celei de a patra trepte, „întâlnirea cu zeii de sus şi zeii de jos", acum încep să-i vorbească Lucifer şi Ahriman, într-un limbaj care de fapt nu este înţeles decât de hierofant şi de Marele hierofant. Cuvintele Marelui hierofant arată clar că el a recunoscut semnificaţia acestui eveniment:

„Sfincşii vorbesc... ei, care erau doar imagini
De când înţelepţii au celebrat aici slujba.
Spiritul, el a cuprins forma moartă...
O, destin, tu răsuni drept Cuvânt cosmic...!"

Acolo unde destinul răsună drept Cuvânt cosmic se pregăteşte o nouă vieţuire a Cuvântului cosmic în Eul omului. Mai târziu, prin fapta lui Hristos, sunt unite într-adevăr Cuvântul cosmic şi Eul omului. Începând de atunci, fiinţa Soarelui poate fi vieţuită în conştienţa trează în Eul plin de impulsul lui Hristos.

În acelaşi ciclu, ***Misteriile Orientului şi creştinismul***, Rudolf Steiner dă următoarea explicaţie pentru vieţuirea Eului ca Soare şi pentru trecerea de la vechile Misterii la cele noi: „Ceea ce Soarele ar spune plantei care creste jos, tot asta poate Eul să spună corpului său fizic şi celui eteric: «Astea îmi aparţin, aşa cum planta aparţine Soarelui; eu sunt ca un Soare pentru corpul fizic şi eteric». Soare pentru corpul fizic şi eteric! Aşa trebuie să înveţe omul să vorbească despre Eul său. Întocmai cum el învaţă să vorbească despre Eul său în relaţie cu corpul său fizic şi cel eteric ca şi când Soarele ar vorbi plantei, tot astfel învaţă el să vorbească despre corpul său astral, ca şi când *Luna* şi planetele s-ar adresa plantei. Aceasta este o experienţă importantă a Misteriilor. Această experienţă, aşa cum v-am descris-o acum, a fost cultivată mai întâi ca experienţă directă, ca experienţă reală în Misteriile lui *Zarathustra* şi apoi, în cursul întregii evoluţii, până la Misteriul Sfântului *Graal*. Întotdeauna această experienţă – «a vedea Soarele în Miez de noapte» a fost numită «vieţuirea solarului din propriul Eu ca o forţă solară care luminează asupra corpului fizic şi eteric», fiindcă – îndeosebi în epoca Misteriilor egiptene – omul avea foarte clară această experienţă atunci când, în timpul somnului, la Miezul nopţii, privea spiritual Soarele şi se simţea unit cu forţele Soarelui, aşa cum a fost caracterizat aici" (Conferinţa II).

Datorită Evenimentului hristic a devenit posibilă vieţuirea „Soarelui la Miezul noptii" în *deplină conştienţă*. Şi tocmai acest lucru a fost prezentat în tabloul şase al dramei. Aici Misteriile au înviat în Misteriul Graalului. Rudolf Steiner oferă o descriere amplă a Misteriului Graalului în ciclul de la Kassel, ***Evaghelia după Ioan***, unde spune: „Misteriul Dumnezeului renăscut domneşte în omenire. Acesta este Misteriul Graalului. Este Misteriul care eşte aşezat în faţa noastră ca o nouă Evanghelie, despre care s-ar putea spune: «Privim în sus spre un astfel de înţelept ca cel care a scris Evanghelia lui Ioan şi care a putut spune: La început a fost Cuvântul, şi Cuvântul era la Dumnezeu şi un Dumuezeu era Cuvântul». Ceea ce era la început la Dumnezeu a renăscut în Cel pe care l-am văzut suferind şi murind pe Golgota, şi care a înviat. Această continuitate a principiului divin de-a lungul tuturor timpurilor şi renaşterea acestui principiu, acest lucru a vrut să-l prezinte autorul Evangheliei lui Ioan. Dar toţi cei care au vrut să descrie acestea ştiau: ceea ce a fost de la început, s-a păstrat. La început a fost Misteriul Eului superior al omului; în Graal, el a fost păstrat; el a rămas unit cu Graalul. Şi în Graal trăieşte Eul, care este unit cu veşnicul şi nemurirea aşa cum Eul inferior este legat de efemer şi de ce este muritor... Acest lucru, care se poate naşte ca Eu superior în fiecare suflet omenesc, ne arată renaşterea Eului divin în evoluţia întregii omeniri prin Evenimentul din Palestina. Aşa cum în fiecare om individual se naşte Eul superior, tot astfel în Palestina se naşte Eul superior al întregii omeniri, Eul divin. El va fi menţinut şi dezvoltat în continuare în ceea ce se ascunde în spatele semnului crucii cu trandafiri" (Conferinţa I).

TABLOUL NOUĂ

După scena răscolitoare din Templul egiptean, urmează acum o acţiune liniştită, într-o cameră cu o atmosferă gravă. De ce este aşa? În ciclul ***Tainele Pragului***, Rudolf Steiner spune: „Aş vrea astăzi să vă atrag atenţia cu precădere asupra a ceea ce a fost prezentat drept tablourile nouă, zece şi treisprezece din *Trezirea sufletelor*. În aceste tablouri ni se prezintă ceva ce am putea numi impresii vizuale fireşti, în timp ce poate mulţi s-ar fi aşteptat ca, după scenele care se referă la domeniul spiritual şi iniţierea egipteană, să urmeze ceva tumultuos, tragic, ceva – am putea spune – răsunător, nu ceva ce se desfăşoară în faţa ochiului sufletesc în liniştea sufletului. Şi totuşi, tot ceea ce ar arăta altfel în tablourile nouă, zece şi treisprezece ar trebui să îi pară ochiului ocult ca fiind neadevărat. Tabloul nouă este consacrat la

început acelui moment sufletesc al Mariei, în care în suflet intră o conştienţă a ceea ce acest suflet nu a vieţuit, să spunem aşa, deplin conştient în substraturile mai adânci, în epoca devachanică scursă, şi a ceea ce a traversat el într-un trecut îndepărtat, în epoca în care se plasează iniţierea egipteană... Multe suflete dorm, am spune, acest Miez de noapte cosmic. În timpul vieţii lor spirituale, sufletele pregătite *veghează* în acel Miez de noapte cosmic. Asta însă nu înseamnă că aceste suflete – care datorită pregătirilor între moarte şi o nouă naştere vieţuiesc conştient, treaz, Miezul de noapte cosmic – aduc şi o conştienţă despre această vieţuire atunci când intră în existenţa fizică. Pentru Maria, pentru Johannes Thomasius, lucrurile se întâmplă întocmai, adică ei vieţuiesc Miezul de noapte cosmic în etapa spirituală dintre moarte şi naştere pregătiţi corespunzător, dar la începutul acestei vieţi pământeşti şi încă mult timp pe parcursul acesteia se va aşterne un fel de tulburare sufletească privitor la vieţuirea din Miezul de noapte cosmic, iar aceasta se va ivi într-un stadiu de mai târziu al vieţii pământeşti prezente. Dar nu va apărea decât atunci când intervine o anumită linişte şi o coeziune lăuntrică a sufletului. Evenimentele care apar în sufletul care vieţuieşte treaz Miezul de noapte al lumilor sunt semnificative şi profunde. Amintirea pe Pământ a acestui Miez de noapte cosmic trebuie să fie vieţuire lăuntrică senină, calmă" (Conferinţa I).

Într-o astfel de dispoziţie sufletească vorbeşte Maria şi îi apare Astrid. Despre aceasta, Rudolf Steiner spune în continuare: „Căci acţiunea acestei vieţuiri a Miezului de noapte cosmic constă în aceea că tot ce este subiectiv, ce acţionează ca forţe sufleteşti doar din interior, se arată în faţa sufletului ca fiinţă. Ele i se înfăţişează Mariei, aşa cum este prezentat în tabloul nouă din *Trezirea sufletelor*, sub forma lui Astrid şi a Lunii, în aşa fel încât devin fiinţe vii; pentru Johannes Thomasius, Cealaltă Philia devine fiinţă vie a lumii spirituale, iar lui Capesius îi apare Philia, aşa cum este ea prezentată în tabloul treisprezece, ca fiinţă vie a lumii spirituale. Sufletele trebuiau să se simtă, să se vieţuiască pe sine, astfel încât, acele forţe care înainte erau în ele doar forţe abstracte, să apară în faţa lor oarecum palpabil spiritual. Iar ceea ce se înfăţişează acolo spiritual în faţa sufletului drept o adevărată cunoaştere de sine trebuie să poată apărea într-o desăvârşită linişte sufletească, precum rezultatul calm al unei meditaţii; acest lucru este ceea ce se înţelege prin a putea vieţui astfel de evenimente, în sensul cel mai pur al cuvântului, ca autentică învigorare a sufletului.

Dacă s-ar fi vrut să se trăiască retrospecţia Miezului de noapte cosmic sau chiar a evenimentului iniţierii în Templul egiptean într-un tragism tumultuos, nu în meditaţie echilibrată, categoric că acest lucru nu ar fi putut fi vieţuit. Evenimentul spiritual care se petrece în suflet s-ar înfăţişa atunci în mod întunecat sufletului, încât impresiile ar scăpa observaţiei sufleteşti. Un suflet care a trăit Miezul de noapte al lumilor şi care a vieţuit în adâncurile sufletului cu o intensitate puternică ceva asemănător cu ce este prezentat în tablourile şapte şi opt din *Trezirea sufletelor*, îşi poate aminti ceea ce i s-a întâmplat doar atunci când sufletul simte, ca la începutul tabloului nouă, în deplină senină linişte, înaintarea gândurilor spre cele vieţuite anterior în spiritual sau în viaţa pământească precedentă: «O stea-suflet... acolo, la ţărmul spiritului... S-apropie, s-apropie de mine în lumina spiritului; s-apropie cu Sinea mea..., apropiindu-se, lumina ei câştigă-n forţă şi în linişte. Tu, stea din orizontul meu spiritual, ce luminează privirii mele sufleteşti apropierea ta?»

Poţi simţi cu adevărat ocult apariţia amintirii Miezului de noapte cosmic şi a încarnării precedente doar dacă sufletul este în această dispozitie calmă, în care acest lucru nu năvăleşte într-un tragism tumultuos peste suflet" (Conferinţa I).

După cuvintele dramei, citate de Rudolf Steiner, apare Astrid şi spune:

> „Recunoaşte ceea ce-ţi pot dărui;
> Eu am sustras forţa gândirii tale
> Din lupta cosmică a luminii cu întunecimile;
> Din trezia-n Miezul nopţii cosmic
> Ţi-o aduc 'napoi, fidelă formei tale pământeşti".

Astrid, ca astru sufletesc în claritatea spiritului, revelă Sinea superioară care, la Miezul de noapte cosmic, a smuls forţa gândirii din „lupta cosmică a luminii cu întunericul". Acum Maria este în stare să vieţuiască în forţa gândirii puterea fulgerului şi tunetului Miezului de noapte cosmic. Se arată aici importanţa gândirii pentru iniţierea modernă, despre care Rudolf Steiner a vorbit adesea. În conferinţa din 4 februarie 1923 (***Omul nopţii şi omul zilei***), el descrie cum, în vechile Misterii, „convingerea fiinţială despre entitatea nemuritoare a omului" era căutată prin „trăirea-cunoaştere a morţii" şi arată că omul modern întâlneşte această experienţă a morţii în propria sa gândire şi prin gândire ajunge la iniţiere. Cu privire la aceasta, el face următoarea descriere: „Omul modern nu poate ajunge la iniţiere decât dacă îşi spune cu toată profunzimea şi intensitatea: Dacă privesc în mine-însumi, găsesc gândirea mea. Dar această gândire este moartă: nu mai am nevoie să caut moartea, o port în mine, în fiinţa mea sufletesc-spirituală. Deci, în timp ce vechiul neofit trebuia să fie condus până pe treapta în care vieţuia moartea, neofitul modern trebuie să ştie din ce în ce mai clar: În viaţa mea spiritual-sufletească eu port moartea. O port în mine. Nu mai este deloc nevoie să o caut. Trebuie, dimpotrivă, pornind de la un principiu interior volitiv creator, să învii gândurile moarte. Şi spre această înviere a gândurilor moarte ţinteşte tot ceea ce am expus în ***Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare?***, adică spre această orientare a voinţei către viaţa sufletească interioară, pentru ca omul să se trezească. Căci, în timp ce în vechea iniţiere neofitul trebuia să fie adus într-un fel de adormire, noua iniţiere trebuie să fie un fel de deşteptare".

Prin trezirea care rezultă din învierea gândurilor moarte, omul îşi dobândeşte libertatea sa. Rudolf Steiner a exprimat în detaliu acest lucru în conferinţa precedentă. El spune acolo: „În timpul somnului, omul modern nu se smulge numai din lumea sa senzorială ci şi din acea lume care era lumea vechii clarvederi... Vechiul clarvăzător, care percepea încă această veche lume – nu lumea viitoare –, nu putea deveni un om deplin liber, fiindcă era dependent de această percepţie.

Odihna în neant din timpul somnului îl face de fapt pe omul modern, omul timpurilor moderne, liber. Sunt, astfel, două aspecte ale omului modern; mai întâi: el trăieşte în starea de veghe în gând, care nu este decât un simplu gând, care nu mai conţine imagini în sensul vechi; de fapt, pe acestea el le considera, cum se spune, mitologie. În al doilea rând, în timpul somnului, el trăieşte în neant: prin aceasta el se eliberează de lume; ajunge la conştienţa libertăţii. Imaginile-gând nu-l pot constrânge, fiindcă ele nu-s decât imagini. Pe cât de puţin pot constrânge reflectările în oglindă, pe cât de puţin pot da ele naştere la ceva, tot pe atât de puţin îl pot constrânge pe om la ceva imaginile-gând ale lucrurilor. Dacă omul poate cuprinde impulsurile sale morale în gânduri pure, atunci el trebuie să le urmeze ca o fiinţă liberă. Nici o emoţie, nci o pasiune, nici un proces corporal interior nu-l pot determina să urmeze acele impulsuri pe care el este în stare să le cuprindă în gânduri pure. Dar el este în stare şi să urmeze acelor imagini simple din gânduri, acelui gând pur, fiindcă în timpul somnului el se află eliberat în propria sa corporalitate de toate legile naturale, fiindcă în timpul somnului el devine într-adevăr suflet pur care poate urmări nonconcretul gândului".

Dat fiind că gândurile îşi obţin puritatea doar prin desfacerea de legătura directă a simţirii şi voirii, evoluţia lor poate antrena o slăbire a voinţei dacă în locul voinţei naturale – de care gândirea se separă – nu se dezvoltă voinţa moral-spirituală şi nu se uneşte cu gândirea pură. Dezvoltarea omului actual în direcţia gândirii pure a dus la o slăbire a voinţei, încât datoria cea mai urgentă este aceea de a pătrunde gândurile cu realitate interioară care, noaptea, în timpul somnului, armonizează voinţa sa. Rudolf Steiner descrie aceasta, în aceeaşi conferinţă, prin cuvintele: „Mai întâi să înţelegem bine că omul modern are această dualitate: gânduri pure, concepute pur intelectual, şi un somn petrecut în neantul în care se află, înlăuntrul căruia el este ceva real, dar unde tot ceea ce îl înconjoară nu îi arată decât o nimicnicie. Urmează apoi esentialul. Vedeti dumneavoastră, tine acum chiar de natura omului modern faptul că, trecând prin toate acestea, el a

devenit slab interior în ce priveşte voinţa. Dacă am vrea numai, am putea dovedi asta istoric. Nu trebuie decât să privim acele puternice mişcări spirituale care s-au răspândit în trecut: cu ce impulsuri volitive au acţionat, să spunem, fondatorii de religii în lume! Această impulsivitate interioară a voinţei omul modern a pierdut-o. Acesta este motivul pentru care omul modern se lasă educat, în ce priveşte gândurile sale, de către lumea exterioară. El observă natura, îşi formează gândurile pur intelectualiste pe baza proceselor şi a fiinţelor din natură, ca şi cum interiorul său într-adevăr n-ar fi decât o oglindă care reflectă totul. Da, omul a ajuns deja atât de slab încât el resimte o teamă cumplită atunci când cineva produce gânduri din el însuşi, în loc să le culeagă pur şi simplu din natura exterioară. Acesta este modul în care s-a dezvoltat la început gândirea pură, într-un mod total pasiv în omul modern. Da, gândurile despre natură nu vin de la sine. Ai pângări-o prin tot felul de fantazări dacă ai vrea să elaborezi doar din tine gânduri despre natură; dar izvorul gândirii este în noi. Putem concepe gânduri proprii, putem pătrunde cu realitate interioară gândurile pe care le avem deja, fiindcă de fapt ele nu sunt decât simple gânduri. Când se întâmplă asta? Se întâmplă atunci când omul dezvoltă atâta voinţă încât el introduce omul de noapte în viaţa diurnă, încât el nu mai gândeşte pasiv ci introduce în gândurile sale omul său devenit independent în timpul somnului. Asta se poate doar cu gândurile pure. Acest lucru a devenit gândul de bază din cartea mea ***Filosofia libertăţii***, unde am atras atenţia: În gândirea pe care şi-a dobândit-o omul modern, el poate să-şi introducă realmente fiinţa-Eu (atunci nu o puteam exprima astfel, dar aşa este), acea fiinţă-Eu pe care în timpul somnului, în epoca modernă, o eliberează, o poate introduce în gândirea pură. Astfel, când omul îşi elaborează gândurile aşa încât să trăiască activ, faptic în ele, atunci ajunge el cu adevărat conştient de fiinţa sa Eu în gândirea pură".

Este necesar, atât pentru evoluţia viitoare a omenirii cât şi pentru dezvoltarea sa actuală, ca gândirii pure să i se alăture forţa voinţei spirituale. Maria a vieţuit această forţă a voinţei spirituale în timpul Miezului de noapte al lumilor. Din acest motiv, Luna îi poate aduce acum această forţă de voinţă în existenţa pământească. Prin amintirea cuvintelor pe care Maria le-a auzit de la Luna în timpul Miezului de noapte cosmic, ea ajunge, mergând şi mai departe cu amintirea, la cuvintele Păzitorului:

„Vei sta altfel în faţa ta însăţi acum;
Vei privi Sinea în imaginea epocilor de demult.
Recunoaşte cum, pentru zboru-n înălţimi spirituale,
Aripile se-ntăresc chiar şi în cădere sufletească;
Sufletul *să nu-şi vrea niciodată căderea*;
Dar trebuie să scoată din cădere înţelepciune".

Forţa acestor cuvinte trezeşte în Maria viziunea vieţii pământeşti anterioare din epoca egipteană veche, prezentată deja. Mai întâi, declaraţia proprie a tânărului neofit în faţa flăcării de jertfă este vieţuită de ea ca o cădere a propriului suflet. Apoi ea aude în urechea spirituală, la îndemnul Păzitorului, cuvintele rostite odinioară de Marele hierofant. Aceste cuvinte îl cheamă alături pe Benedictus, care le-a rostit atunci, în calitate de Marele hierofant. Porunca conţinută în aceste cuvinte nu a fost urmată în acea epocă; dar în timpul vieţilor pământeşti ulterioare ale Mariei a continuat să acţioneze inconştient în profunzimile ei sufleteşti şi au ajutat-o să-l găsească pe Benedictus ca Îndrumător. Tocmai aceasta îi aminteşte acum Benedictus, făcând-o să devină conştientă de faptul că acel cuvânt se metamorfozează acum în ea prin gândire, devenind conţinut puternic de viaţă. El repetă apoi cuvintele rostite atunci în Templu:

„Actul de iniţiere mistică pe care-l împlinim
Nu are-nsemnătate doar aici.
Curentul de destin al devenirii cosmice
Curge prin cuvântul şi fapta slujbei grave de jertfă".

Maria îşi aminteşte că acest cuvânt a fost rostit de hierofantul de atunci, actualul Capesius, şi capătă o înţelegere mai adâncă pentru fiinţa acestuia. Dar cine este femeia care se afla, în trecut, în apropierea Templului? Maria nu poate încă să o recunoască. Păzitorul îi spune:

„O vei găsi dacă vei privi,
În împărăţia sufletelor, fiinţa pe care
Ea o presimte ca umbră între umbre.
Ea aspiră spre-această fiinţă pe care
O va elibera din împărăţia umbrelor
Doar când, prin tine, îşi va vedea-n prezent
Existenţa sa pământească de demult".

Despre Maria, Rudolf Steiner spune în ciclul ***Tainele Pragului***, referindu-se la acest tablou al dramei: „Ea trece printr-o evoluţie relativ normală. De fapt, în tabloul nouă, ei nu îi vin în întâmpinare Astrid şi Luna împreună cu adevărata Philia, dar îi ies întotdeauna în întâmpinare două făpturi sufleteşti. Este o dezvoltare relativ apropiată de cea normală. Ar fi fost absolut normal ca Maria să se fi aflat în faţa celor trei forţe ale sufletului, iar gândirea, sentimentul şi voinţa să fi fost atât de obiectivate încât ea să le resimtă ca pe o unitate. Dar o evoluţie atât de normală este greu de conceput. Şi insist: ceea ce am încercat să caracterizez sunt făpturi reale, astfel încât situaţiile sunt întru totul posibile. Un suflet ca cel spre care se îndreaptă Astrid şi Luna, excluzând-o pe Philia – fiindcă ceea ce este sufletul conştienţei şi sufletul înţelegerii este dezvoltat de către Maria într-un mod mai sistematic decât sufletul senzaţiei –, un astfel de suflet parcurge deja o dezvoltare normală de grad superior" (Conferinţa VII).

Rudolf Steiner

TREZIREA SUFLETELOR

GA 14

Comentarii ale lui Hugo Reimann pe baza notelor Mathildei Scholl

(Tablourile X–XV)

TABLOUL ZECE

Johannes are de străbătut o cu totul altă evoluţie decât Maria. Referitor la aceasta, Rudolf Steiner spune în ciclul ***Tainele Pragului***: „Dar la Johannes Thomasius avem de-a face cu o evoluţie care se depărtează mult de cea normală. Avem la început apariţia Dublului. În timp ce Johannes se îndreaptă spre cealaltă Sine, apare Dublul şi Spiritul tinereţii lui Johannes. Numărul celor care ţin de cealaltă Sine creşte, dat fiind că cealaltă Sine este ca un luminator al acestor relaţii lăuntrice. Şi pentru că Johannes nu reuşeşte să se apropie imediat de cealaltă Sine – dacă ar fi reuşit asta, cele trei făpturi ale forţelor sufleteşti i-ar fi ieşit în întâmpinare, dar el trebuie să treacă prin multe încercări care năvălesc peste el pe drumul spre cealaltă Sine –, cel ce se apropie de el este un personaj şi mai apropiat de subiectivitate. Este Cealaltă Phila. Cealaltă Phila este într-un anumit sens chiar cealaltă Sine, dar cealaltă Sine care sălăşluieşte încă în adâncurile sufletului şi nu s-a eliberat cu totul; faptul este legat de ceva ce aici în lumea fizică este cel mai asemănător lumii spirituale, este legat de iubirea atotstăpânitoare şi de ceva ce poate conduce pe cineva în lumile superioare deoarece este în legătură cu această iubire. Pe drumul spre cealaltă sine, lui Johannes Thomasius îi iese în întâmpinare o a treia făptură, în fiinţa Celeilalte Philii.

Dacă toate cele trei făpturi sufleteşti i-ar ieşi în întâmpinare unui suflet, acesta nu s-ar mai lovi, să spunem aşa, de nici o piedică“ (Conferinţa VII).

În tabloul acesta al dramei îl vedem pe Johannes meditând linştit în aceeaşi încăpere în care am văzut-o mai înainte pe Maria. El repetă cuvintele pe care le-am auzit rostite în „scena egipteană“ de către femeia din apropierea Templului, atunci când tânărul neofit urma să fie iniţiat. Johannes priveşte în spirit acest eveniment, dar nu ştie ce anume îl leagă de această imagine spirituală, fiindcă se află în faţa ei lipsit cu totul de dorinţă (fără participare). Înainte de trăirea Miezului de noapte cosmic, privirea sa spirituală nu fusese golită de dorinţe şi el a trebuit să afle că percepea imagini iluzorii, fiindcă dorinţele încă erau legate de contemplarea sa şi el nu dobândise încă pacea spirituală. Acum, pentru că vieţuieşte contemplarea spirituală fără dorinţe, ea îi revelează realităţi. Apoi, ca din depărtare, el o aude pe Cealaltă Philia, spunând: „Urzirea vrăjită a propriei fiinţe“, şi el îşi aminteşte de evoluţia care a fost impulsionată în el prin aceste cuvinte. Fiindcă sfatul ei este resimţit ca just, el ar dori acum să înţeleagă şi fiinţa ei. Ea îi spune că trebuie să rămână ca o umbră alături de el până când el va elibera Spiritul tinereţii sale, căruia greşeala sa îi conferă o viaţă vrăjită. Johannes caută drumul pentru a atinge acest ţel; el dobândeşte treptat limpezirea în acest sens, prin răspunsurile pe care i le dă la întrebări Cealaltă Philia. Ea îi spune că, ceea ce s-a păstrat în sinea lui, el ar trebui să caute, în timpul vieţii, în lumina spiritului. Şi aceasta s-ar întâmpla dacă el i-ar da ei ce şi-ar fi lui însuşi, gândind. Ea ar trăi în el ca forţă a iubirii şi a speranţei inimii şi ca fructele vieţii pământeşti de mult trecute. Cu aceasta trebuie să-şi lege Johannes conştienţa gânditoare a Eului, pentru ca să se contemple pe sine şi să scruteze esenţa imaginii pe care contemplarea sa lipsită de dorinţă a făcut-o să apară.

Prin cuvintele Celeilalte Philia, lui Johannes i se dezvăluie semnificaţia viziunii sale. Mai întâi i se arată tânărul neofit – pe care femeia din afara Templului îl însoţeşte cu gândurile ei –, tânărul neofit în faţa flacării de jertfă. Apare apoi Maria ca făptură-gând şi îl face să înţeleagă că el însuşi a fost acea femeie ale cărei gânduri îl însoţeau pe neofit în Templu; în continuare, el află că poate elibera Spiritul tinereţii sale, căruia greşeala sa i-a conferit o existenţă magică, dacă va putea vieţui ţelurile care îi luminează din această umbră spirituală.

Recunoaşterea ţelurilor spirituale personale prin contemplarea propriilor culpabilităţi constituie una din vieţuirile Miezului de noapte cosmic. Aşteptăm aici de la Johannes să ducă această vieţuire a Miezului de noapte cosmic în conştienţa senzorială trează. În legătură cu acest fapt, Rudolf Steiner a arătat că în viitor tot mai mulţi oameni vor vedea, în conştienţa trează, ce anume este necesar pentru compensarea karmică a faptelor lor. El spune în ciclul ***Impulsul lui Hristos***: „În om se va dezvolta şi facultatea de a vedea imaginea unei fapte care nu va avea loc decât într-un viitor îndepărtat. Aceasta i se va arăta ca o reflectare interioară a faptei sale, ca o împlinire karmică ce va interveni cândva. Atunci omul îşi va spune: Am făcut acest lucru; mi se arată acum ce va trebui să fac în compensaţie şi ce îmi va împiedica perfecţionarea dacă nu voi realiza compensarea. Karma nu va mai fi atunci o simplă teorie, ci va fi perceput acest tablou interior pe care l-am caracterizat. Aceste facultăţi apar treptat-treptat, noi capacităţi se dezvoltă, dar cele vechi sunt germenii celor noi. De unde provine faptul că omul va putea vedea imaginea karmică a faptelor sale? Din faptul că sufletul va fi trăit un anumit timp în lumina conştiinţei morale! Pentru suflet este important nu să vieţuiască cutare sau cutare lucru fizic exterior, ci ca prin aceasta el să se perfecţioneze. Numai prin conştiinţa morală se pregăteşte sufletul pentru ceea ce a fost caracterizat acum. Pe măsură ce oamenii vor trece prin întrupări în care au dezvoltat în mod special conştiinţa lor morală, cu cât vor cultiva mai mult această conştiinţă, cu atât vor face mai mult pentru a dobândi această capacitate superioară care le va aduce din nou în faţă, în contemplare spirituală, acea voce divină pe care odinioară au avut-o în alt mod.“ (Conferinţa VII).

Contemplat în acest fel, acest tablou viitor poate deveni ţelul unei acţiuni prin care omul poate elibera fiinţa proprie, vrăjită prin vină. Johannes se află acum pe drumul cel bun spre acest ţel. Vieţuirea, prin gândire puternică, a femeii din apropierea Templului, contemplată spiritual, îl duce la perceperea Spiritului tinereţii sale, ce se arată a fi legat de el prin forţele care în trecut au ţinut legat pe neofit de individualitatea întrupată ca egipteancă. Că acele forţe sunt acum metamorfozate o arată cuvintele Mariei:

„Maria, aşa cum tu voiai s-o vezi,
Nu e în lumile unde luminează adevărul.
Legământul meu sacru şi grav emană forţa

Ce trebuie să îţi menţină ce tu ai cucerit.
Mă vei găsi în câmpurile limpezi de lumină,
Unde frumuseţea, radiând, creează forţe de viaţă;
Caută-mă în temeliile lumilor, acolo unde
Sufletele vor să-şi cucerească simţământul divinului
Prin iubirea care contemplă Sinea în Tot".

Metamorfoza forţelor care îl leagă pe Johannes de Maria eliberează Spiritul tinereţii de sub stăpânirea lui Lucifer şi el poate de-acum, neîngrădit, să răspândească lumină limpezitoare de ţel. Strigătul de luptă al lui Lucifer nu mai are aceeaşi semnificaţie ca la sfârşitul tabloului trei din ***Păzitorul Pragului***. Rudolf Steiner explică acest lucru în Tainele Pragului: „Este important, iubiţii mei prieteni, tocmai în legătură cu acest tablou, să cuprindem cu ochiul sufletesc cum se apropie aici Lucifer de Johannes; cum cad aici aceleaşi cuvinte de la sfârşitul tabloului trei din ***Păzitorul Pragului***; cum în aceste cuvinte se arată că toate lumile şi întreaga viaţă a omenirii este străbătută de lupta lui Lucifer, este străbătută şi de dispoziţia ce răsună din cuvintele lui Benedictus, ca replică la cuvintele lui Lucifer. Să încercăm o dată numai să simţim ce se află în aceste cuvinte care răsună dinspre Lucifer atât în finalul tabloului trei din ***Păzitorul Pragului*** cât şi în finalul tabloului zece din *Trezirea sufletelor*: «Voi lupta», «Şi, luptând, vei sluji zeilor». Luaţi aminte cu acest prilej, la ceva cu totul aparte; în cele două locuri menţionate sunt rostite aceleaşi cuvinte, dar ele pot fi rostite astfel încât au, în cele două locuri, un cu totul alt sens. Şi celălalt lucru, pe care îl semnifică ele la sfârşitul tabloului zece din *Trezirea sufletelor*, este determinat de faptul că cuvintele Mariei fuseseră anterior metamorfozate din alte cuvinte rostite în ***Păzitorul Pragului***, că în sufletul Mariei trăieşte ceea ce este rostit anterior... Acum, ea spune: «Mă vei găsi în câmpurile limpezi de lumină» şi nu mai spune: «în câmpurile de gheaţă»... Cuvintele sunt folosite altfel decât în tabloul trei din ***Păzitorul Pragului***. Acesta este motivul pentru care discuţia dintre Lucifer şi Benedictus: «Voi lupta!», «Şi, luptând, vei sluji zeilor» este cu totul alta la sfârşitul tabloului zece din *Trezirea sufletelor* decât în finalul tabloului trei din ***Păzitorul Pragului***".

TABLOUL UNSPREZECE

Trezirea sufletului se produce la Strader într-un mod cu totul diferit decât la Maria şi Johannes. În legătură cu aceasta, Rudolf Steiner spune în ciclul ***Tainele Pragului***: „Dar trezirea poate să mijească în suflete în cu totul altă formă, treptat-treptat; aşa o vedem mijind în tabloul unsprezece, pentru sufletul lui Strader. Aici nu avem perceptibile – cum s-a mai spus – forţele sufleteşti-spirituale ale Philiei, ale lui Astrid, Lunii şi Celeilalte Philia; avem de-a face şi de această dată cu tablouri imaginative care fac să iradieze în conştienţa fizică evenimentele spirituale. Nivelul trezirii sufleteşti care poate să apară astfel la Strader nu poate fi înfăţişat decât printr-un tablou al cunoaşterii imaginative, ca cel al bărcii, despre care este vorba în tabloul unsprezece" (Conferinţa I).

Strader nu este conştient de progresele dezvoltării sale, fiindcă, în lumina la care a ajuns în prezent, existenţa sa precedentă îi apare întunecată şi trebuie să recunoască acum că ceea ce considerase mai înainte vitejie nu este decât laşitate. Progresul în dezvoltarea sa a fost punctul de plecare pentru vieţuirile prezentate în tabloul trei, în care Benedictus şi Maria i-au apărut sub formă de imagini-gând şi el a auzit cuvintele: „Unde-i lumina ta? Tu răspândeşti întuneric", când i s-a atras atenţia că în fiinţa sa ar domni dorinţa lacomă de creaţie pentru că era prea fricos, prea laş ca să îşi radieze lumina sa. Această vieţuire acţionase apăsător asupra lui. Acum Benedictus îi explică în ce măsură ea trebuie considerată ca expresie a unui progres în dezvoltarea sa. Dar acest lucru nu-l ajută încă să depăşească tot ceea ce îl apasă. Este cuprins de cea mai mare mâhnire, fiindcă pare să îi fie smuls câmpul acţiunii, acest câmp de acţiune pe care el îl simte la fel de necesar pentru existenţa sa precum este aerul pentru viaţă; căci el a cunoscut opoziţia şefului de birou şi sprijinul acestuia de către Romanus, cât timp el va încerca să-şi realizeze planul împreună cu discipolii lui Benedictus. Strader are ferma convingere că nu îşi poate realiza într-un mod corect opera decât cu ajutorul lor. Dar el a aflat de la Benedictus că ei nu sunt încă pregătiţi pentru o activitate în comun. Acum, Benedictus îi poate împărtăşi lui Strader:

„Maria şi Johannes au înaintat de curând
În clarvedere. Ceea ce pân' acum
Îi împiedica să facă pasul
De la viaţa miştilor la existenţa pământească
Nu mai există. În viitor, ţelurile voastre
Şi ale lor se vor dovedi comune. Cuvântul miştilor:
«*Se va-ntâmpla ce trebuie să se întâmple*»
Nu este-o călăuză
Ci creator de forţe.
De-aceea, s-aşteptăm treji în ce fel
O să-şi arate spiritul semnele".

Indicaţia dată de Benedictus, aceea de a fi atent la semnele spiritului, trezeşte în Strader amintirea unei viziuni spirituale pe care o avusese de curând, în care s-a văzut luptând împotriva lui Romanus şi a şefului de birou, alături de care a apărut apoi şi Ahriman. Strader întreabă dacă această imagine arată într-adevăr că opoziţia exterioară este expresia luptei interioare – lupta cu Ahriman – şi dacă pentru această luptă el este destul de înarmat. Primeşte de la Benedictus răspunsul că va fi în stare să îşi întărească forţa care îi aduce această imagine în faţa ochiului său sufletesc şi că prin efortul acestei întăriri va putea crea, pentru el şi pentru prietenii lui, noi forţe. Dar, ca şi în tabloul patru al dramei, şi aici Benedictus nu reuşeşte să întrevadă pe deplin dezvoltarea viitoare a lui Strader. În legătură cu aceasta, Rudolf Steiner spune în ciclul ***Tainele Pragului***: „Nu poţi simţi corect ceea ce spune Benedictus în tabloul patru al dramei despre un fel de diminuare a viziunii sale, dacă nu simţi cum în această viziune apar forţele morţii lui Strader, moarte care se apropie. Nu poţi simţi corect cele spuse simplu, dar atât de expresiv, în tabloul unsprezece, în discuţia dintre Benedictus şi Strader, decât dacă şi aici înţelegi acest lucru în legătură cu cuvintele lui Benedictus, care din nou vorbesc de o diminuare a viziunii sale..., încât simţi că se apropie ceva incert. Începând cu tabloul trei, atmosfera morţii apropiate a lui Strader se aşterne şi peste evoluţia celorlalte personaje ale dramei. Şi dacă veţi reţine acest lucru şi îl veţi pune în legătură cu ceea ce s-a mai spus despre Ahriman ca stăpân al morţii, atunci veţi intra mai adânc în cunoştintele ce pătrund tainele spiritului; în special dacă aveţi în vedere modul în care intervine Ahriman în atmosfera dramei, care stă sub influenţa impulsului morţii lui Strader".

TABLOUL DOISPREZECE

În tabloul doisprezece vedem înfăţişată într-un mod deosebit de expresiv acţiunea lui Ahriman. Ni se arată interiorul pământului, constituit din formaţiuni plăsmuite după legităţi ale mineralului. Domeniul de acţiune a lui Ahriman este în primul rând regnul mineral, unde domnesc forţele morţii. Acest lucru îl descrie Rudolf Steiner în ciclul ***Tainele Pragului***. „Poti caracteriza foarte bine pe Ahriman, spunând: Ahriman este, într-un câmp foarte larg, domnul morţii, stăpânul tuturor puterilor care trebuie să introducă în lumea fizică-senzorială ceea ce trebuie să fie în mod necesar aici, în lumea fizică-senzorială, drept nimicire, moarte a fiinţelor.

În lumea senzorială, moartea este un mijloc necesar. Altfel, aceste fiinţe ale lumii simţurilor s-ar îmnulţi exagerat, dacă n-ar exista distrugere şi moarte. Misiunea de a regla în mod corespunzător această moarte după legităţile lumii spirituale i-a fost atribuită lui Ahriman. El este domnul reglării morţii. Imperiul care îi revine cu precădere este lumea minerală. Lumea minerală este mereu moartă; moartea, ca să spun aşa, este revărsată peste întreaga lume minerală. Dar, ţinând seama de cum este alcătuită lumea noastră pământească, regnul mineral, legitatea minerală este vărsată şi în celelalte regnuri ale naturii. Plantele, animalele, oamenii, în măsura în care aparţin regnurilor naturii, sunt străbătute de principiul mineral, absorb substanţele minerale – deci şi forţele minerale cu legităţile lor – şi se supun legilor regnului mineral în măsura în care ţin de acestea. Prin aceasta, ceea ce ţine de moartea justificată se extinde şi în aceste regnuri superioare ale stăpânirii legitime a lui Ahriman. În tot ce ne înconjoară ca natură exterioară, Ahriman este domnul legitim al morţii şi, în măsura în care este aşa, el nu trebuie văzut ca o putere rea, ci ca una înscrisă pe deplin în ordinea generală cosmică“ (Conferinţa II).

În domeniul gândirii nu mai poate fi vorba de aceeaşi legitimitate pentru Ahriman. Rudolf Steiner descrie acest lucru, în aceeaşi conferinţă, astfel: „Dar Ahriman poate să îşi depăşească domeniul, poate să îl depăşească în primul rând prin faptul că se apropie de gândirea omenească. Omul a cărui privire nu se îndreaptă spre lumea spirituală, care nu are nici o înţelegere pentru ea, nu va putea crede că Ahriman se apropie în mod real de gândirea umană. Şi totuşi el o face. Atâta timp cât această gândire omenească trăieşte în lumea senzorială, ea este legată de creierul care este supus distrugerii, potrivit ordinii generale a lumii. Ahriman trebuie să regleze acest mers al creierului omenesc, potrivit forţelor de distrugere. Dar dacă el îşi depăşeşte acum domeniul, atunci are tendinţa, intenţia, de a desprinde gândirea de instrumentul ei muritor, creierul; el are tendinţa să îl facă independent, să detaşeze gândirea fizică, gândirea îndreptată spre lumea senzorială, de creierul fizic, în al cărui curent de nimicire ar trebui să se verse această gândire când omul trece prin poarta morţii. Ahriman, când îl aruncă pe om, ca fiinţă fizică, în curentul morţii, are tendinia să îi desprindă gândirea de acest curent de nimicire şi acest lucru, faptul că intervine în această gândire cu ghearele sale şi îl pregăteşte pe om aşa încât gândirea vrea să se smulgă de la nimicire, acest lucru îl face de-a lungul întregii vieţi. Fiindcă Ahriman este activ în gândirea omenească în acest fel, iar oamenii care, firesc, sunt legaţi de lumea fizică presimt doar vag efectele entităţilor spirituale, aceştia, pe care Ahriman îi ţine astfel de guler, simt impulsul să smulgă gândirea din integrarea ei în marea ordine cosmică. Acest lucru îl face dispoziţia materialistă, şi anume faptul că omul vrea să aplice gândirea doar la lumea simţurilor. Cei mai stăpâniţi de Ahriman sunt oamenii care nu vor să creadă în nici o lume spirituală, căci Ahriman este cel care le atrage gândirea, îi ispiteşte să rămână la lumea senzorială. Dacă omul nu a devenit ocultist practic, aceasta are, pentru dispoziţia sufletească a omului, în primul rând consecinţa că el devine un materialist vulgar şi nu vrea să ştie nimic de lumea spirituală. Ca urmare, el este sedus direct de Ahriman, pe care nu-l mai remarcă“.

Un astfel de materialist, care nu-şi dă seama că Ahriman îl seduce, este înfăţişat în dramă prin Ferdinand Reinecke („Vulpoiul“, n.tr.). Ahriman îi foloseşte sufletul pentru a se opune creaţiei spirituale care, datorită progresului discipolilor lui Benedictus, a devenit posibilă.

Maria şi Johannes îl cunosc mult prea bine pe Ahriman pentru ca el să poată spera să îi influenţeze direct. Ca slujitori, Ahriman are nevoie de oameni care nu-l cunosc şi care consideră drept fabulaţii ceea ce spun despre el cercetătorii spiritului. Acestor cerinţe le corespunde Ferdinmd Reinecke. El se socoate atât de inteligent, încât Ahriman este pentru el un nătâng prost. În mod conştient, el nu i-ar fi slujit. Dar Ahriman îl poate inspira în timpul somnului. În legătură cu influenţa lui Ahriman asupra omului în timp ce doarme există o explicaţie a lui Rudolf Steiner, în conferinţa din 12 noiembrie 1922: „Dacă în timpul zilei avem conştienţa noastră, dacă nu ne înfăşurăm în reprezentările materialiste ale omenrii moderne, atunci avem, da, atunci avem o bază morală şi una religioasă a vieţii noastre. Nu-i aşa, omul trebuie să simtă, în afară de faptul că deţine o cunoaştere a naturii, trebuie să simtă că el are şi obligaţii şi răspunderi morale şi, mai departe, că el sălăşluieşte cu întreaga sa fiinţă într-o lume spirituală. Acest ultim element îl putem numi conştienţă religioasă. Omul are această conştienţă morală şi religioasă în timpul stării de veghe. Dar conştienţa religioasă există în timpul stării de veghe numai pentru că omul se află în trupul său fizic. În acest trup fizic, omul nu este singur, ci coexistă cu el spirite din ordinea cosmică superioară, şi el se află în corpul său fizic împreună cu spirite ale orânduirii cosmice superioare. Şi el trăieşte în corpul său eteric împreună cu ceea ce gândesc aceste spirite din ordinea cosmică superioară. Deci conştienţa religioasă a omului este dependentă de viaţa sa în corpul fizic; viaţa morală este dependentă de viaţa în corpul eteric... Iar când, la adormire, ieşim din corpul nostru fizic şi din cel eteric, noi, ca fiinţă spiritual-sufletească, nu avem altceva decât ceea ce am putut dobândi în timpul vieţii pământeşti prin contemplarea naturii. Ne lăsăm în pat – oricât de paradoxal ar putea să sune – atât sentimentul religios cât şi sentimentul moral, împreună cu corpul nostru fizic şi cel eteric, şi vieţuim, între începutul somnului şi trezire, ca o fiinţă amorală. Dar, vedeţi dumneavoastră, în această epocă trăim într-o lume care este luminată de lumina Soarelui. Prin faptul că ordinea morală a lumii este născută din eter, Ahriman are acces la acest eter în care noi ne dăruim în timpul somnului. Această entitate ahrimanică îi vorbeşte omului în timpul somnului. Şi ceea ce îi spune această entitate ahrimanică este în fondul său un lucru fatal; această entitate ahrimanică este numită pe drept Spirit al minciunii, pe motivul că, omului care doarme, ea îi prezintă lucrurile ca şi când binele ar fi rău şi răul bine“.

În timpurile de demult, oamenii nu erau supuşi în timpul somnului influenţei lui Ahriman, aşa cum se întâmplă astăzi. Rudolf Steiner spune în aceeaşi conferinţă: „Numai în epoca noastră oamenii sunt expuşi în cel mai înalt grad puterilor demonice care, în timp ce ei dorm, le prezintă răul ca fiind bun. Nu aşa stăteau lucrurile în timpurile de demult ale evoluţiei omenirii. În timpunle vechi ale evoluţiei omenirii – aşa cum v-am spus deseori – omul nu avea, ca astăzi, o atât de puternică conştienţă a Eului. În veghea diurnă el avea o conştienţă a Eului mai slabă; asta avea ca rezultat faptul că nici în timpul somnului nu naviga atât de mult în rău, aşa cum o face astăzi. Într-adevăr, acum avem în evoluţia omenirii o perioadă decisivă, o criză. Oamenii trebuie să se înarmeze împotriva puterilor răului care se apropie de ei. În timpurile vechi erau apăraţi de ele; atunci când adormeau, ei se refugiau în special în sufletele-grup. În timpul somnului, oamenii trăiau mai mult în sufletele-grup“.

Cu cât progresează mai mult evoluţia Eului, cu atât mai puţin sunt protejaţi oamenii în timpul somnului de influenţa lui Ahriman. Ca individualităţi, ei pot găsi o nouă forţă de apărare împotriva lui Ahriman în impulsul lui Hristos. Asta este valabil nu numai pentru viaţa din timpul somnului, ci şi pentru viaţa dintre moarte şi o nouă naştere. Tocmai pentru că Strader are conştienţa Eului atât de dezvoltată există pericolul să cadă, după moarte, sub influenţa lui Ahriman. Acest pericol este neutralizat prin Theodora, care a trezit în el – şi a menţinut-o clară – conştienţa lui Hristos. De aceea este deosebit de semnificativ faptul că Theodora apare în sfera în care Ahriman inspiră sufletele celor care dorm şi îi spune:

„Tu îl poţi constrânge pe Strader, dar
Eu sunt alături de el; de când m-a găsit
Pe drumul luminos al sufletului, îmi este unit,
Fie că trebuie să-şi ducă viaţa

În sfera spiritului sau în împărăţia Pământului".

Ahriman se simte obligat să răspundă:

„Dacă, în adevăr, ea nu îl părăseşte,
Cât timp el rămâne pe Pământ voi pierde bătălia;
Dar pot să sper încă mult că, În final, el va ajunge s-o uite".

TABLOUL TREISPREZECE

Hilarius resimte acum puterea covârşitoare cu care Ahriman se opune operei de iubire pe care el o proiectase. El arată acest lucru în discuţia sa cu Romanus, când spune:

„V-o spun cu durere, prietene, nodul de destin
Ce s-a format aici, în cercul nostru,
Aproape a ajuns să mă strivească".

El arată că situaţia grea în care se află ei se datorează faptului că Romanus i-a ţinut pe elevii lui Benedictus departe de ţelurile sale şi că în mecanismul lui Strader s-ar găsi o eroare. Am văzut în tabloul precedent că acest ultim motiv a fost inspirat de Ahriman. Din tablourile precedente s-a văzut că Romanus a acţionat pe baza unei cunoaşteri clare atunci când i-a ţinut departe pe prietenii lui Benedictus de planul lui Hilarius şi al lui Strader, dar el nu luase în seamă decât dezvoltarea previzibilă calculabilă şi, prin aceasta, a rămas în domeniul de influenţă al lui Ahriman. Prin trezirea sufletului Mariei şi sufletului lui Johannes se creează o situaţie care nu mai corespunde evaluării calculabile făcută de Romanus. Hilarius nu ştie încă nimic despre această nouă evoluţie, el nu simte deci decât puterea zdrobitoare a lui Ahriman. El îşi recunoaşte lipsa gândurilor care duc la acţiune cât şi pustiul sufletesc şi se îndoieşte de siguranţa privirii sale spirituale, care – crede el – l-a înşelat în privinta lui Strader. Romanus nu este de acord cu această ultimă afirmaţie. Prin vieţuirea dureroasă a erorilor precedente din contemplarea spirituală a lui Hilarius el a dezvoltat o putere de discernământ sigură pentru ceea ce este eroare şi adevăr. El poate spune acum cu siguranţă că Hilarius nu s-a înşelat cu privire la Strader. Nici confirmarea erorii lui Strader nu i-ar putea clătina lui Romanus părerea care o are despre acesta. El ştie că omul ajunge la adevăr prin recunoaşterea erorilor şi în special prin efortul spre cunoştinţele suprasenzoriale.

În legătură cu vieţuirea erorilor în căutarea cunoaşterii suprasenzoriale, Rudolf Steiner a scris în cartea ***Un drum spre cunoaşterea de sine***: „Astfel sufletul ajunge să se simtă în opoziţie cu lumea suprasenzorială, el ajunge să-şi spună: Tu nu eşti făcut aşa încât să poţi să te contopeşti cu această lume. Ea însă nu-ţi poate arăta decât adevărata realitate, cât şi poziţia ta faţă de această realitate; deci tu te-ai depărtat de observarea corectă a adevărului. Acest sentiment înseamnă o experienţă ce va deveni tot mai hotărâtoare în ce priveşte valoarea propriului suflet. Te simţi cufundat într-o eroare cu întreaga ta viaţă. Totuşi, această eroare se deosebeşte de alte erori. Celelalte sunt gândite, asta este vieţuită. O eroare care este gândită poate fi alungată dacă în locul gândului fals pui gândul adevărat. Eroarea vieţuită este însă o parte a însăşi vieţii sufleteşti; *eşti* eroarea; simplu, nu o poţi îndrepta, căci poţi gândi cum vrei, dar ea este prezentă, este o parte din realitate. Acest gen de vieţuire are ceva distrugător pentru propria Sine. Îţi simţi dureros interioritatea respinsă de tot ce doreşte cu ardoare. Această durere, resimţită într-o anumită etapă din călătoria sufletului, depăşeşte cu mult tot ceea ce se poate resimţi ca durere în lumea simţurilor. Şi, din acest motiv, ea te poate copleşi în cele în care te-ai maturizat prin viaţa sufletească de până acum. Ea poate avea ceva năucitor. Sufletul este pus în faţa acestei întrebări îngrijorătoare: De unde aş putea primi forţele care să mă ajute să suport ceea ce mi se impune? El trebuie să-şi găsească aceste forţe în viaţa sa proprie. Ele constau în ceva ce ar putea fi numit drept curaj interior sau neînfricare".

Romanus vede trăirea dureroasă a lui Strader, a erorii legată de intrarea sa în lumea spirituală. El îl bănuie pe Strader a fi în lupta care deschide porţile spiritului şi, cunoscând curajul şi temeritatea sa interioară, este convins de rezultatul victorios al luptei. El spune:

„Dar cred că-l cunosc destul de bine pe Strader.
Se va-ntoarce curajos la convingerea după care
Cunoaşterea de sine trebuie să nască dureri.
El va avea de-nsoţitor voinţa
Ce se predă curajos viitorului
Şi, întărit prin izvorul de forţe al speranţei,
Va înfrunta durerile cunoaşterii".

Cu aceasta, Romanus recurge la cuvintele pe care le-a rostit în Templu, în ultimul tablou al dramei a doua, drept condiţie pentru evoluţia lui Capesius. Aici, el vrea să arate că Strader împlineşte această condiţie. Hilarius a auzit adesea aceste cuvinte în Templu, dar abia acum înţelege sensul lor tainic. În legătură cu trezirea acestei înţelegeri mai profunde, Rudolf Steiner spune, în ciclul ***Tainele Pragului***: „Trezirea sufletului poate fi pregătită şi într-o altă formă. O regăseşti – şi, de această dată, bine gândită – *după* ce Ahriman, în tabloul doisprezece, a fost prezentat în semnificaţia sa mai profundă. O veţi găsi în tabloul treisprezece, în discuţia dintre Hilarius şi Romanus. Trebuie atunci să-ţi întorci privirea sufletului spre ceea ce s-a petrecut în sufletul lui Hilarius începând cu evenimentele din ***Păzitorul Pragului*** până la cele din *Trezirea sufletelor*, cât şi spre ceea ce se exprimă în cuvintele lui Hilarius:

„Îţi mulţumesc, prietene, pentru cuvintele de mist.
Le-am auzit ades; dar azi abia
Simt ce poartă-n ele tainic.
Sunt greu de scrutat căile lumilor...
Iar mie, bun prieten, îmi rămâne s-aştept
Până ce spiritul va vrea să-mi arate direcţia
Care este potrivită vederii mele".

Care sunt cuvintele lui Romanus? El rosteşte cuvinte pe care Hilarius le-a putut auzi iar şi iar din locul pe care îl ocupă Romanus în Templu, pe care Romanus le-a rostit adesea în acel loc şi care, până la acea vieţuire, trecuseră prin faţa privirii sufleteşti a lui Hilarius fără acea înţelegere mai profundă care poate fi numită înţelegerea vieţii. Atunci când ai răzbit la înţelegerea a ceea ce ai primit sub formă de gând, când l-ai înţeles foarte bine şi poate ai fi în stare să ţii conferinţe despre asta, fără să-l stăpâneşti într-o înţelegere vie a vieţii, este şi atunci un început de trezire a sufletului. Poţi să fi adunat în tine tot ce contine cartea ***Teosofia***, tot ce conţin cărţile, conferinţele şi ciclurile, poti

chiar să împărtăşeşti altora – probabil cu mare folos pentru ei – şi totuşi să-ţi dai seama: A înţelege, aşa cum înţelege Hilarius cuviutele lui Romanus, nu este posibil decât după o anumită vieţuire, pe care trebuie să o aştepţi în linişte până atingi un anumit grad de trezire a sufletului" (Conferinţa I).

Vedem mereu cum recunoaşterea erorilor precede trezirea sufletului. Capesius îşi recunoaşte acum eroarea cu privire la adevărata dispoziţie a miştilor, pe care, în trecut, o crezuse incompatibilă cu strădaniile lui Strader. Strader i-a apărut privirii sale spirituale şi i-a indicat această dispoziţie care, în tabloul trei al dramei, a fost caracterizată de Felix Balde, în acord deplin cu Capesius, astfel:

„Să nu forţezi nimic; doar calm, în pace;
Fiinţa lăuntrică a sufletului în totală aşteptare..."

În acel moment, Felix Balde adăugase: „Munca exterioară nu suportă o astfel de stare", Dar acum, în viziunea sa spirituală, Capesius a auzit, privitor la această dispoziţie, cuvintele:

„... ea se trezeşte de la sine,
Fără să o fi căutat în curentul vieţii,
Când sufletul omenesc s-a întărit destul...,
Când caută spiritual cu forţa gândirii.
Dispoziţia vine adesea în ceasuri liniştite,
Dar şi-n tumultul faptelor; atunci ea vrea doar
Ca sufletul să nu se sustragă fără gândire
Delicatei contemplări a faptului spiritual".

Felix Balde, căruia Capesius îi împărtăşeşte viziunea sa spirituală, nu este încă în stare să recunoască eroarea sa de până acum. Capesius, dimpotrivă, învingând această eroare, reuşeşte să ajungă la o trezire a sufletului care este exprimată prin faptul că Philia îi apare acum în realitatea ei spirituală. În ***Tainele Pragului***, Rudolf Steiner vorbeşte despre importanţa acestei vieţuiri, spunând: „Prin acţiunea repetată a basmelor care au fecundat forţele lui sufleteşti, basme inspirate din lumea spirituală, Capesius a putut să simtă că forţele sale sufleteşti s-au întărit lăuntric, capacităţile sale sufleteşti au fost învigorate interior. Acest lucru este arătat în tabloul treisprezece din *Trezirea sufletelor*, unde lui îi iese în întâmpinare, realmente palpabil spiritual, nu ca forţă sufletească abstractă, una din forţele sufleteşti din Capesius, înfăţişată prin Philia" (Conferinţa V).

În altă parte, Rudolf Steiner pune această vieţuire în relaţie cu trezirea sufletului Mariei şi al lui Johannes: „Trebuie mereu şi mereu repetat că această trezire intervine în moduri diferite. Astfel, în ce o priveşte pe Maria, în anumite împrejurări speciale, în faţa sufletului ei apar acele forţe sufleteşti care-şi găsesc expresie corporală în Luna şi Astrid. Tot astfel, pentru Johannes Thomasius, urzirea vrăjită a fiinţei interioare devine palpabilă spiritual – dacă putem folosi această expresie absurdă – aşa cum îi apare în persoana Celeilalte Philia; şi, iarăşi, în alt mod pentru Capesius, prin Philia" (Conferinţa I).

O semnificaţie generală pentru cunoaşterea de sine, care cuprinde şi cunoaşterea destinului, o au cuvintele Philiei:

„Capesius, dacă-n curând vei fi atent
La ceea ce, necăutat, ţi-apare-n căutare,
Lumina multicoloră te va întări;
Ea te va pătrunde ca o imagine autentică
Pentru că îţi revelează forţele sufletului.
Ceea ce radiază fiinţa solară a Sinei tale
Îţi va fi atenuat de-nţelepciunea matură a lui Saturn.
Atunci se va dezvălui viziunii tale
Ceea ce poţi înţelege ca om pământesc".

Felix Balde nu înţelege aceste cuvinte. Capesius le înţelege şi se hotărăşte să urmeze îndrumarea conţinută în ele.

TABLOUL PAISPREZECE

În pofida aparentului său eşec, Strader ajunge tot mai în centrul interesului. Ceea ce realizează diversele personaje ale dramei are legătură cu strădania sa. Sarcinile impuse de această strădanie au ajutat pe Capesius şi pe Johannes să învingă fuga de lume. În ce-l priveşte pe Johannes, pregătirea unei opere pământeşti izvorâtă din impulsuri spirituale, în sensul lui Strader, a început deja în cursul primei drame-misteriu, atunci când, în domeniul spiritual, i-au fost conferite nu numai forţele necesare pentru zborul în înălţimi dar şi pentru o activitate pământească. Ce-i drept, la început el nu poate aplica aceste ultime forţe decât în domeniul artei. Pasul său următor a fost pătrunderea ştiinţei bazată pe percepţia senzorială cu noua cunoaştere spirituală. Dar acest lucru nu era suficient pentru realizarea ţelurilor lui Strader, acelea de a transforma viaţa socială prin noile impulsuri spirituale. Pentru aceasta era necesar ca Johannes şi Maria să vieţuiască în mod conştient Miezul de noapte al lumilor şi apoi, în existenţa senzorială, să-şi amintească această vieţuire. Când s-a petrecut acest lucru, Benedictus a putut spune:

„Maria şi Johannes au înaintat de curând
În clarvedere. Ceea ce pân' acum
Îi împiedica să facă pasul
De la viaţa miştilor la existenţa pământească
Nu mai există..."

Semnificaţia acestui fapt pentru acţiunea lui Strader a fost apreciată de Benedictus.

A urmat apoi descrierea puternicei reacţii împotriva lui Strader, din domeniul lui Ahrimm, în interiorul Pământului, precum şi ajutorul Theodorei, care ajunge până în acest domeniu. În tabloul următor, discuţia dintre Hilarius şi Romanus duce la o anumită trezire a lui Hilarius, datorită cuvintelor spuse de Romanus referitor la Strader. Influenţa lui Strader se dovedeşte şi mai puternică în trezirea sufletului vieţuită de Capesius.

Acum, în tabloul paisprezece al dramei, o vedem pe doamna Hilarius discutând cu şeful de birou. Şi aici convorbirea alunecă repede spre

Strader. Şeful de birou spune: „Să-l văd pe Strader alături de mine, îmi va fi greu". El recunoaşte însă că vorbele pe care Romanus i le-a spus despre Strader au devenit pentru el un punct de pornire în propria ucenicie spirituală. Dar el rămâne la părerea lui Romanus cu privire la Strader şi la prietenii acestuia, după care planul lui Strader nu ar putea reuşi decât dacă ar fi înfăptuit fără colaborarea activă a prietenilor săi. Doamna Hilarius încearcă să-l convingă pe şeful de birou că părerea personală a lui Strader despre prietenii săi ar trebui preţuită mai mult decât cea a lui Romanus. În timp ce şeful de birou insistă, arătând că părerea lui Romanus i se pare a fi baza solidă pe care el ar putea să stea, parvine vestea morţii lui Strader, veste care îl răscoleşte într-atât pe şeful de birou încât ai impresia că şi pentru el se pregăteşte o trezire a sufletului. El spune:

„Strader mort!... E-adevărat asta?
…….
M-atinge somnul spiritului despre care
Am auzit atât de multe?... Puterea destinului
Care ţine-aici frâiele îşi arată un chip grav.
O, micul meu suflet, ce forţă a apucat acum
Firul destinului tău,
Încât să fie prins în acest nod?
……
Se va-ntâmpla ce trebuie să se întâmple!
……
De ce nu m-au mai părăsit aceste cuvinte
Din ceasu-n care Strader le-a spus
'Naintea lui Gottgetreu şi-a mea?
Ele îi răsunau ca venite din altă lume...
Rostite, ca răpit în spirit!
Ce trebuia deci să se întâmple? Simt bine,
Atunci m-a cuprins lumea spiritului.
În acel cuvânt... îmi răsună vorbirea ei;
Ce grav îmi răsună...; cum învăţ s-o-nţeleg?"

Aceste cuvinte lasă să se înţeleagă că, de dincolo de moarte, fiinţa lui Strader exercită influenţe puternice.

TABLOUL CINCISPREZECE

Într-o discuţie cu menajera lui Strader, secretarul lui Hilarius Gottgetreu relevă calităţile lui Strader pentru acţiunile exterioare, în timp ce menajera este plină de admiraţie pentru forţa iubirii care stăpânea fiinţa acestuia.

Pe căile iniţierii prezentate în dramele-misterii, transformarea interioară precede acţiunii exterioare. Această transformare are loc în domeniul în care este stăpân Lucifer, unde omul poate smulge simţământul divinului datorită biruinţei asupra lui însuşi, şi astfel Sinea superioară iese biruitoare. Pe parcursul celor patru drame-misterii nu l-am întâlnit pe Strader în acest domeniu si am putut avea totuşi impresia că în el trăia sentimentul divinului, care, ca forţă a iubirii, îi înflăcăra gândirea îndreptată dezinteresat spre acţiunea exterioară. Este uşor de presupus că partea de iniţiere ce are loc în domeniul lui Lucifer el a înfăptuit-o deja într-o viaţă pământească anterioară, că acţiunea, lucrarea sa era acum cu totul înflăcărată de această iubire, ceea ce este exprimat în cuvintele menajerei:

„...; dorinţa lui de fapte
Era totuşi iubire... care-şi creează-n viaţă
Multe forme pentru a se revela".

În ciclul ***Evanghelia după Matei***, Rudolf Steiner vorbeşte, referindu-se la Evenimentul hristic, despre două părţi ale iniţierii, care constau în transformarea interioară şi activitatea exterioară: „Evenimentul hristic constituie pentru om punctul de la care el poate coborî liber în corpurile sale fizic şi eteric, aşa cum poate ieşi liber în afară, în macrocosmos, în marele Univers. Cândva a trebuit ca o fiinţă de natura cea mai înaltă, cum este Hristos-Iisus, să înfăptuiască în mod atotcuprinzător coborârea în corpurile fizic şi eteric precum şi ieşirea în macrocosmos. În aceasta a constat de fapt Evenimentul hristic: că această fiinţă atotcuprinzătoare a lui Hristos a prefigurat oarecum pentru omenire ceea ce vor atinge un număr destul de mare de oameni în cursul maturizării evoluţiei pământeşti. De aceea a fost nevoie ca acest eveniment să aibă loc o dată... Acum, în Evanghelia lui Matei, este zugrăvit cum fiinta hristică coboară în adevăr în corpurile fizic şi eteric după botezul înfăptuit de Ioan. Iar descrierea acestui eveniment este istoria Ispitirii. Vom vedea cum această scenă a ispitirii redă în detaliu vieţuirile avute de om mai ales atunci când coboară în corpurile fizic şi eteric. Deci aici coborârea lui Hristos într-un corp fizic şi eteric omenesc, *comprimarea în egoitatea umană*, este trăită anticipat în om, încât poţi să spui: Asta este posibil, vi se poate întâmpla şi vouă! Dacă vă amintiţi de Hristos, dacă veţi deveni asemenea lui, veţi avea forţa de a întâlni toate acestea şi chiar de a învinge ceea ce ţâşneşte din corpurile fizic şi eteric!"

În continuare, Rudolf Steiner descrie detaliat ce anume corespunde în Evenimentul hristic părţii a doua a iniţierii. La sfârşitul conferinţei face următorul rezumat: „Iată deci cum ni se prezintă începutul şi sfârşitul vieţii propriu-zise a lui Hristos, care începe la naşterea lui Hristos în acel corp despre care am discutat când am vorbit de botezul în Iordan. Aici începe prima parte a iniţierii, *coborârea în corpul fizic şi eteric*, din istoria Ispitirii. Şi ea se încheie cu cealaltă parte a iniţierii: *răspândirea în macrocosmos*, care începe cu Cina cea de taină şi se continuă în timpul Flagelării, Încoronării cu spini, Răstignirii şi Învierii".

În creştinismul originar, aceste două părţi ale iniţierii erau clar separate. În urma transformării interioare care a urmat Botezului, datorită impulsului lui Hristos, trebuiau să fie biruite mai multe ispite. În ce priveşte acţiunea exterioară sau răspândirea în Univers, era vorba de a păstra iubirea hristică şi conştienţa hristică în suferinţă şi în moarte. Faptul că iubirea hristică a acţionat în Strader până la moartea sa, reiese din cuvintele menajerei:

„Ultimul gând i-a fost tot pentru lucrarea
Căreia i se consacrase în iubire..."

Tot conştienţa lui Hristos, devenită în Theodora viziune a lui Hristos ce revelează ţelurile omenirii, este cea care nu l-a părăsit pe Strader în momentul morţii sale. Vorbind de Theodora, menajera spune:

„Când a murit, ea stătea încă înaintea lui.
Chemat de ea în lumile spirituale
Pentru desăvârşirea lucrării, aşa îşi apărea sieşi".

Menajera îi transmite apoi lui Benedictus, care tocmai intrase, rândurile scrise de Strader cu câteva clipe înainte de a muri. În timp ce le citeşte, încercând să se unească cu fiinţa lui Strader, Benedictus simte că o fiinţă spirituală se apropie de el şi îi încurcă ultimele cuvinte ale scrisorii, promiţându-i să-i dea şi alte veşti despre Strader. Acest loc al dramei arată ce greu este să îţi dai seama dacă poţi acorda încredere la ceva ce se oferă drept veste despre cei morţi. Benedictus îl pune la încercare pe mesagerul spiritual, pe care nu l-a recunoscut de la început, spunându-i:

„Oricine-ai fi, slujeşti binelui numai dacă
În tine nu vrei să tinzi la tine însuţi,
Dacă te pierzi în gândirea umană
Şi astfel renaşti în devenirea cosmică".

În legătură cu consecinţa acestor cuvinte, Rudolf Steiner spune, într-o conferinţă din 25 octombrie 1915: „Urmăriţi ultima scenă dintre Benedictus şi Ahriman, în drama *Trezirea sufletelor*. Înainte de a dispărea, Ahriman spune:

«E timpul să mă-ndepărtez foarte repede
Din raza sa; de-ndată ce privirea lui
Mă poate *gândi* în adevărul meu,
Imediat mi se creează în gândirea lui
O parte a forţei care treptat mă nimiceşte».

Există aici un profund mister, pe care cel interesat de ştiinţa spiritului trebuie să-l recunoască. Oamenii trebuie să se străduie în viitor a învăţa să mânuiască corect, corect individual, inteligenţa lor, să nu lase niciodată nesupravegheată inteligenţa lor, da, niciodată să nu îşi lase nesupravegheată inteligenţa. Este un lucru foarte necesar şi este bine să se ştie prin ce cuvinte frumoase, puternice şi pline de conţinut se apropie Ahriman de oameni şi încearcă să le smulgă inteligenţa. Tot mai mult au nevoie oamenii să fie atenţi la astfel de momente, căci tocmai aceste momente sunt folosite de Ahriman în meşteşugul său, care constă în a-l face pe om să fie în plină zi ca ameţit, într-o stare de conştienţă crepusculară, înceţoşată, în care nu se simte în largul lui în lumea fizică, în care începe să se dăruie dansul în cerc al Universului, în care el, ca individualitate, nu mai vrea să stea pe picioarele sale. Acestea sunt momentele în care trebuie să te aperi, fiindcă atunci Ahriman obţine victoria. Şi ne păzim cel mai bine dacă ne străduim să dezvoltăm o gândire clară şi precisă; să nu alunecăm uşor în gândirea despre lucruri, aşa cum se obişnuieşte astăzi, chiar în Societate, să nu sărim peste lucruri, ci să gândim clar. Ar trebui chiar să mergem şi mai departe, iubiţii mei prieteni, ar trebui tot mai mult să ne ferim a folosi cuvinte şi tipul de conversaţie curente; căci în clipa în care sunt folosite astfel de cuvinte care nu sunt extrase din gânduri ci dintr-o obişnuinţă a vorbirii suntem goliţi de gânduri, chiar dacă nu este vorba decât despre un scurt moment. Şi acestea sunt momente deosebit de periculoase. Ar trebui să fim foarte atenţi la asta, pentru a evita să folosim astfel de cuvinte pe care nu le-am gândit destul. Cel care ia în serios sarcinile epocii noastre ar trebui să înceapă în mod cât se poate de serios o astfel de autoeducaţie, chiar cu privire la astfel de intimităţi" (***Mişcarea ocultă în secolul XIX***).

Benedictus recunoaşte acum clar fiinţa lui Ahriman. El ştie cum poate fi învins Ahriman şi în acelaşi timp eliberat. Suferintele lui Strader nu au fost zadarnice. Prin întărirea forţelor sale sufleteşti, el a forţat pe mesagerul erorii să dispară şi acum este în stare să ajute, prin prietenii săi, la continuarea operei plănuite de el. Acest fapt este exprimat în cuvintele rostite de Benedictus în finalul dramei:

„Dar tu, suflet matur solar al lui Strader,
Tu, care prin întărirea forţelor tale spirituale
Ai constrâns pe emisarul erorii să dispară,
Tu vei străluci prietenilor tăi ca stea spirituală,
Vei străbate-n viitor mereu cu lumina ta
Existenţa Mariei şi a lui Johannes;
Astfel, prin tine, ei se vor putea înarma
Mai tare pentru opera lor spirituală,
Şi, ca vestitori ai luminii sufletului,
Se vor arăta puternici în gândire atunci când,
Asupra privirii spirituale deplin trezite,
Întunecatul Ahriman, umbrind înţelepciunea,
Vrea să răspândească bezna haosului".

Rudolf Steiner

TREZIREA SUFLETELOR

GA 14

PECEŢILE DESENATE DE RUDOLF STEINER PENTRU DRAMELE-MISTERII

DRAMA ÎNTÂI:

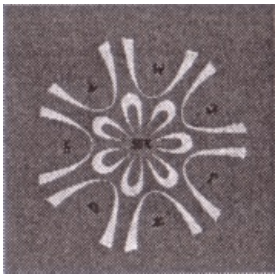

Pecetea luminează, înălţându-se dintr-un fundal violet-brun. Mergând de la stânga la dreapta, de sus în jos, şi oprindu-te în ceutru, citeşti literele: EDN, ICM, PSSR; este sentinţa în limba latină a rosicrucianismului autentic, apărută aici prin iniţiale şi care se completează astfel: EX DEO NASCIMUR. IN CHRISTO MORIMUR. PER SPIRITUM SANCTUM REVIVISCIMUS.

A DOUA DRAMĂ:

Acolo unde în prima pecete stătea scris SSR, spatiul s-a lărgit, luând forma pentagramei, figura geometrică a formei umane; metamorfoze au loc şi în periferia desenului, forme spiralate fac trecerea de la formele concave din prima pecete la cele convexe. Dacă prima pecete se aduna către centru şi se deschidea generos spre periferie, pecetea a doua respiră în sine în mod echilibrat.

A TREIA DRAMĂ:

Spre deosebire de primele două, a treia pecete pulsează „în jurul său". Steaua cu cinci colţuri a celei de a doua peceţi a devenit o cruce ale cărei braţe se curbează, indicând acţiunea forţelor cosmice. Aceste forme structurate în tetradă pulsează însă ritmic şi de la interior spre exterior. Semnul central poate fi considerat şi ca un simbol al Păzitorului Pragului lumii spirituale.

A PATRA DRAMĂ:

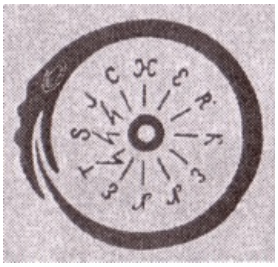

Peceţile primelor trei drame s-au relevat cromatic, mai mult sau mai puţin evident, dintr-un fundal întunecat. La pecetea a patra, acest raport se inversează. În centru se află un cerc simplu; de aici pornesc nouă raze spre trupul şarpelui; către cap se îndreaptă trei fulgere. Văzut din interior, douăsprezece litere formează a treia zonă circulară a peceţii. Ele trebuie citite în sens invers faţă de prima pecete, şi anume: ICH ERKENNET SICH – aceasta înseamnă că literele ICH sunt de citit de două ori. Traduse, ar însemna: EUL SE RECUNOAŞTE.